ISSN 1513-6329 ปีที่ ๔ ฉบับพิเศษ (ธันวาคม ๒๕๔๘)

มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) The Foundation of Peace Education : Venerable Prayudh Payutto

คลื่นสันติภาพ
Waves of Peace

http:/www.theFoundationofPeaceEducation/VenerablePrayudhPayutto.com

ปาฐกถา ชุด การศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)ครั้งที่ ๕.



มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)

สารเพื่อการประชาสัมพันธ์ มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)

ปาฐกถา ชุด การศึกษาเพื่อสันติภาพ
พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ครั้งที่ ๕

เรื่อง
"เยาวชนกับการเรียนรู้ เพื่อสร้างสุขและสันติภาพ"



มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)
"The Foundation of Peace Education: Venerable Prayudh Payutto"

ปาฐกถา ชุด การศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)
ครั้งที่ ๕ เรื่อง "เยาวชนกับการเรียนรู้ เพื่อสร้างสุขและสันติภาพ"
ISSN ๑๕๑๓ – ๖๓๒๕

มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)
"The Foundation of Peace Education: Venerable Prayudh Payutto"

พิมพ์ครั้งแรก ธันวาคม ๒๕๔๘
จำนวน ๕๐๐ เล่ม

คณะบรรณาธิการ
ที่ปรึกษา ดร.นิเชต สุนทรพิทักษ์
นางศรีวิการ์ เมฆธวัชชียกุล
นายกลาย กระจายวงศ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรางศรี พณิชยกุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ช่วงโชติ พันธุเวช
กรรมการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุนีย์ ศรณรงค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ไสว เรืองวิเศษ
นางรัตนา ถัดทะพงษ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศิริรัตน์ วงศ์เจริญรัตน์
ดร.อภิรักษ์ อนะมาน
ฝ่ายศิลป์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์จารุพรรณ ทรัพย์ปรุง
นายอมรศักดิ์ บุญเรือง
ผู้อุปถัมภ์ในการจัดพิมพ์ นายวิสิทธิ์ โรจน์พจนรัตน์

สารบัญ

หน้า

- โครงการปาฐกถา ชุด การศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ครั้งที่ ๕ มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)
- กำหนดการการประชุมปาฐกถา ชุด การศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ครั้งที่ ๕
- คำกล่าวรายงานในพิธีเปิดการประชุมปาฐกถา ชุด การศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ครั้งที่ ๕
- ข้อคิดเห็นต่อคุณลักษณะเด็กไทยในอนาคต ของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)
- บางส่วนจากคำปราศรัยของพระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ในวันรับรางวัลการศึกษาเพื่อสันติภาพ ประจำปี ๒๕๓๗ ของยูเนสโก ณ กรุงปารีส วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๓๗ สันติภาพเกิดจากอิสรภาพและความสุข
- มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)
- รายชื่อคณะกรรมการมูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)
- ประวัติ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)
- ประวัติ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)
- รายชื่อผู้ร่วมเสวนา เรื่อง “การพัฒนาเยาวชนตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ”

โครงการปาฐกถาชุดการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ครั้งที่ ๕
มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)

ความนำ

พระพรหมคุณาภรณ์ เมื่อครั้งยังดำรงสมณศักดิ์พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) เป็นพระสงฆ์องค์แรกในพระพุทธศาสนาที่ได้รับรางวัลการศึกษาเพื่อสันติภาพ เมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๓๗ ทำให้ชาวโลกประจักษ์แจ้งว่า ชีวิตและผลงานของพระคุณเจ้าองค์นี้ มีคุณูปการต่อการสร้างเสริมสันติภาพขึ้นในสังคมโลกของเรา

สันติภาพ มีความหมายบ่งบอกถึงดุลยภาพแห่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สังคม และธรรมชาติ เป็นภาวะที่จักต้องฟื้นฟูและพัฒนา เพื่อเป็นพื้นฐานรองรับสันติสุขและการพัฒนาที่ยั่งยืน กิจกรรมที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในการส่งเสริมและพัฒนาคนให้มีความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติภาพ คือ กิจกรรมการศึกษาที่เริ่มต้นจากการพัฒนาสันติภาพขึ้นภายในตัวคนเรา แล้วขยายเปิดกว้างออกสู่สังคมและธรรมชาติแวดล้อม

มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) จึงได้จัดตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นที่ระลึกแห่งเกียรติคุณการดำเนินชีวิตด้วยปัญญา เข้าถึงสภาวธรรมแห่งสันติสุขและสันติภาพของพระคุณเจ้าที่ได้รับรางวัลและการเผยแพร่หลักการดำเนินชีวิต เพื่อเป็นประทีปทางไปสู่สันติภาพของมนุษยชาติ โดยอาศัยหลักพุทธธรรม

กิจกรรมสำคัญอย่างหนึ่งของมูลนิธิฯ คือ การปาฐกถาชุดการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ซึ่งได้ดำเนินการมาแล้วรวม ๔ ครั้ง สำหรับในปีนี้ได้เล็งเห็นว่าสังคมมีความห่วงใย และมีเมตตาอยากให้เยาวชน ซึ่งประสบปัญหาในการดำเนินชีวิตในเยาว์วัย ต่างก็ตกอยู่แดนวัตถุนิยม ไม่เข้าใจคุณค่าแห่งชีวิตและการเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเองให้ถูกต้องตามวัย สังคมจึงควรเหนี่ยวรั้งหรือสร้างสรรค์บรรยากาศใหม่ ที่จะถอนเยาวชนออกจากความหลงผิดทั้งปวง ที่ปรากฏชัดเจน คือ ด้านเสพสารเสพติดให้โทษ การพนันรูปแบบต่างๆ การก่อการทะเลาะวิวาท การติดเกมส์คอมพิวเตอร์ และการประพฤติผิดทางเพศ เป็นต้น มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพฯ จึงจัดให้มีการปาฐกถาและเสวนาเรื่อง "เยาวชนกับการเรียนรู้ เพื่อสร้างสุขและสันติภาพ" ในปี ๒๕๔๘ นี้

วัตถุประสงค์

การปาฐกถาชุดการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ครั้งที่ ๕ ปี ๒๕๔๘ เรื่อง "เยาวชนกับการเรียนรู้ เพื่อสร้างสุขและสันติภาพ" มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

๑. เพื่อนำเสนอความคิดความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างสรรค์การเรียนรู้ เพื่อสร้างสุขและสันติภาพสำหรับเยาวชนทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคม

๒. เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และหาข้อเสนอแนะการจัดการศึกษาตามรูปแบบ "โรงเรียนวิถีพุทธ" ที่ดำเนินการอยู่ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กิจกรรม

กิจกรรมของการปาฐกถาและเสวนาเรื่อง "เยาวชนกับการเรียนรู้ เพื่อสร้างสุขและสันติภาพ" มีกิจกรรมหลัก ๒ กิจกรรม คือ

๑. การปาฐกถาเรื่อง "เยาวชนกับการเรียนรู้ เพื่อสร้างสุขและสันติภาพ" โดยองค์ปาฐก คือ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ใช้เวลาประมาณ ๒ ชั่วโมง

๒. การเสวนาเรื่อง "การพัฒนาเยาวชนตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธของการศึกษาระดับพื้นฐาน" โดยคัดเลือกผู้แทนโรงเรียนประมาณ ๓ – ๕ คน ในจำนวนนี้กำหนดให้มีประธานการเสวนา ๑ คน และเพื่อให้น่าสนใจมากขึ้น โรงเรียนวิถีพุทธอาจจัดป้ายนิเทศ หรือฉายวีดีทัศน์แสดงกิจกรรมของโรงเรียน.

กำหนดการ

กำหนดจัดกิจกรรม ๑ วัน ดังนี้

๐๘.๐๐ – ๐๙.๐๐ น.	ลงทะเบียนเข้าร่วมประชุม
๐๙.๐๐ – ๐๙.๓๐ น.	พิธีเปิด
๐๙.๓๐ – ๑๑.๓๐ น.	ปาฐกถาเรื่อง "เยาวชนกับการเรียนรู้เพื่อสร้างสุขและสันติภาพ" โดย พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๑.๓๐ – ๑๓.๐๐ น.	พักกลางวัน
๑๓.๐๐ – ๑๕.๓๐ น.	เสวนาเรื่อง "การพัฒนาเยาวชนตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ" โดยผู้แทนโรงเรียนวิถีพุทธและผู้ทรงคุณวุฒิ
๑๕.๔๕ น.	ปิดการประชุม

กาละและเทศ

- จัดการปาฐกถาและเสวนา
  วันพุธที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๔๘
- สถานที่
  หอประชุมสุนันทานุสรณ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

แนวทางดำเนินการ

- ประสานกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อเลือกโรงเรียนที่จัดกิจกรรมดีเด่น ๓ – ๕ โรงเรียน และเลือกผู้แทนมาเสวนา หรือจัดป้ายนิเทศ หรือฉายวีดีทัศน์
- มูลนิธิฯ คัดสรรผู้ทรงคุณวุฒิ ๓ – ๕ คน ร่วมเสวนา

ผลลัพธ์ที่คาดหวัง

๑. มีผู้เข้าร่วมประชุมที่เป็นเยาวชนประมาณ ๒๐๐ – ๓๐๐ คน และผู้ใหญ่ประมาณ ๑๕๐ – ๒๐๐ คน

๒. ได้สาระที่เป็นองค์ความรู้เรื่อง "เยาวชนกับการเรียนรู้ เพื่อสร้างสุขและสันติภาพ" ความยาวประมาณ ๑๕ – ๒๐ หน้า

๓. ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเยาวชนและผู้ใหญ่อย่างกัลยาณมิตร

๔. ได้ข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนวิถีพุทธ

๕. เยาวชนได้ความกระจ่างเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตด้วยปัญญา

๖. สังคมมีความห่วงอาทรเรื่อง เยาวชนและมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหามากขึ้น

กำหนดการ

การประชุมปาฐกถาชุด การศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ครั้งที่ ๕

วันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๔๘ เวลา ๐๘.๐๐ – ๑๕.๔๕ น.

ณ หอประชุมสุนันทานุสรณ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

๐๘.๐๐ – ๐๙.๐๐	น.	- ลงทะเบียน
๐๙.๐๐ – ๐๙.๓๐	น.	- พิธีเปิด
		- อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
		(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ช่วงโชติ พันธุเวช) กล่าวต้อนรับ
		- ประธานในพิธี พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)
		อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
		จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยและนำสวดมนต์
		- ชมวิดีทัศน์ข้อคิดจากการสัมภาษณ์พิเศษ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)
		- ประธานมูลนิธิฯ (ดร.นิเชต สุนทรพิทักษ์) กล่าวรายงาน
		- ประธานในพิธีกล่าวเปิด
๐๙.๓๐ – ๑๑.๓๐	น.	- ปาฐกถา เรื่อง "เยาวชนกับการเรียนรู้เพื่อสร้างสุขและสันติภาพ"
		โดยพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)
		อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๑.๓๐ – ๑๓.๐๐	น.	- พักกลางวัน
๑๓.๐๐ – ๑๕.๓๐	น.	- เสวนา เรื่อง "การพัฒนาเยาวชนตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ"
		โดยผู้แทนโรงเรียนวิถีพุทธและผู้ทรงคุณวุฒิ
๑๕.๔๕	น.	- ปิดการประชุม

คำกล่าวรายงาน

ในพิธีเปิดการประชุมปาฐกถา ชุด การศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ครั้งที่ ๕

เรื่อง "เยาวชนกับการเรียนรู้ เพื่อสร้างสุขและสันติภาพ"

โดย ดร.นิเชต สุนทรพิทักษ์ ประธานมูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)

ต่อประธานในพิธี พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

นมัสการ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

ในนามของมูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) และมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ที่เป็นเจ้าภาพร่วมในการจัดประชุมปาฐกถา ชุด การศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ครั้งที่ ๕ ขอขอบพระคุณพระคุณเจ้า ที่ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของเรื่องดังกล่าว และกรุณาเสียสละเวลามาเป็นประธานในพิธีเปิดงาน และปาฐกถาพิเศษ เรื่อง "เยาวชนไทยกับการเรียนรู้เพื่อสร้างสุขและสันติภาพ" ในวันนี้

กระผม นายนิเชต สุนทรพิทักษ์ ในฐานะประธานมูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ใคร่ขอกราบเรียนถึงประวัติความเป็นมาและกิจกรรมของมูลนิธิฯ โดยสังเขป ดังนี้ กระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้ง "กองทุนการศึกษาเพื่อสันติภาพพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)" ในปี พ.ศ. ๒๕๓๘ โดยมีเงินทุนแรกเริ่มจำนวน ๖๒๕,๐๐๐ บาท (หกแสนสองหมื่นห้าพันบาทถ้วน) อันเป็นเงินรางวัลที่ท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎกฯ ได้รับถวายจากองค์การยูเนสโก ในปี พ.ศ. ๒๕๓๗ และต่อมาได้จดทะเบียนเป็นมูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๓ โดยมีเงินทุนเริ่มแรกจำนวน ๕,๕๐๐,๐๐๐ บาท (ห้าล้านห้าแสนบาทถ้วน) ตลอดระยะเวลา ๑๐ ปีที่ผ่านมา กองทุนและมูลนิธิฯ ได้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์หลัก คือ "ส่งเสริมสนับสนุนเพื่อสืบสานแนวคิดของ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ในการประยุกต์ใช้หลักพระพุทธธรรม เพื่อการพัฒนาการศึกษา และสังคม อันจะนำไปสู่สันติสุขและสันติภาพอันยั่งยืนสืบไป"

การดำเนินงานของมูลนิธิฯ ในระยะ ๑๐ ปีที่ผ่านมา อยู่ภายใต้กรอบกิจกรรมหลักที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ดังนี้

๑. กิจกรรมประชุมสัมมนา และประชุมปฏิบัติการทางวิชาการพระพุทธศาสนาในเรื่องต่างๆ โดยได้จัดมาแล้ว จำนวน ๖ ครั้ง อาทิเช่น เรื่อง "วิถีชาวพุทธที่ควรจะเป็นในสังคมไทยปัจจุบัน" ในปี พ.ศ. ๒๕๔๓ ,เรื่อง "การปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน" ในปี พ.ศ. ๒๕๔๔ และเรื่อง "การเสริมความรู้พระพุทธศาสนาขั้นพื้นฐานสำหรับพ่อ แม่ ผู้ปกครอง" ในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ เป็นต้น

๒. กิจกรรมปาฐกถา ชุด การศึกษาเพื่อสันติภาพฯ ได้จัดมาแล้ว ๔ ครั้ง ในชื่อเรื่องต่างๆ อาทิเช่น เรื่อง "พระพุทธศาสนากับการปฏิรูปการศึกษาไทย" ในปี พ.ศ. ๒๕๔๔ ,เรื่อง "พระพุทธศาสนากับการพัฒนาชนบท" ในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ และเรื่อง "การสร้างและการพัฒนาผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาของประเทศไทยในอนาคต" ในปีพ.ศ. ๒๕๔๗ เป็นต้น

๓. กิจกรรมคัดเลือกบุคคลที่มีผลงานดีเด่น ในการประยุกต์ใช้พุทธธรรม เพื่อพัฒนาการศึกษา และสังคม เพื่อรับรางวัลการส่งเสริมการศึกษาเพื่อสันติภาพ จำนวน ๔ ท่าน คือ ท่านอุบาสิกาคุณรัญจวน อินทรกำแหง ในปี พ.ศ.๒๕๔๒ ,พระครูพิพิธประชานาถ (หลวงพ่อนาน) ในปี พ.ศ. ๒๕๔๓ พระครูสีลวัฒนาภิรม ในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ และพระราชธรรมนิเทศ (พยอม กัลยาโณ) ในปี พ.ศ. ๒๕๔๗

๔. กิจกรรมพิมพ์หนังสือธรรมะทางพระพุทธศาสนา โดยได้ร่วมกับกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ คัดเลือกหนังสือที่เป็นผลงานของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (ปัจจุบัน คือ พระพรหมคุณาภรณ์) และจัดพิมพ์แจกจ่ายให้กับนักเรียนระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา สำหรับเป็นหนังสืออ่านประกอบ จำนวนหลายสิบชื่อเรื่อง เป็นจำนวนหนังสือมากกว่าสองแสนเล่ม

๕. กิจกรรมศึกษาวิจัย จำนวน ๓ เรื่อง อาทิเช่น เรื่อง "การศึกษาความพร้อมและความสามารถในการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๔" ในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ เป็นต้น

๖. กิจกรรมจัดสร้างหอสมุด ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๔๖ – ปัจจุบัน มูลนิธิฯ และบรรดาศิษย์และอุบาสกอุบาสิกาของวัดญาณเวศกวัน ได้ร่วมกันดำเนินการจัดสร้างอาคารหอสมุด "ญาณปยุตตธรรมนิจัย" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นที่รวบรวมและนำเสนอชีวประวัติและผลงานของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาพระพุทธศาสนา การศึกษา วัฒนธรรม สังคม และอื่นๆ และเพื่อให้เป็นแหล่งที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้สนใจที่จะศึกษาค้นคว้าประวัติ แนวคิด และผลงานของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ โดยคาดว่าการก่อสร้างอาคารและส่วนประกอบอื่นๆ จะแล้วเสร็จและสามารถเปิดให้บริการแก่ผู้สนใจได้ภายในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ นี้

สำหรับในปีนี้มูลนิธิฯ เล็งเห็นว่าสังคมมีความห่วงใยและมีเมตตาอยากให้เยาวชน ซึ่งประสบปัญหาในการดำเนินชีวิตในเยาว์วัยที่ต่างก็ตกอยู่ในแดนของวัตถุนิยม ไม่เข้าใจคุณค่าแห่งชีวิตและการเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเองให้ถูกต้องเหมาะสมตามวัย สังคมจึงควรเหนี่ยวรั้งหรือสร้างสรรค์หนทางใหม่ ที่จะดึงเยาวชนออกจากความหลงผิดทั้งปวงนี้ ที่ปรากฏชัดเจน คือ ปัญหาเรื่องวัตถุนิยม ปัญหายาเสพติดและอบายมุข ปัญหาการใช้ความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ ปัญหาค่านิยมเบี่ยงเบนทางเพศ ปัญหาการเคารพต่อกฎหมายและระเบียบวินัย และปัญหาด้านจิตใจที่เกิดจากการบีบคั้น กดดัน โดดเดี่ยว เป็นต้น เพื่อที่จะหาแนวทางที่จะช่วยเหลือเยาวชนที่ประสบปัญหาดังกล่าวในระดับหนึ่ง มูลนิธิฯ จึงได้จัดกิจกรรมหลัก ๒ กิจกรรมขึ้นในวันนี้ คือ

๑. กิจกรรมปาฐกถา เรื่อง "เยาวชนและการเรียนรู้เพื่อสร้างความสุขและสันติภาพ"

๒. การเสวนา เรื่อง "การพัฒนาเยาวชนตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธของการศึกษาระดับพื้นฐาน"

ทั้งนี้ โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัด คือ

๑. เพื่อนำเสนอความคิดความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างสรรค์การเรียนรู้ เพื่อสร้างสุขและสันติภาพ สำหรับเยาวชน ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคม

๒. เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และหาข้อเสนอแนะการจัดการศึกษาตามรูปแบบ "โรงเรียนวิถีพุทธ" ที่ดำเนินการอยู่ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้เข้าร่วมงานครั้งนี้ประกอบด้วย พระภิกษุสามเณร อาจารย์ และนักเรียนนักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ครูอาจารย์จากโรงเรียนวิถีพุทธ และโรงเรียนที่จัดการศึกษาระดับพื้นฐาน และประชาชนที่สนใจโดยทั่วไป จำนวน ๓๐๐ คน

ในการประชุมปาฐกถาในครั้งนี้ ทางมูลนิธิฯ ได้รับความอนุเคราะห์ ความร่วมมือเป็นอย่างดียิ่งจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารสถานศึกษาที่กรุณารับเชิญมาร่วมประชุมเสวนา ความร่วมมือจากโรงเรียนวิถีพุทธในการร่วมจัดนิทรรศการ และโดยเฉพาะมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือพิเศษทั้งในด้านงบประมาณ สถานที่ประชุม การประชาสัมพันธ์ การต้อนรับ และการอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ ความร่วมมือด้วยดีจากทุกฝ่ายดังกล่าวจึงเป็นผลให้การจัดงานในครั้งนี้เกิดขึ้นได้ตามที่ปรากฏอยู่ในขณะนี้

บัดนี้ ได้เวลาอันสมควรแล้ว จึงใคร่ขอกราบเรียนเชิญพระคุณเจ้า ทำพิธีเปิดการประชุมปาฐกถา และ บรรยายพิเศษ ตามลำดับ (ขอกราบเรียนเชิญ)

ข้อคิดเห็นต่อคุณลักษณะเด็กไทยในอนาคต
ของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)

มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ดำเนินโครงการวิจัยเรื่อง "การเสริมสร้างคุณลักษณะเด็กไทยด้วยนวัตกรรมแนวพุทธ" โดยได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) กระทรวงสาธารณสุข โครงการนี้มูลนิธิฯ เป็นผู้ริเริ่มและประสานงาน โดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นๆ นักวิจัยของโครงการนี้เป็นบุคลากรจากมหาวิทยาลัยราชภัฏภูมิภาคต่างๆ ๘ แห่ง ได้แก่

๑.	รองศาสตราจารย์วนิช	สุธารัตน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
๒.	รองศาสตราจารย์วิมล	ดำศรี	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
๓.	รองศาสตราจารย์สนิท	สัตโยภาส	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
๔.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์สจีวรรณ	ทรรพวสุ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
๕.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์โสภา	บุณยศรีสวัสดิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
๖.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์เวช	หกพันนา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
๗.	อาจารย์วไลพร	เมฆไตรรัตน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
๘.	อาจารย์วิชาญ	ฤทธิธรรม	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

เมื่อวันที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๔๘ นายกลาย กระจายวงศ์ รองประธานมูลนิธิฯ ได้นำนักวิจัยทั้ง ๘ คน และคณะกรรมการดำเนินงานวิจัยอีก ๕ คน รวม ๑๓ คน เข้าเยี่ยมคารวะพระเดชพระคุณพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ณ วัดญาณเวศกวัน เพื่อขอรับคำแนะนำในการทำวิจัยครั้งนี้ให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ต่อไป

นายกลาย กระจายวงศ์ : กระผมขอกราบเรียนว่า ทางคณะฯ ก็ได้รับความเมตตาจากท่านเจ้าคุณฯ ไม่เฉพาะครั้งนี้นะครับ ครั้งที่ผ่านๆ มา ก็ยังนึกไม่สบายใจว่าพวกเรารู้สึกว่าจะขาดความเมตตากับท่านเจ้าคุณฯ คือทั้งๆ ที่ทราบว่าท่านเจ้าคุณฯ ยังมีปัญหาสุขภาพอยู่บ้างในระดับหนึ่ง ก็ยังจะต้องมาพบมาพูดมาบรรยายให้เราฟังอีก จะเป็นการซ้ำเติมหรือเปล่าก็ไม่ทราบ แต่ก็ต้องกราบขออภัยท่านเจ้าคุณฯ ไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย กระผมขอกราบอาราธนานิมนต์ครับ

ท่านเจ้าคุณฯ : ขอเจริญพรอนุโมทนาท่านอาจารย์ในนามของมูลนิธิฯและคณะนักวิจัยทั้งหมดที่พูดนั้นก็แสดงว่าเมตตาอาตมาอยู่แล้ว แต่ว่าเมตตากรุณานี้ต่อเพื่อนมนุษย์สำคัญกว่า ก็แสดงว่าท่านอาจารย์และคณะฯ มีเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ปรารถนาดีอยากให้เขาได้ประโยชน์ เพราะฉะนั้นเราก็ต้องยอมบ้าง ทีนี้ท่านอาจารย์ปรารภถึงเรื่องเด็กเยาวชนยุคนี้ ว่าวิถีชีวิตจะไม่ค่อยเป็นพุทธอะไรนี่ อาตมาภาพว่ามันก็เป็นเรื่องที่สืบเนื่องมานาน และ อาตมาว่ามาถึงยุคของเรา ที่เราได้รับมานี่ วิถีพุทธอยู่ในสภาพ เหมือนกับขวดที่เนื้อไม่มีเหลือแต่ขวด หมายความว่าเหลือรูปแบบ เนื้อในอาจจะกลายไป เมื่อขวดคือ รูปแบบมันยังอยู่นี่มันก็มองในแง่ดีก็

ดีขวดมันยังอยู่มันก็มีโอกาสที่จะไปเอาเนื้อกลับมาใส่ใหม่ ดีกว่าขวดหมดไป สำคัญว่าตอนนี้ ขวดนอกจากว่าเนื้อในมันค่อนข้างจะหายไปเกือบหมดมันยังมีเนื้ออื่น ของแปลกปลอมเข้ามาปนเยอะ หรือเข้ามาแทนที่เสีย อันนี้ที่มันทำให้วิถีพุทธหายไป แล้วตอนนี้ที่สำคัญก็คือนอกจากเนื้อหายไปหรือหายไปเป็นส่วนใหญ่ คนของเราก็ชักไปชอบขวดอื่นอีก ก็เลยมีปัญหาซ้อนขึ้นมาอีก ไปเห็นภาชนะอื่นที่มันสวยงามกว่า แม้แต่ขวดเดิมก็อยากจะทิ้งแล้ว ก็ยิ่งไปกันใหญ่

ทีนี้ก็เลยว่า ขวดคือ รูปแบบ เราต้องรู้จักปรับเหมือนกัน โดยที่ข้อสำคัญก็คือว่า ทำอย่างไรจะให้เนื้อหาสาระนี่มันอยู่หรือกลับมาเป็นประโยชน์แก่ชีวิตแก่สังคมได้ ทีนี้ที่ท่านอาจารย์และคณะนักวิจัยมาวันนี้ก็มีหนังสือแจ้งมา และก็ท่านอาจารย์ดร.นิเชต ก็ส่งคำถามมาเยอะเลย อาตมาภาพว่าวันนี้อาตมาภาพคงตอบไม่ไหว และก็ไม่มีความรู้จะตอบด้วย ก็คิดว่าคงจะเป็นแบบข้อคิดข้อสังเกตมากกว่า ว่าจะดำเนินการไปในลักษณะไหนดี จะคุยกันไปดีไหม ก็เริ่มต้นตั้งแต่อันแรก ท่านอาจารย์ก็บอกว่า คุณลักษณะหรือคุณสมบัติของเด็กไทยในอนาคตควรจะเป็นอย่างไร แค่ข้อนี้ก็ใช้เวลานาน นี่อาตมาภาพก็อย่างที่ว่า คิดว่าคุยกันแบบข้อคิด ข้อสังเกตแต่ว่าไหนๆ อันนี้เป็นข้อแรกก็พูดสักนิดหน่อย คือ ไม่ได้ตั้งใจเอาเป็นเรื่องใหญ่ ก็ลองมาปรับแต่งเป็นคำพูดดู และคุณสมบัติของเด็กไทยนี่ก็คือ เด็กไทยก็เป็นมนุษย์นั่นแหละ ทีนี้ว่าความเป็นมนุษย์มันก็มี ๒ อย่าง มองระยะยาวกับระยะสั้น มองระยะยาวก็มองเรื่องความเป็นมนุษย์ที่ยืนตัวอยู่ในฐานะที่เป็นมนุษย์นี่อยู่ในยุคไหน ยุคไหนมันก็เป็นมนุษย์ นี่มนุษย์ที่ดี ที่มีคุณสมบัติเราเรียกได้ว่า ยืนตัวนั่นเป็นอย่างไร นี่แบบหนึ่ง และอย่างหนึ่งก็คือมนุษย์นั้นก็ไปอยู่ในกาลเทศะต่างๆ กัน ยุคสมัย สิ่งแวดล้อมก็เปลี่ยนแปลงไป อันนี้ก็มีปัญหาเฉพาะของยุคสมัยไม่เหมือนกัน อย่างเด็กสมัยนี้ก็จะมีปัญหาพิเศษของเขารวมทั้งผู้ใหญ่ด้วย เราก็จะต้องมีคุณสมบัติพิเศษเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในยุคสมัยอย่างนี้ ที่เราพูดอนาคตนี่เราก็คงมุ่งถึงว่า เรามองถึงความเจริญก้าวหน้าของโลกอย่างของเทคโนโลยีเป็นต้นว่า เราจะรับมือกับสภาพแวดล้อมความเจริญของยุคสมัยนี้อย่างไร ก็อาจจะเตรียมเด็กไว้ว่า จะให้เด็กมีคุณสมบัติพร้อมที่จะอยู่ในสภาพแวดล้อม มีชีวิตสังคมแบบนั้นที่ดีที่สุดอย่างไร อันนี้ก็แยกเป็น ๒ แบบ คือ คุณสมบัติยืนตัวของความเป็นมนุษย์ ก็คุณสมบัติเฉพาะยุคสมัย ระยะสั้น ระยะยาว ทีนี้อาตมาก็อยากจะพูดเอาสองอย่างนี้มากลืนๆ กันไป แบบพูดสั้นๆ ถ้าเราจะพูดให้น้อยๆ เอาสัก ๔ ข้อก็ได้

๑. เข้าถึงซึ่งธรรมชาติ อันนี้ก็เป็นข้อสำคัญ เข้าถึงซึ่งธรรมชาตินี่ก็มีการขยายความนิดหน่อยก็รวมไปถึงการที่รู้จักปฏิบัติต่อวัตถุสร้างสรรค์ของมนุษย์ซึ่งรวมทั้งเทคโนโลยีด้วย โดยไม่ให้เกิดความแปลกแยก ไม่ขัดแย้งแต่ให้เกื้อกูลหนุนกันนี่เป็นเรื่องยากมาก มันไม่ใช่ปัญหาของบุคคลหรือว่าเด็กหรอก เป็นปัญหาของโลกทั้งหมด ของอารยธรรมขณะนี้เลย ทำอย่างไรจะให้ใช้วัตถุสร้างสรรค์หรือเทคโนโลยีเหล่านี้โดยไม่แปลกแยกกับธรรมชาติ เวลานี้มนุษย์ก็แปลกแยกมากแล้ว และก็ให้กลับมาหนุนกันเกื้อกูลกันกับธรรมชาติได้ อันนี้เป็นปัญหาที่ว่าแก้ปัญหาการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืนเลย

๒. อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี มีความพร้อมที่จะร่วมสร้างสรรค์สังคม อันนี้ก็เป็นเรื่องใหญ่และเรื่องของสังคมมนุษย์ซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวเข้ามาก็ ๒ ด้านแหละ ด้านสิ่งแวดล้อมพวกวัตถุธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่เป็นด้านเพื่อนมนุษย์ อันนี้ก็เป็นเรื่องใหญ่ เวลานี้ก็ มนุษย์ก็เอาแต่ตัวมากขึ้น การอยู่ร่วมด้วยดี

การเกื้อกูลกัน การร่วมกันสร้างสรรค์สังคมแม้แต่จิตสำนึกทางสังคมก็จะไม่มีเลย เวลานี้จะบ่นกันหนักเรื่องนี้ เด็กสมัยใหม่ไม่มีจิตสำนึกทางสังคม คิดเอาแต่ความสุขส่วนตัว แม้แต่ว่าเจริญเติบโตขึ้นไป มีชีวิตอยู่ก็มุ่งหาความสำเร็จส่วนตัวหาผลประโยชน์ส่วนตัวไป นี่มันก็ขัดกันหมด

๓. เป็นเรื่องที่มาถึงตัวเองก็คือ มีจิตใจเข้มแข็ง มุ่งมั่นจะทำชีวิตของตนให้เจริญงอกงามจนถึงความ ให้เต็มสุดแห่งศักยภาพแห่งความเป็นมนุษย์ของตน นี่อันนี้ก็เป็นเรื่องที่สำคัญ ถ้าคนมีความมุ่งมั่นจะทำชีวิตของตัวให้ดีที่สุด ให้เต็มศักยภาพนี่ จะไม่ประมาท ไม่ละเลย จะไม่หลงไปกับสิ่งภายนอกที่มาล่อเร้าชักจูง เวลานี้เด็กก็จะลืมไปเลยไม่นึกถึงชีวิตของตัวเอง คือ นึกตื้นๆ แค่สิ่งเสพบริโภคเท่านั้นเอง ก็การพัฒนาศักยภาพหมายถึงศักยภาพที่จะมีความสุขด้วย ศักยภาพก็หมายถึงทุกด้านที่ความเป็นมนุษย์จะมีให้

๔. มีปัญญาที่สามารถแก้ปัญหาและนำพาชีวิตให้บรรลุจุดหมาย จุดหมายที่ว่าทั้งหมดทั้ง ๓ ข้อต้นจะบรรลุได้ก็ด้วยปัญญา ถ้าไม่มีปัญญาก็หมดเพราะฉะนั้นข้อท้ายถือว่าคลุม ก็คือทำให้ทุกอย่างที่ว่ามานี้บรรลุผลสำเร็จ ก็คิดว่า ๔ ข้อนี่แหละเป็นตัวสำคัญ และตอนนี้ถ้าเราเอา ๔ ข้อนี่มาดู เอาคุณสมบัติคล้ายๆ เป็นจุดหมาย คือคุณสมบัติที่เราต้องการ เหมือนกับในแง่หนึ่งก็เป็นจุดหมาย เราก็จะเห็นปัญหาของสังคม ปัญหาของเด็กเยาวชนมากมายอย่างเรื่องข้อปัญญานี่ เวลานี้เราก็แทบไม่มีวัฒนธรรมทางปัญญา มีวัฒนธรรมในการเสพบริโภค วัฒนธรรมเก่าที่มี คือ วัฒนธรรมทางจิตใจก็ค่อยๆ หายไป วัฒนธรรมทางปัญญานี่ในทรรศนะของอาตมาเห็นว่า คนไทยเราค่อนข้างอ่อนอยู่แล้ว หรือเราไม่ได้ใช้ประโยชน์จากคำสอนด้านปัญญา ทีนี้เราก็ขาดวัฒนธรรมทางปัญญา เช่นการใฝ่แสวงปัญญา การค้นหาความรู้อะไรไม่ค่อยมี ไม่มีความใฝ่รู้ แล้ววัฒนธรรมทางปัญญาที่ต้นแหล่งของอารยธรรมปัจจุบันเขามี เราก็ไม่เอามาก็เลยกลายเป็นว่าเราก็ยิ่งเสื่อมทรุดลงไป คือมีความบกพร่องขาดแคลนมากขึ้น ก็ขาดแล้วตัวนี้ วัฒนธรรมทางปัญญานี่แทบไม่มี ก็ในข้ออื่นๆ ก็เห็นได้อย่างที่ว่า เมื่อกี้ปัญหามันอยู่ในทุกข้อ นี่ตอนนี้ตั้งข้อสังเกตไว้ก่อนอันหนึ่ง คือ ในเรื่องการศึกษานี่เราน่าจะต้องแยกให้ชัดระหว่างการศึกษาจัดตั้งกับการศึกษาที่แท้จริง คือที่เราทำกันอยู่นี่อย่างในระบบโรงเรียนนี่ก็คือการศึกษาจัดตั้งนั่นเอง การศึกษาจัดตั้งก็คือไม่ใช่การศึกษาแท้ หมายความว่าเป็นการจัดตั้งเพื่อเอื้อต่อการที่จะเกิดมีการศึกษาหรือการจัดตั้งที่เอื้อต่อการเกิดขึ้นของการศึกษา เราจัดตั้งเพื่อช่วยให้การศึกษาเกิดขึ้น หรือพัฒนาขึ้นในเด็ก แต่ตัวมันไม่ใช่การศึกษา เพราะฉะนั้นเราเรียกว่า การศึกษา มันเป็นเพียงคำสมมติหรือคำเรียกกันไป อันนี้เป็นเรื่องสำคัญ เพราะว่าจะมีความหมายไปหมด แม้แต่การจัดชั้นเรียน จัดกิจกรรมอย่างเช่นว่า เดี๋ยวนี้บอกให้สนุก ให้เด็กเรียนอย่างสนุก ให้มีความสุข ถ้าเราแยกตรงนี้ได้เราจะเห็นชัดว่า มันมีความสุขจัดตั้งกับความสุขที่แท้ ทีนี้เวลานี้เราไปเน้นว่าให้เรียนอย่างสนุก มีความสุขอะไรนี่ บางทีไม่รู้ตัวหรอกว่ามันเป็นเพียงความสุขจัดตั้ง ก็คือ คุณครู อาจารย์เพียรพยายามจัดกิจกรรม จัดบทเรียนอะไรต่างๆ ให้นักเรียนเกิดความสนุกสนานมีความสุขในการเรียน แต่ว่ามันเป็นความสุขที่เราจัดแต่งขึ้นมา แล้วความสุขแบบนี้ถ้าไม่สามารถทำให้เกิดผลที่แท้คือ ความสามารถที่จะมีความสุขขึ้นภายในตัวเด็ก ก็จะกลับเป็นอันตรายคือเป้าหมายที่แท้ก็คือ เราต้องการให้เด็กเกิดมีปัจจัยภายในหรือคุณสมบัติภายในที่จะสามารถมีความสุข แต่ถ้าเราอยู่แค่การจัดตั้งนี่ก็คือ การที่ทำให้เด็กมาขึ้นกับปัจจัยภายนอก เราต้องจัดตั้ง การจัดตั้ง ก็คือปัจจัยภายนอก มีผู้อื่นจัดสรรให้ แต่ว่าเด็กก็คือมนุษย์คนหนึ่งที่เมื่อหลังจากเรียนแล้ว

เขาก็เข้าไปอยู่ในโลกแห่งความเป็นจริง เมื่อไปอยู่ในโลกแห่งความเป็นจริงนี่ มันไม่มีใครจัดตั้งให้ อยู่กับความสุข ความทุกข์ที่มันมีตามธรรมดา เขาจะต้องเผชิญกับสิ่งเหล่านั้น เขาจะต้องมีความสามารถที่จะมีความสุขในตัวเอง นี่ถ้าหากว่าเราไปทำให้เขามีความสุขจากการจัดตั้ง เขาจะยิ่งอ่อนแอลงและจะยิ่งพึ่งพามากขึ้น ต่อไปก็เลยไม่มีใครจัดตั้งความสุขให้ก็เลยทุกข์หนักเลย เพราะฉะนั้นน่ากลัวมาก การศึกษาปัจจุบันนี่ อันนี้น่าจะเป็นจุดอ่อนอันหนึ่งด้วย ก็เป็นการจัดตั้งการศึกษาจัดตั้งที่เลยไปถึงการจัดตั้งความสุข แล้วก็นอกจากความสุขก็จะไม่มีอันแท้จริงแล้วทุกข์ง่ายขึ้น และจะอ่อนแอลง กลายเป็นคนอ่อนแอไม่มีความเข้มแข็ง เพราะฉะนั้นการจัดตั้งหรือการศึกษาจัดตั้งนี่มันก็คือตัวปัจจัยเกื้อหนุนจากภายนอกที่มาช่วยให้เด็กเกิดคุณสมบัติที่เรียกว่าปัจจัยภายในที่เขาจะสามารถออกไปอยู่ในโลกที่เป็นจริงและก็ เขาก็มีการพัฒนาในตัวเช่นว่า สามารถมีความสุข เข้าไปอยู่ในสถานการณ์ต่างๆ ได้ มีความสุขด้วยตนเอง สร้างความสุขให้กับตนเองได้ อันนี้สำคัญไม่ใช่ต้องรอให้คนอื่นมาสร้างให้ หรือจัดตั้งให้ อันนี้เป็นจุดหนึ่งที่น่าจะเน้น เพราะเวลานี้คนเข้าใจความหมายของการศึกษาอย่างเรื่อง Child Centre Education การศึกษาที่เด็กเป็นศูนย์กลางก็คลุมเครือมาก บางคนเข้าใจไปว่า ไปเอาใจเด็กอะไรต่างๆ เหล่านี้ ตามที่อาตมาภาพได้ทราบนะอย่าง จอห์น ดิวอี้ ที่เป็นผู้นำคนหนึ่งในแนวคิด Progressive Education และก็มี Child Centre Education ด้วย นี่ก็เป็นห่วงมากถึงกับเขียนหนังสือเตือนลูกศิษย์ลูกหาไว้ ที่ว่าลูกศิษย์ลูกหาไปเข้าใจว่า การเอาใจเด็กตามใจเด็ก ให้เด็กสนุกสนานบันเทิงแล้วจะเป็นการศึกษาที่เรียกว่าเด็กเป็นศูนย์กลาง ไม่ใช่อย่างนั้น อันนี้ก็เป็นเรื่องใหญ่ ทีนี้คนทั่วไปแล้วก็อย่างครูจำนวนมากทั่วประเทศนี่ บางทีเรื่องที่เราเรียกว่าปรัชญาลึกๆ นี่จะให้เขาเข้าใจบางทีก็ยากเหมือนกัน และดีไม่ดีก็จับได้แต่ความเข้าใจที่ผิวเผินไปหรือผิดพลาดคลาดเคลื่อนไปก็ได้ นี่ตอนนี้ก็เลยต้องมาย้ำด้านหนึ่งก็คือเรื่อง ความเข้มแข็งนี้ด้วย เด็กของเราอ่อนแอลงก็หลายปีมาแล้ว สัญญาณมา เมื่อหลายปีก่อนนี่อาตมาภาพตอนที่ยังออกไปข้างนอกอยู่ ยังไปที่โรงเรียนมัธยม คุณครูก็บอกเด็กสมัยนี้ไม่ค่อยเอาอะไรเลย อะไรยากไม่สู้ นี่ตั้งประมาณ ๑๐ ปีแล้ว เดี๋ยวนี้สภาพนี่เราก็เห็นชัด ก็เป็นอย่างนี้ ไม่มีความเข้มแข็ง บทเรียนยากอะไร กิจกรรมยาก งานยากอะไรไม่สู้ แล้วมันก็โยงไปถึงการมีความสุข ก็หมายความว่า เราไม่พัฒนาเรื่องความสุข ให้เขาจมอยู่กับความสุขที่เรียกว่า ความสุขจากการเสพบริโภค พอเป็นยุคบริโภคนิยมก็เลยมีความสุขที่เด่นก็คือ ความสุขจากการเสพ ความสุขนี่มันมีหลายระดับ การพัฒนามนุษย์ก็คือ การพัฒนาความสุขไปด้วย มนุษย์จะรู้จักความสุขอีกมากมายที่ประณีตสูงขึ้นไป ทีนี้ในเมื่อเขาไม่มี ไม่รู้จักความสุขที่สูงขึ้นไป เขาก็รู้จักอยู่อย่างเดียวจากการเสพบริโภค เขาก็จมอยู่แค่นี้ อะไรอื่นมันก็กลายเป็นเรื่องทุกข์ไปหมด มันไม่ได้ความสุข ไม่สนองความต้องการที่เขามีแบบเดียว มันก็ตัน แล้วเด็กก็อ่อนแอ เพราะว่าความสุขจากการเสพนี่มันเป็นฝ่ายที่ต้องได้รับการบำรุงบำเรอคือ บำเรอผัสสะนั่นเอง พอบำเรอผัสสะก็คือเป็นฝ่ายรับ ถ้าเมื่อไหร่ต้องทำก็เป็นทุกข์ เพราะฉะนั้นเด็กสมัยนี้ ถ้าทำก็เป็นทุกข์ ความสุขก็คือไม่ต้องทำ ถ้าเมื่อไหร่ความสุขคือไม่ต้องทำละก็ เมื่อนั้นก็คือความล่มสลายของอารยธรรม แสดงว่ามนุษย์ไม่พัฒนา ความสุขจากการเสพก็คือ เป็นฝ่ายรับ และก็ต้องแย่งชิงกัน เพราะว่ามันต้องมีสิ่งเสพบริโภคมากขึ้น ก็ต้องหามากขึ้น สิ่งภายนอกมันมีจำนวนจำกัดก็ต้องแย่งชิงกัน เบียดเบียนกัน ข่มเหงกัน เอาเปรียบกัน แนวคิดในทางการศึกษาสูงขึ้นไปก็ไปไม่ได้ จะให้มนุษย์มาอยู่ร่วมกันด้วยดี จะเกื้อกูลกันอะไรมันไปไม่ได้ ถ้าติดอยู่กับการเสพนี่ ถ้ามนุษย์ยังมี

ความสุขในระดับเดียว ทีนี้ทางพุทธศาสนาเน้นมากเรื่อง ความสุข คนมักจะเข้าใจผิดว่าพุทธศาสนานี่สอนเรื่องทุกข์ ซึ่งเป็นเรื่องผิดมหันต์เลย คือพระพุทธเจ้าเริ่มบอกว่า อริยสัจสี่ ๑.ทุกข์ สอนทุกข์ สอนหน้าที่ต่อทุกข์ คืออะไร คือ ปริญญา คือ ต้องรู้ทันมัน ใครเรียนเรื่องทุกข์แล้วเป็นทุกข์ ก็แสดงว่าผิด ก็ท่านสอนทุกข์เพื่อให้รู้จักแล้วจะได้แก้ไขทุกข์ พ้นไปจากทุกข์ไปสู่จุดหมายที่ไม่มีทุกข์ ซึ่งในระหว่างนั้นก็จะมีความสุขพัฒนาขึ้นเป็นขั้นๆ ไป เพราะฉะนั้นทุกข์นี่ก็ต้องรู้ในการเรียนพุทธศาสนา ทุกข์ ก็ต้องเริ่มด้วยรู้ ถ้าเริ่มด้วยการรู้หน้าที่ต่อมันว่า ทุกข์นั้นสำหรับรู้ อันนี้แน่นอน เพราะทุกข์อริยสัจสี่นั้นท่านสอนพร้อมกับหน้าที่ต่ออริยสัจสี่ เรียกว่ากิจต่ออริยสัจ ๒. สมุทัย เหตุแห่งทุกข์ เรามีหน้าที่ ปหานะ คือ ละ กำจัด แก้ไข ๓. นิโรธ จุดหมายไร้ทุกข์ ต้องประจักษ์แจ้งทำให้สำเร็จ แล้วก็ ๔.มรรค ข้อปฏิบัติหนทางที่เราจะต้องทำ ลงมือทำ นี้พอเราไม่รู้หน้าที่ต่ออริยสัจสี่ ก็ทำให้เข้าใจไขว้เขวไปหมด พระพุทธศาสนาเริ่มด้วยการที่ยอมรับความจริงสู้กับความจริงว่า ทุกข์มันมีอยู่ แล้วเราจะแก้ไขจะไปถึงจุดหมายที่จะไม่มีทุกข์ มีแต่ความสุข เราก็ต้องยอมรับความจริงแล้วจัดการกับทุกข์ให้ถูกต้อง หรือจัดการปัญหาให้ได้ ให้ถูกต้องเราก็ก้าวหน้าไป เพราะฉะนั้นคำสอนต่อจากนี้ในการปฏิบัติ พอเลยถึงจุดของการปฏิบัติจะมีแต่คำสอนของความสุข พอเข้าสู่การปฏิบัตินี่จะมีแต่เรื่องความสุข พอปฏิบัติก็ให้มีปราโมทย์ ร่าเริงบันเทิงใจ เบิกบานใจ ปราโมทย์นี่เป็นคุณสมบัติประจำจิตของมนุษย์ทุกคน ภิกษุผู้มากด้วยปราโมทย์จะทำทุกข์ให้หมดสิ้นไป จะบรรลุนิพพานได้ก็ต้องมีปราโมทย์ จิตต้องร่าเริงเบิกบาน จะปราโมทย์ก็ ปีติ ปัสสัทธิ สุข และก็สมาธิ ถ้าคุณสมบัติของจิต ๕ อย่างนี้ จะต้องมีประจำใจ ชาวพุทธ เพราะว่าเมื่อเราปฏิบัติธรรมก้าวหน้า พระพุทธเจ้าก็จะตรัสชุดนี้แทบจะทุกที ๕ ข้อนี้จะมาแทบทุกครั้งเมื่อพระพุทธเจ้าตรัสถึงการปฏิบัติธรรม เพราะฉะนั้นก็ควรจะเน้นกัน แต่เรื่องสุขนี่ พระพุทธเจ้าจะตรัสแบ่งสุขเป็นประเภทต่างๆ มากมาย และพระองค์ก็ตรัสว่า ถ้าพระองค์ไม่บรรลุสุขที่ประณีตขึ้นไป พระองค์ก็จะไม่สามารถยืนยันพระองค์ได้ว่าจะไม่หวนกลับมาหากามสุข นี่ตรัสไว้อย่างนั้นเลยนะ เพราะฉะนั้นความสุขเป็นเรื่องที่พัฒนาได้ และการพัฒนาความสุขก็ด้วยการพัฒนาความต้องการ ความต้องการก็พัฒนาได้ ไม่ใช่หมายความว่าเพิ่มปริมาณ ไม่ใช่ขยายปริมาณ แต่พัฒนาคุณสมบัติของมัน พัฒนาคือเปลี่ยนแปลงไปด้วยไม่ใช่เพิ่มปริมาณ ทีนี้คนเราก็มีความต้องการแบบเดียวก็คือ ความต้องการเสพ ปัญหาของยุคปัจจุบันก็อยู่ที่บริโภคนิยม อยู่ที่นี่หมดเลย

ต่อไปในกระบวนการการศึกษา จะพิสูจน์ได้ด้วยการพัฒนาความสุข เด็กจะก้าวไปในการเรียนรู้ในการพัฒนาชีวิต ก็เลยทำให้เขามีความสุขประเภทอื่นๆ เพิ่มขึ้นไปๆ ถ้าเขาไม่มีความสุข เช่น เขาหาความรู้อย่างไม่มีความสุขเป็นการฝืนใจอะไรอย่างนี้แสดงว่ายังไม่พัฒนา การศึกษาก็ยังไม่เดินหน้า ถ้าเขาพัฒนาจริงเขาจะหาความรู้อย่างมีความสุข ต่อไปเขาจะทำงานอย่างมีความสุข ซึ่งจะเกิดขึ้นได้เมื่อมีความต้องการที่จะทำ ซึ่งท่านถือว่าสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนามนุษย์ ความต้องการจะทำ ความต้องการจะเสพด้านหนึ่ง ความต้องการที่จะทำด้านหนึ่ง ความต้องการที่จะทำ หมายความว่า ต้องการจะทำให้มันดี ต้องการจะเสพก็คือ ความต้องการเบื้องต้นของมนุษย์ ที่เป็นไปเพื่อการเสพบริโภค ที่เราเรียกว่าตัณหา อันนี้ถ้ามนุษย์จมอยู่นี่ก็พัฒนาไม่ได้ เพราะอันนี้ไม่ต้องการปัญญา ความต้องการเสพ สนองปั๊บก็เป็นบำเรอผัสสะ ไม่ต้องการใช้ปัญญา แต่ว่าพอต้องการทำต้องการปัญญาทันที ต้องการปัญญาแม้แต่แยกแยะได้ถึงสิ่งที่ดีกว่ากัน หรือไม่ดี สิ่งที่สมบูรณ์ สิ่งที่บกพร่องเป็นต้น

แยกแยะเห็นความบกพร่อง เห็นความสมบูรณ์ เห็นสิ่งที่ไม่ดีกับสิ่งที่ดี ดีงาม ก็อยากเห็นสิ่งที่ดีงาม สิ่งที่สมบูรณ์ เห็นต้นไม้เขียวขจีอะไรต่างๆ พอเห็นต้นไม้แตกต่างกันว่าต้นไม้นี้เหี่ยวแห้งไม่งาม ไม่สดชื่น เห็นต้นไม้นี้เขียวขจี งอกงามดี ตอนนี้ก็เกิดความต้องการทำ ทำต้นไม้ที่มันยังไม่งดงาม ไม่เขียวขจี มันยังแห้งเหี่ยว ก็อยากทำให้มันเขียวขจี พอต้องการทำให้มันเขียวให้มันสมบูรณ์ ความต้องการที่จะทำอันนี้ที่เกิดขึ้น ท่านเรียกว่าเป็นความต้องการที่เป็นกุศลเกิดขึ้น อันนี้ปัญญาเริ่มล่ะ พอต้องการทำให้มันดี พอความต้องการมันเกิดขึ้น ก็ต้องพยายามสนอง พยายามจะทำให้ต้นไม้มันสมบูรณ์ มันเขียวขจี มันมีดอกใบสมบูรณ์ ก็ต้องหาทางทำ มันยังไม่งาม การที่จะทำได้มันก็ต้องมีความรู้ ก็ต้องหาความรู้ว่าจะทำอย่างไรให้ต้นไม้นี้ มันเขียว มันสมบูรณ์ ก็ต้องหาความรู้ การหาความรู้นั้นอยู่ในกระบวนการที่จะทำให้สำเร็จ กระบวนการทั้งหมดนี้ จะเป็นความสุขตลอด เพราะเป็นการสนองความต้องการอยากจะรู้ อยากจะทำให้มันดี อยากจะทำให้ต้นไม้นี้มันสมบูรณ์ การกระทำนั้นเป็นสุขหมด เด็กจะต้องมาถึงขั้นนี้ ชีวิตจึงจะพัฒนา การศึกษาจึงจะเกิดขึ้น แต่นี่ถ้าเราไปอยู่แค่เสพ ก็คือไม่พัฒนาเลย มันไม่ต้องการใช้ปัญญา และเป็นฝ่ายรับก็อ่อนแอ พอเขาต้องทำมันมาเอง ความเข้มแข็ง ความอดทน ความเพียรพยายาม อะไรต่ออะไรมันฝึกไปหมดเลย ปัญญา ปัญญามันทุกอย่างเลย พฤติกรรมทักษะไปหมดเลย การศึกษามันก็มาง่ายๆไม่ใช่เรื่องยากเย็นอะไร ทีนี้..ตอนนี้มันไม่แยกเรื่องความสุขจากการเสพ ทีนี้ถ้าเป็นความสุขจัดตั้ง แม้แต่ในการศึกษาในโรงเรียน บางทีก็ไปเร้าความสุขจากการเสพให้หนักขึ้นไปอีก แทนที่จะไปหนุนให้เด็กพัฒนาไปสู่การที่มีความต้องการที่จะทำ แล้วจะต้องสนองความต้องการที่จะทำ แล้วการกระทำกลายเป็นความสุข ถ้าเมื่อไหร่การกระทำ หมายถึงการทำให้สิ่งทั้งหลายมันดีงาม สมบูรณ์ เป็นความสุข เมื่อนั้น เด็กพัฒนาแน่นอน ตรงนี้ก็คือจุดตัดสำคัญของการศึกษา ที่เริ่มเข้าสู่การศึกษาพุทธศาสนาถือว่าเริ่มเข้าสู่การศึกษาที่นี้ เพราะมันเป็นจุดแยกของความต้องการทั้ง ๒ แบบ ด้านหนึ่งก็คือความต้องการเสพที่ไม่ต้องการใช้ปัญญา และก็เป็นฝ่ายรับอย่างเดียว ก็เรียกว่า**ตัณหา** เป็นความต้องการที่เป็นอกุศล และความต้องการที่จะทำ คือทำให้มันดีงาม มันสมบูรณ์ ก็เรียกว่า**ฉันทะ** เป็นความต้องการที่เป็นกุศล ท่านแยกไว้เลยว่าความปรารถนาหรือความต้องการมี ๒ อย่าง คือความต้องการที่เป็นกุศล และความต้องการที่เป็นอกุศล ทีนี้ท่านถือว่าฉันทะนั้นเป็นมูล เป็นรากเหง้าของธรรมทั้งปวง “ฉันทะ มูลกา สัพเพ ธัมมา” ว่าอย่างนั้น ธรรมทั้งปวงมีฉันทะเป็นมูล ฝ่ายอกุศลก็มีฉันทะเป็นมูล แต่เป็น “อกุศล ฉันทะ” เป็นความต้องการฝ่ายอกุศล ฝ่ายกุศล ฝ่ายดีก็มีฉันทะเป็นมูล แต่ฉันทะในที่นี้ก็คือความต้องการใฝ่ดี เป็นต้น ไม่งั้นพระพุทธเจ้าจะตรัสรู้ไม่ได้ถ้าไม่มีความต้องการ ความต้องการนี้ถ้าพูดภาษาชาวบ้านก็คือความอยากนั่นเอง แต่ทีนี้คนไทยเราแยกไม่ถูก เรียกว่าความอยากนึกว่าเป็นตัณหาหมด ความอยากถือว่าเป็นจุดอ่อนของสังคมไทยด้วย ที่ไปเข้าใจคลาดเคลื่อนเป็นความอยากไปเสียหมด ทั้งๆ ที่ท่านแยกเป็น ๒ แบบ คือความอยากที่เป็นกุศล และความอยากที่เป็นอกุศล แล้วก็ต้องเร้าความอยากฝ่ายกุศลขึ้นมา พระพุทธเจ้าตรัสไว้ชัดว่า ตัณหากับฉันทะต้องละทั้งคู่ ตัณหาเกิดที่ไหนละได้ที่นั่นเลยไม่เป็นไร ไม่เสียหายละได้ละไป แต่ฉันทะ ละด้วยการทำให้สำเร็จ ท่านว่าอย่างนั้นนะ ก็เราต้องละเหมือนกัน ก็คือมันเกิดขึ้นแล้ว ต้องการทำให้ต้นไม้มันงอกงามใช่ไหม ก็ต้องละมัน ละด้วยการทำให้สำเร็จ พอเราทำสำเร็จมันก็ละไปเอง ท่านว่าไว้ นี่เป็นพุทธพจน์

ทีนี้เรื่องความสุข ความอยาก ความต้องการอะไรต่ออะไร เป็น Concept ใหญ่ๆ ทั้งนั้นเลย ที่ว่ามันอยู่บนพื้นฐานของเรื่องการศึกษา เป็นเรื่องที่จะต้องเน้น เพราะฉะนั้นเรื่องความสุขก็ต้องระวัง เรื่องความสุขจัดตั้ง และก็โยงไปหาเรื่องความสุขที่มีระดับต่างๆ มากมาย ซึ่งการศึกษาจะโยงกัน พูดในแง่หนึ่งก็คือ เราสามารถให้ความหมายหรือคำจำกัดความของการศึกษาได้หลายแบบ หลายอย่าง จะพูดในแง่หนึ่งก็คือการศึกษาคือการพัฒนาความสุขก็ไม่ผิด ก็คือลองเด็กพัฒนาความสุขเขาได้อย่างนี้ มันก็คือการศึกษานั้นเอง ความสุขเขาจะกว้างขึ้นจากความสุขแค่การเสพเขาจะมีความสุขจากการทำสิ่งทั้งหลายให้ดี ความสุขจากการรู้ การหาความรู้ ความสุขจากการมีฉันทะนี้ มันโยงไปหาความงาม ความสมบูรณ์ ความดีของธรรมชาติ มันก็คือความสุขจากการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติ ก็มาจากฉันทะตัวเดียวกันนี่พาไปหมด ความสุขจากการอยู่กับธรรมชาติ และก็ความสุขจากการช่วยเหลือผู้อื่น อยากเห็นเพื่อนมนุษย์หน้าตาผ่องใส ร่างกายสมบูรณ์ อยากเห็นเขามีความสุข นี่เรียกว่าเมตตาใช่ไหม ถ้าเขามีทุกข์ ห่อเหี่ยว ป่วยไข้ เดือดร้อน ก็อยากจะช่วยเขา ถอนตัวเขาให้พ้นจากทุกข์นั้น ก็เรียกว่ากรุณา และเมตตากรุณา มีอะไรเป็นตัวฐาน ฐานของมันคือฉันทะ คือแกนของมันอยู่ที่ฉันทะ ก็คือความอยาก ความต้องการนั้นเอง ความต้องการให้สิ่งทั้งหลายดี ก็เป็นฉันทะ ความต้องการให้เพื่อนมนุษย์ดีงามสมบูรณ์เป็นสุข ก็คือฉันทะนั้นแหละ แต่เพราะว่าฉันทะกับมนุษย์นี้ท่านแยกไป ถ้าอยู่ในยามปกติท่านแยกให้ละเอียดขึ้น ถ้าอยู่ในยามปกติอยากให้เขาเป็นสุขอยู่ เขาก็ไม่ได้ทุกข์อยู่ ก็เป็นไมตรี ก็เรียกว่าเมตตา ฉันทะแสดงออกในรูปที่เรียกว่าเมตตา ถ้าเขามีทุกข์อยากจะให้เขาพ้นทุกข์นั้น ให้เขามีความสุข ฉันทะนี้เรียกว่ากรุณา และก็ถ้าหากว่าเขาประสบความสำเร็จ อยากให้เขาดีงามยิ่งๆ ขึ้นไป ดอยโมทนา ก็แสดงออกในรูปที่เรียกว่ามุทิตา แต่ตัวแกนมันอันเดียวกันคือฉันทะ นี่ก็เป็นอันว่าเราเน้นความสำคัญเรื่องฉันทะ ฉันทะต่อวัตถุสิ่งของ สิ่งทั้งหลายทั่วไป มันก็เป็นท่าทีที่ทำให้เราปฏิบัติต่อมันในทางที่เกื้อกูลกัน เป็นประโยชน์และก็ทำให้เรามีความสุขด้วย อันเดียวกัน และก็มาแสดงต่อเพื่อนมนุษย์ในรูป เมตตา กรุณา มุทิตา ทีนี้พอเรามีฉันทะในรูปนี้ เราก็อยากจะให้เขามีความสุข เมื่อเราอยากให้เขามีความสุข เราก็ต้องพยายามให้เขามีความสุข ถ้าเราทำให้เขามีความสุขสำเร็จ เราก็มีความสุข ความสุขในการอยู่ร่วมด้วยดีกับเพื่อนมนุษย์มันก็เกิดขึ้น เราเห็นสังคมนี้ผู้คนยากจน ยากไร้ มีคนเจ็บป่วยเยอะ ไม่มีการศึกษา เราก็อยากทำให้สังคมนี้มันดี ฉันทะมันเกิดขึ้น เราทำมันก็มีความสุข ทีนี้เราสร้างฉันทะไม่ได้ มันก็จบหมดเลย ไปไม่ได้รากฐานมันไม่มี ฉะนั้นท่านจึงให้สร้างตัวนี้ แม้แต่เป็นพระพุทธเจ้าแล้วนะ ท่านเรียกพุทธธรรม ๑๘ ประการ ในพุทธธรรม ๑๘ ประการนั้นมีอยู่ข้อหนึ่ง เป็นบาลีเรียกว่า "นัตถิ ฉันทะ สหานิ" แปลว่ามีฉันทะไม่ลดถอยเลย นี่เป็นคุณสมบัติของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าท่านมีฉันทะไม่ลดถอยเลย เป็นคุณสมบัติประการหนึ่ง ก็พิจารณาเรื่อย วันนี้ใครมีความทุกข์ มีปัญหา จะไปโปรดใคร และไม่มีลดถอยละ ไปเพื่อเขา ไปทำไปช่วยด้วยเมตตา กรุณา ด้วยมหากรุณา เราเรียกว่ามหากรุณา ก็คือตัวฉันทะนี่แหละที่ทำให้พระองค์ไปทำงานได้เสด็จจาริกไปเหน็ดเหนื่อยข้ามวันข้ามคืนไม่ท้อถอย และพระองค์ก็ เราเรียกภาษาเราว่ามีความสุขในการที่ทำอย่างนั้น เหน็ดเหนื่อยก็ไม่เป็นไร ตัวฉันทะนี่มันทำให้มีความสุข เพราะฉะนั้นมันจึงเป็นตัวแกนที่ต้องทำให้ได้ ถ้าเด็กไม่มีละก็การศึกษามันไม่ไป ต้องทำให้ได้ฉันทะตัวนี้ ไม่งั้นความสุขมันก็หมิ่นเหม่ มันก็อยู่กับตัณหา การเสพ แม้แต่จัดตั้งในชั้นเรียนมันก็ได้แต่ตัณหาบำเรอแกใช่ไหม แกก็อ่อนแอเป็นฝ่ายรับอยู่นั่นแหละไปไม่รอดเลย

ความสุขก็เป็นความสุขจัดตั้ง ฉะนั้นพอเราสร้างตัวคุณสมบัติภายใน เราจัดตั้งโดยรู้ตระหนักว่าเป็นเพียงเรามากระตุ้นเร้า ใช้ระบบการจัดตั้งมาช่วยหนุนให้เกิดปัจจัยภายในขึ้นมา เมื่อเด็กเกิดฉันทะขึ้นมาแล้วทีนี้ละเด็กสร้างความสุขได้เองเลย มันต้องอย่างนี้ เพราะเขาจะไปอยู่ในโลกของความเป็นจริงที่ไม่เข้าใครออกใคร แล้วเขาจะต้องไปทำเพื่อผู้อื่นด้วย ไม่ใช่ไปหาให้แต่ตัวเองอย่างเดียว ทีนี้ก็เป็นเรื่องที่ว่า ๑.ความสุข ไม่ใช่ความสุขจัดตั้ง ๒.ไม่ได้ติดอยู่แค่ระดับของความสุขจากการเสพ ต้องพัฒนาความสุขให้สูงขึ้นไป มันก็จะเพิ่มขึ้นไปเรื่อยๆ ความสุขเยอะเลยพอเข้ามาอยู่ในพุทธศาสนา จะมีการแบ่งประเภทของความสุขหลายระดับเลย ให้มนุษย์รู้ว่าความสุขนี้มันมีอยู่อีกเยอะเลย ทำไมมาจมอยู่แค่นี้ ทีนี้มนุษย์ยุคปัจจุบัน จมอยู่กับความสุขชั้นเดียวเท่านั้น ชั้นต้นสุดล่ะ ไม่ไปไหนเลย อันนี้ก็ต้องให้เขาตระหนักด้วย นี่ก็เป็นข้อคิดแง่หนึ่ง

ทีนี้ก็มีอีกอันหนึ่ง คือเรื่อง Concept ต่างๆ เช่นอย่างเรื่องเสรีภาพ ความเสมอภาค บางทีพวกที่ต้นคิดในยุคสมัยแรกตอนที่พัฒนาหรือว่าริเริ่มการปฏิวัติประชาธิปไตย พวกนี้อาจจะมีความชัดพอสมควร แต่พอมาถึงยุคปัจจุบันมันมีแต่ศัพท์ ตัวความหมายมันก็เหมือนกับเมื่อกี้ คล้ายๆ พุทธศาสนาเหมือนกันแหละ คือมันชักจะเหลือแต่ขวดเนื้อมันจะหมดไป ฉะนั้นความหมายของเสรีภาพ ความเสมอภาค มันเลือนรางมาก มันคลุมเครือสับสน และเกิดปัญหาด้วยนะ เอาง่ายๆ คำว่าเสรีภาพ มันคืออะไรกันแน่ ก็มักจะมองไปในแง่ที่ว่าเสรีภาพคือทำได้ตามใจชอบใช่ไหม ที่นี้ก็ต้องมาเน้นในแง่ที่ว่า ภายในขอบเขตของกฎหมาย อะไรอย่างนี้เป็นต้น หรือเท่าที่ไม่ละเมิดต่อผู้อื่น ก็เป็นเสรีภาพแบบ Negative ใช่ไหม ต้องมีตัวขอบเขตกีดกั้น ก็คือคนไม่เข้าใจสาระแล้ว มันจึงต้องเอาสิ่งที่มากีดกั้นไว้มาช่วย มาห้ามไว้ กันไว้ ทีนี้ถ้าคนอยู่ในความหมายที่แท้จริง เสรีภาพนี่มันจะรู้จักใช้เสรีภาพเอง และมันจะรู้เองว่า ทำไมมันต้องไม่ละเมิดผู้อื่น มันต้องไม่เกินขอบเขตกฎหมาย มันสัมพันธ์กับการที่ว่ามีกฎหมายเพื่ออะไรด้วย มันก็เสียหมดตอนนี้ มันได้แต่ตัวศัพท์ที่ว่า ฉันแค่ทำได้ตามชอบใจ ก็รู้ว่าอย่าให้ละเมิดกฎหมายละเมิดคนอื่นก็ใช้ได้ คิดแค่นี้ เสรีภาพมันก็สัมพันธ์กับการเป็นมนุษย์ การพัฒนาชีวิตและสังคมที่ดี สังคมที่ดีจะดีได้อย่างไร อะไรนี่นะ มันมาสัมพันธ์กับการมีเสรีภาพ อย่างไรมันก็ต้องชัด คนจะชัดในเรื่องเหล่านี้ก็คือการศึกษาต้องช่วย อย่างเสรีภาพมันก็สัมพันธ์กับการพัฒนามนุษย์นั่นเอง ก็เอาในแง่หนึ่ง คือมันมีแง่พูดหลายแง่ เช่นว่า เราพูดว่า สัตว์ป่ามันก็มีเสรีภาพใช่ไหม อ้าว สัตว์ป่ามันก็มีนะเสรีภาพ มันก็อยู่ของมัน มันก็ทำอะไรเสรีของมันนะ แต่เสรีภาพแบบนั้นนะ ในแง่หนึ่งก็คือมันไม่เกื้อ ไม่ทำให้เกิดอิสรภาพ เวลานี้คนกำลังสับสนคำศัพท์ ระหว่างคำว่า**อิสรภาพกับเสรีภาพ** ขอยกภาษาอังกฤษ liberty กับ freedom บางทีก็ใช้แทนกัน เป็นเรื่องธรรมดาของชาวบ้านใช้แทนกันได้ (และภาษาอังกฤษอีกที ต้องเอาอีกศัพท์ช่วย **Independents** ใช่ไหมมาช่วย) เสรีภาพกับอิสรภาพนี่บางทีมันไม่เหมือนกันนะ ยกตัวอย่างง่ายๆ อย่างเด็กเล่นเกม แกมีเสรีภาพในการเล่นเกม แกก็เล่นของแกไป แต่เด็กหลายคนรู้อยู่ว่าการเล่นเกมมาก หลงติดเกมมากไม่ดีมีโทษหลายอย่าง รู้ตัวนะ มีความรู้ แต่บังคับตัวเองไม่ได้ อันนี้ก็ใช้เสรีภาพโดยที่ตัวเองไม่มีอิสรภาพ การขาดอิสรภาพทำให้เด็กใช้เสรีภาพไม่ถูก เพราะฉะนั้นเสรีภาพอย่าง ตัวอย่างนี้ก็คือว่าถ้าคนไม่มีอิสรภาพ ก็จะใช้เสรีภาพไม่เป็น และจะเกิดโทษมาก อิสรภาพของเด็ก อิสรภาพอย่างไร อิสรภาพความเป็นใหญ่ในตัวเอง แล้วก็ไม่ขึ้นต่อสิ่งอื่น ทีนี้มันก็มีหลายระดับ ทีนี้ถ้ามีปัญญารู้ว่าอันนี้ถูกต้อง อันนี้ไม่ดี ถ้าเป็นอิสระก็หมายความว่ามันต้องไม่ขึ้นต่อสิ่งนั้น มันต้องเก่ง

อิสรภาพต้องมี แต่นี่แกใช้เสรีภาพในการเล่นเกมได้เต็มที่ แต่แกไม่มีอิสรภาพ อย่างนี้เป็นต้น ในการศึกษาปัจจุบันนี้เราไม่เกื้อหนุนอิสรภาพเลย เราทำให้เด็กรู้จักแต่เสรีภาพ และแกก็ใช้ไม่เป็น ยุ่งหมด บางอย่างกฎหมายก็ห้าม เช่นอย่างเสรีภาพในการไปใช้ยาเสพติด ในบางยุคสมัยก็ยังไม่ห้าม ทีนี้พอห้ามละก็อ้างกฎหมายว่าจะไปละเมิดกฎหมาย แต่ที่จริงมันก็ไม่ถูกอยู่แล้วใช่ไหม เสรีภาพในการเสพยา ทีนี้ตอนนี้เด็กยังมีเสรีภาพในการเล่นเกม เราก็ต้องพัฒนาเด็กให้มีอิสรภาพ อิสรภาพเป็นเรื่องใหญ่มาก อิสรภาพก็ยังเป็นความหมายหนึ่งของนิพพานเป็นใหญ่ในตัวเอง ไม่ขึ้นต่อแม้แต่กิเลส ชนะกิเลสหมด เป็นเรื่องที่สำคัญ เราไม่เข้าใจเสรีภาพ ก็จะเป็นเสรีภาพแบบสัตว์ป่าต่อไปนะ ก็ว่ากันนัวเนียไปหมดเลย เบียดเบียนกันอะไรอย่างไรก็ได้ มันก็ได้แต่ว่าเอากฎหมายอะไรมาเป็นกรอบบังคับ ไม่ละเมิดต่อกันมันแค่ไหน มันพูดยาก ต่อไปแม้จะไม่ละเมิดต่อกันมันก็ยุ่งหมดแหละ พูดไม่ถูก เพราะมันมีความสับสนวุ่นวายหลายระดับ เลยความเข้าใจของมนุษย์ ในเมื่อไม่ได้หลักพื้นฐาน อย่างที่เคยยกตัวอย่างเรื่องที่ว่า เรื่องสิทธิเสรีภาพมันคู่กัน เสรีภาพกับสิทธิ ที่ฝรั่งไปคิดขยายไปถึงที่ว่าพวกสัตว์เลี้ยงต่างๆ มันมีสิทธิหรือเปล่า พวกหนึ่งก็ว่ามันมีสิทธิ เช่นสิทธิในชีวิตของมัน อีกพวกหนึ่งก็บอกไม่มีสิทธิ เช่นอย่างปลาโลมา เขายกตัวอย่าง ปลาโลมามันน่าจะมีสิทธิในชีวิตของมันที่จะอยู่ตามธรรมชาติ แล้วเอามันมากักขังมาเลี้ยงไว้มันทำลายสิทธิของมันหรือเปล่า พวกหนึ่งก็บอกว่าเป็นการทำลายสิทธิของมัน อีกพวกหนึ่งก็ถือว่าเป็นสัตว์ทั้งหลายที่มนุษย์สามารถครอบครอง มีสิทธิเหมือนกับวัวกับควาย นี่ก็แสดงว่ามนุษย์มีปัญหาเรื่องแบ่งแยกแม้แต่สัตว์เดรัจฉานด้วย จะเอาระดับไหน ก็พวกที่ถือว่าปลาโลมามีสิทธิในชีวิตของมัน มีอิสรเสรี เสรีภาพอะไรที่ว่านะ ก็ถือว่าจะจับเอามาขังไม่ได้ อีกพวกหนึ่งก็ถือว่ามีกฎหมายที่ยอมให้ฉันถือกรรมสิทธิ์ในปลาโลมา อันนี้ฝ่ายหนึ่งก็เอามาขังไว้ อีกฝ่ายหนึ่งก็ถือหลักที่ว่าปลามันมีสิทธิในชีวิตในความเป็นอิสรเสรีของมัน ก็เลยมาลอบปล่อยปลาโลมาเขาทิ้งไป ก็เกิดเป็นคดีขึ้นศาล ฝ่ายหนึ่งก็เถียงในแง่ที่ว่าสัตว์มันก็มีสิทธิเสรีภาพของมัน อีกฝ่ายหนึ่งก็บอกว่าฉันมีกฎหมายที่ให้ครอบครองกรรมสิทธิ์ ต่อไปมนุษย์จะมีปัญหาเรื่องแบบนี้มากขึ้น ปัญหาของมนุษย์จะซับซ้อนยิ่งขึ้น ยิ่งเทคโนโลยีพัฒนาขึ้น ปัญหาเหล่านี้จะมากขึ้น เราก็ต้องพยายามเข้าใจหลักพื้นฐานเหล่านี้ ให้ชัดเจน เรื่องความเป็นอิสระภายในที่แท้จริง ที่เป็นอิสรภาพของเขาซึ่งจะมีเป็นระดับ ซึ่งอยู่ที่การพัฒนามนุษย์ด้วย เมื่อพัฒนาขึ้น มีปัญญาขึ้น จะทำให้รู้และเข้าใจเรื่องอิสรภาพ แล้วอิสรภาพที่แท้ก็จะทำให้ใช้เสรีภาพได้อย่างถูกต้อง เสรีภาพก็เป็นทั้งตัวเกื้อหนุนที่จะทำให้เกิดอิสรภาพ แล้วอิสรภาพก็จะทำให้ใช้เสรีภาพได้อย่างถูกต้อง นี่เป็นเพียงตัวอย่าง หรืออย่างเรื่องความเสมอภาคก็เหมือนกัน ความเสมอภาคก็มีปัญหา อย่างเวลานี้ลัทธิธุรกิจกำลังครอบงำสังคมอยู่ ก็บริโภคนิยมนี่แหละพวกเดียวกัน พอบริโภคนิยมครอบงำสังคมธุรกิจเป็นใหญ่ เรื่องเศรษฐกิจก็นำหน้า ทีนี้การตีความความหมายของ Concept ต่างๆ ก็จะไปทางเศรษฐกิจ ทางธุรกิจมาก ฉะนั้นความเสมอภาคจะมองเพ่งในทางเศรษฐกิจเยอะ ยกตัวอย่างง่ายๆเช่นว่า คอยเพ่งกันว่าคนนั้นจะได้เท่าไหร่ ฉันจะได้เท่าไหร่ หรือฉันน้อยกว่า เขามากกว่า ความเสมอภาคเป็น negative หมด เป็นความเสมอภาคแบบลบ ทีนี้ถ้าเรามองในทางพระศาสนา พุทธศาสนาเน้นเรื่องความเสมอภาคมาก แม้แต่ในการปฏิบัติธรรมก็ต้องมี “สมตา” ความเสมอ เช่น ความเสมอทางอินทรีย์เป็นต้น เพราะความสมกันเสมอกันเข้ากันได้ขององค์ประกอบต่างๆ มันทำให้องค์รวมดำเนินไปได้ นี่ถ้ามันองค์ประกอบมันไม่สมกัน มันเข้ากันไม่ได้ก็เสียหมด

ระบบมันไปไม่ได้ นี่เรื่องความเสมอภาคก็เป็นส่วนหนึ่ง ถ้าเป็นส่วนสำคัญในระบบของพระพุทธศาสนา สังคมจะอยู่ดีมันก็ต้องมีความเสมอภาค แต่ความเสมอภาคในพุทธศาสนานั้นมองเชิงบวกหมด ความเสมอภาคที่เน้นมากที่สุดคือ มีสุขทุกข์เสมอกัน พอมีสุขทุกข์เสมอกัน ก็แปลเป็นภาษไทยว่า ร่วมทุกข์ ร่วมสุข สุขทุกข์เสมอกันก็ร่วมสุขร่วมทุกข์นั้นเอง เราก็แปลง่าย ๆ มันก็คือเข้ามาร่วมกันไม่ใช่แบ่งแยก แต่ถ้าคุณได้เท่าไหร่ ฉันได้ ๕๐๐ คุณได้ ๕๐๐ อย่างนี้ แบ่งแยกแน่ตีกันเลย คอยชิงไหวชิงพริบ แย่งกันนะ ทีนี้ทางพุทธศาสนา **"สมาน สุข ทุกขตา"** มีสุขทุกข์เสมอกัน คำว่าเสมอภาษาพระท่านว่า **"สมาน"** แล้วมาเป็นภาษาไทยว่า**สมาน** ความหมายในภาษาไทยก็คือ ประสาน ร่วมกัน ศัพท์เดิมของความหมายคือเสมอ แต่มันเสมอแบบสมานแบบประสาน ไปๆ มาๆ ความหมายเลยกลายเป็นว่าร่วมกัน ก็คือมีสุข มีทุกข์เสมอกัน ก็ร่วมทุกข์ ร่วมสุข เสมอกันไม่ดูถูกดูหมิ่นกัน มันก็เสมอแบบร่วมกันอีกแหละ เสมอแบบไม่เอารัดเอาเปรียบกัน มันก็รวมกัน เสมอแบบว่ามีความเป็นธรรมต่อทุกคน ไม่เลือกที่รักผลักที่ชัง ก็แบบเดียวกันนั่นแหละ ทีนี้เสมอในทางพุทธศาสนาเป็นเสมอแบบประสานหมดเลย แต่เสมอในทางปัจจุบันนี้มันเพ่งแต่ทางธุรกิจ เพราะฉะนั้นมันก็ทำให้คนยากที่จะประสานรวมกันได้ สังคมมันก็ยากที่จะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความสามัคคีก็ไม่เกิด อันนี้ก็เป็นตัวอย่างความสมาน คือ Concept เหล่านี้มันเป็นเรื่องที่จะต้องจัดปรับให้เข้าใจให้ถูกต้อง และก็เข้ากันกับเรื่องการศึกษาก็คือการ**พัฒนามนุษย์** และการ**พัฒนา**มนุษย์ที่แท้ก็ต้องประสานกับตัว**ธรรมชาติ**ของความเป็นมนุษย์นั้นเองแหละ **ธรรมชาติของมนุษย์ที่**ว่าเกิดมามนุษย์สมบูรณ์หรือยัง (อ๊อ..ยังไม่สมบูรณ์) รู้อะไรก็ไม่มีความรู้ คือฝรั่งเคยเถียงกันว่า **มนุษย์ที่เกิดมา บริสุทธิ์** สะอาดหรือเปล่า ดีหรือชั่ว ก็จะไปเน้นคำว่าเหมือนกระดาษ หรือผ้าขาวบริสุทธิ์ ไม่มีอะไรใช่ไหม แต่ทางพุทธศาสนาไม่ได้พูดแบบนั้น บริสุทธิ์ไม่บริสุทธิ์ไม่รู้ล่ะ แต่ไม่มีความรู้ จริงไหม? เด็กเกิดมาคนเกิดมามันขาดความรู้ ฉะนั้นเราก็ไม่ต้องไปพูดเรื่องบริสุทธิ์ไม่บริสุทธิ์ มันไม่มีความรู้ พอมันไม่มีความรู้ศักยภาพในทางลบมันเกิดทันที มันก็มีศักยภาพในการที่จะพัฒนา ให้เจ้ากิเลสต่างๆ หมดเลยใช่ไหม? เพราะมีอวิชชาแล้ว มันมีศักยภาพตัวใหญ่เลย มีความไม่รู้ ความไม่รู้เป็นศักยภาพให้เกิดมวลของความชั่วร้ายทั้งหมดเลย เพราะฉะนั้นก็ต้องแก้ไข ตัวอวิชชาความไม่รู้นี้ เราก็จึงมีการศึกษา มนุษย์ก็มีเครื่องมือมาแล้ว ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ที่จะมาสื่อสารติดต่อกับโลก รับความรู้นี้ เพราะฉะนั้นตัว**อินทรีย์สังวร** ที่ท่านพระอาจารย์กล่าว มันจึงเป็นเรื่องสำคัญ ก็คือว่า ตัว**ธรรมชาติ**ของมนุษย์ที่เกิดมา มันมีความไม่รู้ เมื่อความไม่รู้มีอยู่ มันก็ปฏิบัติกับสิ่งทั้งหลายไม่ถูกเพราะมันไม่รู้ว่าสิ่งที่แวดล้อมตัวนี้คืออะไร เป็นอะไร เราจะทำอย่างไรต่อมัน มันจะเอาอย่างไรต่อเรา ก็ต้องมีความรู้ เพื่อที่จะไปปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นให้ถูกต้อง ทีนี้ทำอย่างไรจะรู้ ก็มี ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ก็ใช้หาความรู้ให้เป็นซิ ทีนี้ให้เจ้าตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ มันทำหน้าที่ ถ้าเราพูดสรุปมันก็มี ๒ อย่าง คือ รู้กับรู้สึก รู้กับ**รู้สึก**จะต้องมาบูรณาการให้รู้สึกมันหนุนรู้ ทีนี้ถ้าใช้ไม่เป็น รู้สึกไปเลย รู้สึกมันพาไปเลย หลงไปเลย พอรู้สึกก็เวทนาได้สุข หรือทุกข์ก็ชอบใจไม่ชอบใจ ทีนี้ก็ไปตามหมด ไม่พัฒนาแล้ว แต่ถ้ารู้สึกมันมาหนุนรู้ พอรู้สึก อันนี้มันไม่สบาย มันเป็นอันตราย อันตรายมันคืออะไร เรียนรู้เลย พอรู้ว่าอันนี้มันสบาย มันเป็นสิ่งที่เกื้อกูล ก็ต้องเรียนรู้ว่าเป็นอะไรก็ได้ความรู้ พอรู้สึกมันหนุนรู้ ทีนี้ก็เข้าสู่กระบวนการ การศึกษา ก็ใช้ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เมื่อรู้ก็พัฒนาไป การศึกษาก็ชีวิตธรรมดา เป็น**ธรรมชาติ**ของมนุษย์ ก็ใช้ให้เป็น เพราะฉะนั้นจึงบอกว่าการศึกษาเริ่มต้น เมื่อคน ดู ฟัง เป็น แต่ว่า

มันก็นอกจากว่า ดู ฟัง มันไม่มีกินอยู่ มันเรื่องเสพบริโภคด้วย ก็เลยต้องเติมว่า กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น อะไรอย่างนี้ นี่ก็เป็นเรื่องยาว

รวมแล้วก็คือนี่เป็นแง่มุมบางอย่างที่เราจะต้องยกขึ้นมาพูดกันเพราะบางทีเราก็มองข้ามไป

นี่อาตมาก็พูดไปเรื่อยๆ ดูๆ ว่ามีหัวข้ออะไรที่ควรจะพูดอีกบ้าง เช่นแง่มุมต่างๆ แต่อย่างที่ว่าแหล่ะ ก็เน้นเรื่องว่าการศึกษาพิสูจน์หรือวัดผลด้วยความสุขด้วย ถ้าหากไม่มีความสุขขึ้นมาก็ยาก เรื่องนี้เราโยงมาหาหลักการใหญ่ของพุทธศาสนาที่สำคัญ ที่เรียก**ธรรมวินัย** ก็คือ เนื้อแท้ตัวจริงความเป็นจริงของธรรมชาติว่าภาวะที่มีอยู่ตามธรรมดา ธรรมก็คือ ความจริงที่อยู่ธรรมดาของมัน พระพุทธเจ้าจะเกิดหรือไม่เกิด มันก็อยู่ของมันอย่างนั้น พระพุทธเจ้าก็ตรัสว่า ตถาคตเกิดขึ้นมาแล้ว ก็มาค้นพบ ก็เอามาบอก มาเปิดเผย มาแสดง ทีนี้วินัยก็คือระบบจัดตั้งที่พระพุทธเจ้านำมาวางขึ้นมา เพื่อจะให้มนุษย์ได้ประโยชน์จากธรรมนั้น เช่นว่ามาพัฒนาชีวิตให้เกิดธรรมะ ให้เกิดคุณสมบัติต่างๆเหล่านั้น อย่างในขบวนการการศึกษาของเรานี้ก็คือการจัดตามระบบ คือความสัมพันธ์ระหว่างธรรมกับวินัย คือตัวแท้ เราต้องการธรรม ความเจริญงอกงามของเด็กที่เป็นไปตามกระบวนความเป็นจริงของธรรมชาติทั้งหมดที่เรียกว่าธรรม แต่ว่าทำอย่างไรจะให้ขบวนการของธรรมชาตินี้เกิดขึ้นมาเป็นจริงขึ้นมา พัฒนาได้ผลดี ก็ต้องอาศัยระบบการจัดตั้งของมนุษย์ที่เรียกว่า วินัย ถ้าใครฉลาดจัดตั้งได้เก่งก็จะทำให้การพัฒนาของธรรม หรือการพัฒนาตามแนวของธรรมนั้นได้ผลดีด้วย พระพุทธเจ้าก็เก่งเพราะเหตุนี้ ถ้าไม่งั้นพระองค์ได้ธรรม ค้นพบธรรมอย่างเดียว ก็เป็นปัจเจกพระพุทธเจ้า เพราะปัจเจกพระพุทธเจ้าก็คือ ผู้ค้นพบธรรม แต่ไม่สามารถจัดตั้งวินัย พระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็คือ ทั้งค้นพบธรรม รู้เข้าใจธรรม ความจริงของธรรมชาติแล้วก็วินัยจัดตั้งวางระบบ เพื่อจะให้มนุษย์ได้ประโยชน์จากธรรมนั้นด้วย ไม่ใช่ว่าให้พัฒนาตามธรรม เข้าถึงธรรมอะไรก็แล้วแต่ คราวนี้การศึกษาก็เหมือนกัน การศึกษาที่เราจัดกันอยู่นี้ ก็คือ ระดับวินัยนั้น ก็คือ ระบบจัดตั้ง นั่นเอง แต่ว่าในการพูดเรื่องนี้ก็คือว่า ผู้ที่จัดตั้งจะต้องตระหนักชัดว่าสาระที่แท้ที่เรียกว่าธรรม หรือการศึกษาเนื้อแท้ของมันคืออะไร เป็นอย่างไร กระบวนการของมันตามธรรมชาติเป็นอย่างไร ถ้าไม่อย่างนั้นแล้วการจัดตั้งจะไม่สำเร็จ เพราะการจัดตั้งต้องเกิดจากผู้ที่รู้เข้าใจตัวความจริง แล้วจึงจะทำให้เกิดผลขึ้นมาตามนั้นได้ ถ้าเราไม่คิดอยู่แค่การจัดตั้ง แล้วก็เราก็ไม่ลืมตัว และก็คอยตระหนักไว้ เราก็จะคอยตรวจสอบ เรื่องความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องเนื้อหา สาระที่เรียกว่าตัวธรรม หรือตัวเนื้อแท้ของการศึกษานี้ไว้ ก็จะเจริญงอกงามต่อไป แม้แต่เรื่องเสรีภาพ เรื่องการที่จะให้เด็กเจริญงอกงาม ใช้เสรีภาพอะไรเป็นถ้าอย่างเด็กเล่นเกม ใช้เสรีภาพไม่เป็น แล้วแกก็เกิดโทษกับชีวิตของตัวเอง เกิดปัญหาแก่สังคม การศึกษาจะช่วยอย่างไร อันนี้ก็คือ การศึกษาจัดตั้งจะเข้ามาการเอาปัจจัยภายนอกมาช่วยเพราะเด็กปัจจัยภายในเขาไม่พอ ปัจจัยภายนอกจัดระบบจัดตั้งเข้าไปเสริม เช่น มีกัลยาณมิตร จัดสิ่งแวดล้อมด้านสังคม คนในครอบครัว พ่อ แม่ ครู อาจารย์ เพื่อน หรือ อะไรก็แล้วแต่ ระบบกัลยาณมิตร ก็คือมนุษย์ด้วยกัน ที่จะมาช่วยห้อมล้อม หรือมีอิทธิพลชักจูง ชักนำไปในทางที่ดี หนึ่ง

สองก็ตัววินัย วินัยก็คือ จัดวางวิถีชีวิตขึ้นมา เรามักจะมองในแง่ลบว่าเป็นข้อบังคับ อันนี้ก็เป็นข้อเสียอย่างหนึ่ง วินัยที่จริงคือ การจัดสรรโอกาส คือ ทำอย่างไร จะให้คนมีโอกาสมากที่สุด แต่โอกาสนั้นสัมพันธ์กับจุดหมาย เราให้มีโอกาสต้องมีจุดหมาย เพื่ออะไร ให้เขามีโอกาสเพื่อเขาจะได้ทำอะไรๆที่เขาต้องการ

นี้ให้สำเร็จถึงจุดหมายนั้น ถ้าไม่มีวินัยมาจัด โอกาสนี้ไม่เกิด พอจัดปั๊บ โอกาสที่จะทำสิ่งนั้นเพื่อบรรลุจุดหมายนั้นก็เกิดขึ้นมา เพราะทุกอย่างต้องมีวินัยหมด การจราจรก็เป็นวินัย เพราะอะไร เพราะต้องการให้การเดินทางได้ผลดี เป็นไปได้ดี ก็จัดตั้งเป็นวินัยในการจราจรขึ้นมา แม้แต่ในบ้านเรามานั่งกันเพื่อจะให้ฟังกันสะดวก ก็ต้องมีการจัดตั้งก็คือมีวินัยจัดอะไรต่ออะไร ที่นั่งอย่างไร วางอย่างไร แล้วเวลาฟังอยู่ในสภาวะ อยู่ในอิริยาบถอย่างไร เป็นต้น หรือเวลาหมอจะผ่าตัดก็ต้องจัดวางระเบียบ คนไหนยืนที่ไหน จัดของที่ไหน วางลำดับการใช้เครื่องมืออย่างไร วินัยทั้งหมดนี้ก็เพื่อให้เกิดโอกาสในการที่จะปฏิบัติการ เพื่อบรรลุจุดหมายนั้นได้อย่างดีที่สุดวินัยคือการจัดสรรโอกาส ทีนี้พอมีโอกาสขึ้นมาวินัยจัดสรรโอกาสให้แล้ว แล้วเสรีภาพถ้าไม่มีมันก็ไม่สามารถใช้โอกาสของวินัย พอเรามีเสรีภาพ ก็มีโอกาสนั่นแหละ เราก็สามารถใช้โอกาสนั้นได้ เสรีภาพก็มาใช้โอกาสที่วินัยจัดให้ไปสู่จุดหมาย ในการพูดอย่างนี้ก็หมายความว่า ชีวิตมนุษย์เรานี้มันต้องมีจุดหมาย ถ้าเราถือว่ามนุษย์นี้เกิดมายังไม่สมบูรณ์ ก็คือพัฒนาไปสู่ความสมบูรณ์ เมื่อพัฒนาไปสู่ความสมบูรณ์ เราต้องการให้ชีวิตมนุษย์ มีจุดมุ่งหมายแห่งความสมบูรณ์ดีงามแท้ เราก็เลยจัดสรรโอกาส ด้วยสิ่งที่เรียกว่าวินัยแล้วถ้ามีเสรีภาพ แล้วก็ปฏิบัติการตามที่จะใช้โอกาสจากวินัย เพื่อบรรลุจุดหมายของชีวิต อันนี้ก็เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ของวินัยกับเสรีภาพ จะเห็นว่าวินัยกับเสรีภาพสัมพันธ์กัน แล้วก็ไม่ขัดกัน กลายเป็นสิ่งเกื้อหนุน ถ้าเราไม่เข้าใจอย่างนี้ วินัยก็ต้องขัดกับเสรีภาพใช่ไหม วินัยกลายเป็นเครื่องบังคับจำกัด วินัยจำกัด เสรีภาพจะไม่จำกัด ขัดแย้งกันยุ่งหมดเลย แต่พอเข้าใจแนวคิดนี้ปั๊บ วินัยนี้คือตัวทำให้เกิดโอกาส เสรีภาพมาใช้โอกาส ก็เลยกลายเป็นว่าเป็นเรื่องเดียวกัน ที่จริงก็เป็นเรื่องเดียวกันอยู่แล้ว ถ้าเรามองว่ามนุษย์มีธรรมชาติของการที่จะต้องการพัฒนาไปสู่ความดีงาม ความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทีนี้เด็กก็เหมือนกัน อย่างว่าในการพัฒนาเขาในการศึกษาที่ว่าเล่นเกมอะไรต่อมิอะไรนี้ เมื่อมีชีวิตมันมีวินัยแต่วินัยในแง่ที่ว่า เราต้องพูดกันก่อนว่า หนูเห็นไหมว่าในการเล่นเกม แล้วหนูก็ติดใช่ไหม บังคับตัวเองไม่ได้จริงมั้ย แล้วมันเสียไหม มันดีอย่างไร ถ้าเราเห็นว่ามันเป็นโทษแล้วมันมีสิ่งอื่นที่เราน่าจะทำดีกว่า เป็นประโยชน์ ชีวิตเราต้องไปมากกว่านี้ไปสู่คุณงามความดีที่สูงขึ้นไป เราจะไปทำสิ่งนั้นได้ เราจะติดอยู่กับสิ่งนี้ไม่ได้ เมื่อตกลงกันแล้ว เอานะต่อไปนี้ เรามาหาทางที่จะเล่นเกมให้น้อย จะไม่เล่นก็ยังไม่ไหว เล่นให้จำกัดลง แล้วก็ไปทำสิ่งที่มันจะพัฒนาชีวิตให้ดีขึ้น ตกลงกันแล้วก็แต่ว่าใจยังไม่เข้มแข็งพอ เรามาตกลงกันวางระเบียบเรียกว่าวินัย กติกากันหรือว่า วางวิถีชีวิตกันใหม่ เพื่อจะให้ทำให้ได้อย่างนี้ วินัยก็มาช่วย ก็คือระบบกัลยาณมิตร คน แล้วก็วินัย กติกามาช่วย แต่วินัยที่แท้ต้องการให้เป็นวิถีชีวิต วินัยนี้ก็คือมาเป็นวัฒนธรรม วัฒนธรรมก็คือรูปแบบของวินัยที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร คือพอวินัยเข้าสู่ชีวิตแท้จริงแล้ว มันไปโดยไม่รู้ตัวก็เป็นวัฒนธรรม แต่ว่าวัฒนธรรมที่แท้ถ้าเหลือแต่รูปแบบก็คือ ความหมายของวินัยมันโยงไปถึงธรรม ก็คือเนื้อหาสาระมันมีเป็นเหตุผลอยู่แล้วก็เพื่ออันนั้น เราเข้าใจเนื้อหาหลักธรรมอันนี้ เราจึงมาจัดตั้งกติกาวินัยหรือวิถีชีวิตอันนี้ขึ้น วินัยมันโยงกับธรรมอยู่แล้ว พอมันเป็นไปเองโดยไม่ต้องรู้ ทำตามๆ กันไป มันก็เป็นวัฒนธรรมเท่านั้นเอง ก็เป็นวินัยที่ไม่รู้ตัว วินัยในรูปแบบที่นี้วัฒนธรรมก็เสี่ยงอยู่อย่างก็คือว่ามันอาจจะไม่โยงไปหาธรรมคือ มันเหลือแต่รูปแบบจริงๆ หาเนื้อไม่พบก็ต้องโยงวินัยคือต้องโยงวัฒนธรรมกลับไปสู่วินัยให้ได้ พอโยงไปหาวินัยก็จะโยงไปหาเนื้อแท้คือธรรมได้ แล้วเราก็จะรู้เหตุผลที่แท้ว่าทำไมจะต้องมีวิถีชีวิตอย่างนี้ ทำไมจึงต้องมีวัฒนธรรมรูปแบบนี้ ถ้าวัฒนธรรมรูปแบบนี้มันไม่

เลื่อมมันไม่ประสานกับธรรมแล้ว ไม่ให้ได้ผล ตามธรรมแล้ว วัฒนธรรมนี้ต้องปรับแก้ เป็นระบบที่ประสานกันหมด คือโยงจากธรรมมาสู่วินัย เป็นเรื่องของสังคมที่มีการจัดตั้งและการศึกษาของเรา เป็นเพียงกิจกรรมของสังคมเท่านั้น มันเป็นเรื่องของการจัดตั้งของสังคม การศึกษาที่เป็นการจัดตั้งของสังคมมันก็โยงไปหาธรรมที่เป็นเนื้อแท้ไม่ได้มันก็ไม่สำเร็จแน่นอน อันนี้ก็เป็นแง่หนึ่ง ที่นี้ก็อยากจะให้แง่คิดอีกเรื่องหนึ่ง เวลานี้โลกเราศึกว้างไกลเราบอกว่าเป็นโลกาภิวัตน์อะไรต่างๆ โลกไร้พรมแดน โลกถึงกันหมด เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่ว่าในทางจิตใจและในทางปัญญามันไม่สอดคล้องกัน มันไม่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางรูปธรรมที่เป็นโลกไร้พรมแดนถึงกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ปัญญามันก็ไม่รวมกัน ปัญญาความรู้เข้าใจไม่เป็นอันเดียวกัน จิตใจมันก็ไม่เข้ากันมีแต่แบ่งแยกมากขึ้น ก็เป็นปัญหาอันหนึ่ง คนเราจะมีชีวิตที่ดี ที่สมบูรณ์ก็ต้องประสานกับโลกทั้งหมด หรือสิ่งทั้งปวง จักรวาลทั้งหมดต้องมองได้หมดและก็มีแนวคิดที่หยั่งถึงสิ่งเหล่านี้ได้ มองเห็นความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ ที่จะประสานได้ ต้องมีแนวคิดที่ประสาน เป็นเรื่องที่สำคัญมาก ถ้าเราไม่มีแนวคิดมันก็อยู่อย่างขัดแย้ง จิตใจของเราเมื่อเรามีความเข้าใจมีความยึดถือมีความเชื่ออย่างหนึ่ง ปัญญามันไม่อำนวย จิตใจมันก็ขัดแย้ง ขัดแย้งกับสภาพความเป็นจริง ที่โลกไร้พรมแดน จะประสานก็ประสานไม่ได้ มีแต่ความขัดแย้ง แบ่งแยก ทีนี้ก็ต้องมีแนวคิดที่เกิดจากปัญญา ที่รู้เข้าใจความจริงที่ทำให้ประสานเป็นอันเดียวกันได้ ที่รู้ถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ อันนี้เป็นปัญหาของอารยธรรม ที่ว่าปัจจุบันนี้ก็อารยธรรมที่เจริญมา ก็เป็นอารยธรรมที่ขัดแย้ง ก็คืออารยธรรมที่ตั้งอยู่บนฐานของแนวคิดว่า จะพิชิตธรรมชาติ อันนี้ก็เป็นเรื่องใหญ่ที่ว่า อารยธรรมตะวันตกตั้งอยู่บนฐานของแนวคิดนี้ ทั้งหมดประมาณเกือบ ๓,๐๐๐ ปีแล้ว ก็เป็นที่รู้กันเลยว่านี่คือแนวคิดพื้นฐานของอารยธรรมตะวันตก ก็คือ มนุษย์จะมีความสุขสมบูรณ์ มีความสำเร็จที่แท้ต้องพิชิตธรรมชาติได้ เอาชนะธรรมชาติได้ ตั้งแต่กรีกว่างั้นเถอะ จากแนวคิดนี้ก็ทำให้เกิดความเจริญงอกงาม ตามแนวของอารยธรรมปัจจุบัน โดยเฉพาะก็คือ ความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์เจริญขึ้นมาเพื่ออะไรที่แท้ก็เพื่อล้วงความลับของธรรมชาติ ล้วงความลับของธรรมชาติเพื่ออะไร เพื่อจะได้จัดการกับมันได้ แล้วก็พัฒนาเทคโนโลยีขึ้นมา เพื่อจะได้เอาเทคโนโลยีไปจัดการกับธรรมชาติ ซึ่งเรียกว่าเป็นการเอาชนะธรรมชาติแล้วก็เจริญจริงๆ วิทยาศาสตร์ก็เจริญ เทคโนโลยีก็เจริญแล้วพอเทคโนโลยีเจริญก็มาประสานกับแนวคิดที่ว่ามนุษย์จะมีสิ่งเสพบริโภค บริบูรณ์ วัตถุบริบูรณ์ ก็เป็นวัตถุนิยม แนวคิดนี้ก็เลยให้เทคโนโลยีพัฒนาอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมก็คือเอาธรรมชาติมาเป็นวัตถุดิบ ก็มาผลิตสิ่งเสพบริโภคให้แก่มนุษย์ ก็สร้างความเจริญทางเศรษฐกิจ เพราะฉะนั้น แนวคิดของอารยธรรมตะวันตก ก็มีวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี อุตสาหกรรม เศรษฐกิจ เท่านี้ ความเจริญงอกงามทางเศรษฐกิจ อันนี้เป็นจุดหมาย ก็มีวัตถุพรั่งพร้อมเสพบริโภคก็ความสุขก็อยู่ที่เสพอย่างเดียว อันนี้ก็คือตัวแกนของอารยธรรมปัจจุบัน ทีนี้แนวคิดที่เป็นพื้นฐานของทั้งหมดนี้ก็คือจะพิชิตธรรมชาติ ตอนนี้ก็รู้กันแล้วว่าแนวคิดนี้ไปไม่ได้เพราะมันทำลายธรรมชาติแล้วก็ทำให้เกิดการพัฒนาไม่ยั่งยืน ธรรมชาติแวดล้อมเสื่อมโทรมสลาย มนุษย์ก็อยู่ไม่ได้ เลยต้องเปลี่ยนความคิดใหม่ แต่ความคิดเปลี่ยนนี้ ไม่มีทางไป คือไม่มีความคิดมาแทน มีแต่ว่า ต้องไม่เอาความคิดนี้ แต่ไม่รู้ว่าความคิดที่ถูกเป็นอย่างไร และนี่คือความขัดแย้งปัจจุบัน ตอนเดิมนั้นขาดตัวมนุษย์ก็คือขัดแย้งกับธรรมชาติ เพราะว่าจะไปพิชิตมันทำร้ายมัน แต่ตอนนี้พอจะไม่ทำร้ายมัน

จะให้ธรรมชาติอยู่ก็มาขัดแย้งกับตัวเองว่าแล้วเราจะเอาอย่างไร ปัญหานี้ก็คือปัญหาของโลกยุคนี้ที่ว่าถ้าแก้ได้ก็โลกาภิวัตน์ ก็กลายเป็นดีไป แต่นี่ทำอย่างไรเพราะโลกาภิวัตน์ ก็เข้าถึงจุดหมายที่ว่าความจริงสิ่งทั้งหลายมันก็เนื่องถึงกันหมดอยู่แล้วแต่ว่าพอมันเจริญขึ้นจริงๆ จิตใจ ปัญญามนุษย์มันไม่ให้ มันไม่ถึง มันไม่พร้อม มันไม่รับกัน ก็ต้องแก้ไข หาแนวคิดที่ถูกต้อง แนวคิดตะวันตกตอนนี้ต้นแล้ว ก็มาถึงจุดที่ทำอย่างไรที่จะอนุรักษ์ธรรมชาติ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้ก็ต้องใช้วิธีจริยธรรม จริยธรรมแบบตะวันตกก็คือ การที่ไม่ยอมตามใจตัวเองฝืนใจ จริยธรรมในความหมายของตะวันตกนี้เป็นการฝืนใจ ก็คือเพื่อให้สิ่งอื่น คนอื่นอยู่ได้ เราต้องไม่ตามใจตัวเอง นี่จริยธรรมในความหมายของแบบตะวันตก สาระของมันเราก็ไปเข้าใจจริยธรรมในตะวันตกด้วย จริยธรรมที่จริงมันก็คือระบบของการดำเนินชีวิตของเราเอง ที่ว่าเราจะพัฒนาให้ชีวิตดีงามขึ้นเราจะมีศีลธรรมอยู่กับผู้อื่นได้ดี เราต้องมีความสุขในการที่อยู่กับผู้อื่นในการที่จะไปช่วยเหลือเขาด้วย นี่จึงเป็นจริยธรรมที่แท้ ซึ่งมันจะต้องมาด้วยกันกับความสุข จริยธรรมจะแยกจากความสุขไม่ได้อย่างนี้เป็นต้น อันนี้ก็กลายเป็นว่าเราไปรับจริยธรรมจากตะวันตก จริยธรรมตะวันตกก็มาถึงเรื่องของสิ่งแวดล้อม ก็จะให้ฝืนใจว่าจะต้องยอมยับยั้งชั่งใจ ไม่ยอมตามใจตนเอง ต้องยอมกินไม่เต็มที่ ไม่เสพบริโภคจนกระทั่งว่าธรรมชาติอยู่ไม่ได้ต้องยอมให้มันอยู่ได้บ้าง แต่เราต้อง งด ลด ความสุข เพื่อให้ธรรมชาติอยู่ได้ เราก็สุขไม่เต็มที่ ถ้าเราสุขเต็มที่ ธรรมชาติก็อยู่ไม่ได้ก็อยู่แค่นี้ นี่คืออารยธรรมตะวันตกปัจจุบันและก็เลยแก้ปัญหาธรรมชาติแวดล้อมไม่ได้ เพราะว่าตั้งแต่ปี ๑๙๗๒ เกิด Earth Summit การประชุมโลกครั้งแรก การประชุมสุดยอดเกี่ยวกับเรื่องโลกนี้ครั้งแรก ปี ๑๙๗๒ มาจนถึง ๑๙๙๒ อีก ๒๐ ปี ประชุมครั้งที่ ๒ ปรากฏว่าธรรมชาติแวดล้อมยิ่งเสื่อมลง แก้ไม่ได้ก็คือจิตใจมนุษย์มันไม่สอดคล้องกัน มันไม่เอื้อต่อการที่จะให้ธรรมชาติอยู่มันก็เลยฝืนใจ ฝืนใจไม่สำเร็จ เพราะฉะนั้นธรรมชาติก็ทรุดลงไปทรุดลงไปแล้วทีนี้เราจะทำอย่างไร เราก็มาถึงการศึกษาที่ต้องให้เด็กให้มนุษย์มีแนวคิดที่สร้างเป็นทัศนคติต่อโลกและชีวิตอีกแบบหนึ่งที่มองโลกใหม่ แล้วความสุขก็ ต้องเปลี่ยนใหม่หมดแล้วทุกอย่างมันจะเข้าแนวทางที่มันอยู่ได้ที่จะเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ทีนี้มามองดูว่าตามหลักการที่แท้ ท่านมองเรื่องของธรรมชาติ เรื่องของโลก เรื่องจักรวาลอย่างไร ตะวันตกมองว่ามนุษย์นั้นต่างห่างจากธรรมชาติ เป็นคนละฝ่าย มนุษย์จะต้องจัดการกับธรรมชาติ ต้องพิชิต ต้องเอาชนะมัน พุทธศาสนามองว่าเราไม่ได้พูดว่าโลกหรืออะไร เราว่าสิ่งทั้งหลายสภาวธรรมบันดาลมีก็ถ้าเรียกว่าโลกก็รวมอยู่ในธรรมนี้ เป็นสภาวธรรมทั้งหมด สภาวธรรมในสิ่งทั้งหลาย ที่รวมกันเป็นจักรวาลเป็นโลกนี้เป็นอะไรต่างๆ มนุษย์ก็เป็นธรรมดาก็รวมอยู่ในนี้ด้วย มันรวมอยู่เอง มันก็เป็นส่วนหนึ่ง ทีนี้สภาวธรรมทั้งหลายทั้งปวงนี้ มันเป็นระบบแห่งความสัมพันธ์เป็นเหตุปัจจัยแก่กัน สัมพันธ์เป็นปัจจัยแก่กัน เมื่ออันหนึ่งเป็นอย่างไรก็ส่งผลต่ออย่างอื่น ขณะนี้เรามามองธรรมชาติส่วนอื่นกับธรรมชาติส่วนที่เรียกว่ามนุษย์ พอเราแยกเอามนุษย์ออกมามอง มนุษย์ก็เป็นส่วนหนึ่งในระบบใหญ่ เป็นองค์ประกอบและก็เป็นปัจจัยอย่างหนึ่ง ที่ทั้งเป็นฝ่ายส่งผลและรับผล เมื่อมนุษย์เป็นปัจจัยอย่างหนึ่งอยู่ในระบบความสัมพันธ์อันหนึ่งอันเดียวกันนี้ มันก็เป็นส่วนร่วมอยู่แล้ว แต่ทีนี้เราจะเอาอย่างไรกับมนุษย์ ท่านก็บอกว่าไอ้ระบบทั้งหมดนี้ ที่เรียกว่าโลกก็ได้ มันยังไม่น่าพอใจ ถ้ามองในแง่มนุษย์ก็คือยังมีการเบียดเบียนกันมากใช้คำทางนี้ โลกยังมีการเบียดเบียนมาก ถ้าอย่างนั้นก็ต้องเบียดเบียนกันน้อยลงหรือหมดการเบียดเบียน มนุษย์ในฐานะที่เป็นองค์ประกอบเป็นส่วน

ร่วมและเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งในระบบความสัมพันธ์อันนี้ มนุษย์มีคุณสมบัติพิเศษเป็นองค์ประกอบเป็นธรรมชาติ เป็นปัจจัยที่มีคุณสมบัติพิเศษคือพัฒนาได้ ที่เรียกว่าเป็นสัตว์ที่ฝึกได้ ไม่เหมือนองค์ประกอบอื่น มนุษย์เป็นสัตว์ที่พัฒนาได้ฝึกได้ ทำให้มีปัญญาได้ ทำให้มีคุณความดีต่างๆ ได้ มีกุศลได้ มีปัญญาได้ ถ้าเรามาพัฒนามนุษย์ให้เป็นองค์ประกอบที่ดี เจริญในทางกุศลมีคุณสมบัติที่เป็นกุศลมากมีปัญญามากขึ้น ปัจจัยตัวนี้ก็จะมาเป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนระบบนี้ เราพัฒนามนุษย์ในฐานะองค์ประกอบที่เอื้อต่อระบบ เพื่อให้เป็นปัจจัยที่เกื้อหนุน ก็พัฒนามนุษย์ให้มีคุณสมบัติที่ดี เมื่อแกเป็นคุณสมบัติที่ดีแล้ว แกก็มาช่วยเอื้อต่อระบบความสัมพันธ์นี้ ให้เป็นไปในทางที่มีการเบียดเบียนกันน้อยลง เกื้อกูลกันมากขึ้น ก็จะอยู่ดีขึ้น ถ้าถึงอุดมคติก็เรียกว่าเป็นโลกที่เป็นสุขไร้การเบียดเบียน อันนี้คืออุดมคติทางพุทธศาสนา โลกที่เป็นสุขไร้การเบียดเบียน อุดมคติของตะวันตกคือ โลกที่มนุษย์ชนะธรรมชาติทั้งหมด ทีนี้ของเราก็อุดมคติว่าโลกที่เป็นสุขไร้การเบียดเบียน ทั้งหมดร่วมกันโดยมนุษย์เป็นองค์ประกอบที่ไปเกื้อหนุนองค์ประกอบพิเศษเป็นคุณสมบัติพิเศษที่พัฒนาได้เราก็พัฒนามนุษย์ขึ้นไปเพื่อให้ไปเป็นส่วนร่วมที่ดีที่ไปเกื้อหนุนอันนี้ก็คือหน้าที่การศึกษานั่นเอง เพราะเด็กก็จะต้องมีแนวคิดทัศนคติการมองโลก มองโลกเป็นระบบความสัมพันธ์ที่เราเองเป็นส่วนร่วมอันหนึ่ง ซึ่งเราเป็นส่วนร่วมพิเศษด้วย ที่จะมาพัฒนาตัวเองให้มีชีวิตที่ดีของตนเองด้วยและร่วมเกื้อหนุนให้โลกดี ถ้าพัฒนาแนวตะวันตกก็พัฒนาตัวเราเพื่อจะไปเอาชนะที่อื่นหมด นี่ก็แนวคิดคนละอย่าง ลองไปดูในวัฒนธรรมตะวันตกเขาก็จะบอกอย่างนี้ เขาก็บอกของเขานั้นไปฝึกอบรมเด็กขึ้นมาก็คือต้องมองในระยะแข่งขัน เราต้องเหนือคนอื่น แข่งกันตั้งแต่ในโรงเรียนเลยใช่ไหมว่า one-up, one-up ก็หมายความว่า เราต้องเหนือคนอื่น อันนี้ทำอย่างนี้จึงจะเปลี่ยนแนวคิดนี้ แต่ว่าเปลี่ยนแล้วไม่ใช่ให้ตกอยู่ในความประมาทนะ ต้องปลุกใจให้มีความเข้มแข็งที่ว่ามนุษย์ในแง่หนึ่งถ้าสนองความต้องการในแง่ที่ให้เห็นแก่ตัว มันก็แรงดี โลภะ โทสะนี้ โลภะมันก็เพื่อตัว โทสะก็กำจัดคนอื่น มันแรงมันเข้มแข็งได้มาก ทีนี้จะใช้แนวคิดที่ว่าเกื้อหนุนมันต้องใช้ปัญญามากกว่า แล้วก็ต้องใช้กำลังจิตกำลังใจมากกว่า การศึกษาจะต้องเข้มจริงๆ ไม่อย่างนั้นสู้ไม่ได้ ถ้าการศึกษาเพียงเพื่อพัฒนาเด็กให้มีความสามารถในการแข่งขันเอาชนะผู้อื่นนี้ทำง่ายกว่า ในการศึกษาเดี๋ยวนี้มันก็จะเน้นแค่นี้นะ พัฒนาเด็กให้มีความสามารถในการแข่งขันเอาชนะผู้อื่นในระบบแข่งขันนี้ นี่เราจะเลือกเอาการศึกษาแบบไหน ก็แนวคิดใหญ่ใน ๒ อัน อาตมาว่าต้องเลือกเลยแล้วจะต้องชัด เด็กจะต้องมองโลกในแนวคิดที่เราจะต้องสร้างไว้เป็นจุดหมายว่าจะเอาอย่างไร ท่านอาจารย์มีอะไรไหมตอนนี้

อาจารย์ผู้หญิง : ปัญหาที่เกิดขึ้นที่ทำให้เด็กมีพฤติกรรมไปในทางเสพวัตถุหรือไม่มีปัญญาโยมรู้สึกว่ามันจะอยู่ตรงตอนที่ ท่านอาจารย์พูดถึงเรื่องตัณหากับฉันทะ ทีนี้เวลาที่มีตัณหากับความอยาก เกิดจากสิ่งเร้าตรงจุดนี้เอง ถ้าหากว่าเขาไม่ทันกับความรู้สึกนึกคิดทางจิตใจมันก็จะผลักออกมาเป็นการกระทำ ซึ่งเขาไม่สามารถเลือกได้ว่าอันนี้เป็นกุศลหรือว่าอกุศลคือไม่สามารถทำในสิ่งเป็นฉันทะที่จะไปสร้างในสิ่งที่ดี ทีนี้จะมีเทคนิคหรือวิธีการใดเพราะโยมรู้สึกว่ามันเป็นนามธรรมและเป็นเรื่องของใจของมโนกรรมนี้มาก มีวิธีการสอนอย่างไรที่ไปกระตุกให้เขาได้เห็นสิ่งซึ่งเป็นนามธรรมตอนนั้นว่าตอนนี้ความอยากตามสิ่งเร้าคือ เราเกิดมาเป็นมนุษย์มีตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ให้เป็นเครื่องมือ แต่แทนที่จะได้ใช้เครื่องมือนั้นศึกษา กลายเป็นว่าเรารู้สึกแบบที่

ท่านบอกคือกลายเป็นเสพจากการที่ได้รับผัสสะทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ โดยที่มันไม่ทันเจ้าค่ะ แล้วพอมันไม่ทันก็ผลักดันให้เกิดเป็นการกระทำ โยมเฝ้าคิดหาวิธีว่าจะทำอย่างไรจะสอนเด็กให้รู้ต้นตอตรงนั้นเลยก่อนที่เขาจะกระทำออกมา คือรู้เลยว่าตอนนี้วิธีคิดหรืออย่างเล่นเกมหรืออะไร ให้มันทันเพื่อที่ว่าเวลาคิดแล้วจะไปกระทำมันจะเป็นการกระทำด้วยปัญญาอย่างนี้เจ้าค่ะ แต่โดยที่เห็นมานี้คือสื่อก็ไม่เอื้อ แล้วผู้สอนเองก็ไม่ได้มีความเข้าใจลึกซึ้งถึงตรงนี้ก็เป็นการศึกษาแบบจัดตั้ง หรือกระทั่งรัฐบาลเองก็ไม่ได้ทำอะไรเพื่อเสริมองค์กรทั้งหมด มันยากมากต่อการที่จะเอื้อให้เด็กซึ่งมีอวิชชาอยู่ได้กระตุกคิดตรงนี้เจ้าค่ะ

ท่านเจ้าคุณฯ : แต่ก่อนก็ อันนี้เด็กอย่าไปหวังกับแกมาก คือแกยังอ่อนอยู่ อ่อนชนิดที่เรียกว่าปัญญาก็ยังไม่ได้พัฒนามาก จิตใจก็ยังไม่เข้มแข็งพอ แต่ว่าแกมีศักยภาพดีอยู่มันก็เลยต้องมีการฝึก แต่ทีนี้ก็คือเรากำลังหวังพึ่งปัจจัยภายนอกมาช่วย เราจึงมีการศึกษาจัดตั้งที่เน้นเมื่อสักครู่ บอกว่า

๑. **กัลยาณมิตร** ก็คือคนด้วยกันทำอย่างไรจะให้มีพ่อแม่ที่เด็กรักใคร่ เชื่อถือเชื่อฟัง ให้เด็กรักแม่มากกว่ารักเกม อย่างนี้เป็นต้นนะ ถ้าได้อันนี้ มันก็ช่วยได้เยอะนะ และก็รักพี่ รักน้อง มีเพื่อน ครู อะไรต่ออะไรต่างๆ ที่มีเมตตากรุณากันดี มีเรื่องกัลยาณมิตรอันหนึ่ง

๒. **วินัย** ก็คือ วิถีชีวิตของเขา วิถีชีวิตที่เราจัดให้มันเหมาะและทีนี้เด็กเองเราก็ให้ปัญญาไว้นอกจากด้านจิตใจที่ว่ามีความสัมพันธ์ที่ดีอะไรอย่างนี้แล้วก็คือด้านปัญญา เราคอยพูดคอยฉกเฉียงคอยสนทนากับเขามีอะไรใหม่ๆเข้ามาก็คุยกับแก พ่อแม่กับลูก คือเราคุยกันว่ากันเอง กัลยาณมิตร พระพุทธเจ้าก็เป็นกัลยาณมิตรคือคุยแบบมิตรคุยกันว่านี่มีข้อดีข้อเสียอย่างไรพอเขาเห็นมันเป็นโทษไม่ดีอย่างนี้แล้วนะ ตกลงไม่ดีแต่ว่าต้องยอมรับความจริงนะ มีอำนาจล่อเร้ากระตุ้นเยอะนะ บางทีเราก็แพ้แต่ว่าเด็กรู้แล้วมันมีโทษเสียมากกว่าทำอย่างไรเราจะมีจิตใจเข้มแข็งสู้มันได้ก็คือเด็กก็ต้องมีสติสู้ เข้มแข็งสู้พ่อแม่เป็นต้นก็ให้กำลังใจ และก็มีเทคนิคในการที่จะให้เด็กสู้เด็กก็ไปเจอแหละ อ้าวคราวนี้ก็บอกแม่ว่าแพ้แล้วคราวนี้ และบอกหนูอย่าไปกลัวคราวหน้าเอาใหม่ คราวหน้ามาบอกโอ๊ยคราวนี้ชนะ เออดีใจให้อนุโมทนา คือมันก็ต้องอยู่ในบทบาทในชีวิตเลย ให้เขาเห็นเป็นเรื่องที่พ่อแม่ก็เป็นพวกเดียวกับเขามาร่วมด้วย คือพ่อแม่ก็ต้องมาร่วมเผชิญไอ้โลกที่มันโหดร้าย นี้ด้วยใช่ไหม? บอกโลกปัจจุบันนี้ จะหาประโยชน์จากเรา นี่ธุรกิจมันจะเอาจากเราทั้งนั้นเลย มันล่อเร้าเด็กก็ต้องมีปัญญาและก็ใครคือครูคนแรก บูรพาจารย์น่ะ บูรพาจารย์ก็พ่อแม่นี่แหละ ก็มาบอกมาคุยกับเด็กให้เด็กรู้ เข้าใจ รู้เท่าทันสิ่งเหล่านี้ไว้ และก็ให้กำลังใจไว้ เด็กก็ไปเผชิญ ก็แพ้บ้าง ชนะบ้าง ตอนแรกๆ ก็ต้องยอมรับความจริง และต่อไปเขาก็เข้มแข็งขึ้น และเขามีสติดอยทันน่ะ มีสติทันว่า ไอ้นี่ไม่ได้แล้วเราจะแพ้แล้วนะ อะไรอย่างนี้นะ และก็ยั้งไว้ยั้งคราวนี้ไม่อยู่ก็แพ้ ยั้งอยู่ก็ชนะไป อะไรอย่างนี้นะ อาตมาว่าต้องค่อยเป็นค่อยไปก็เป็นระบบของการฝึกฝนพัฒนาคน แต่ว่าต้องเอาปัจจัยภายนอกมาช่วย ก็นี่แหละ ที่เรามีสังคมมีการศึกษาของกิจการของสังคมนี่ ก็คือการมาจัดตั้งเพื่อจะมาช่วยชีวิตเด็ก ก็คือการเอาปัจจัยภายนอกมาช่วยเสริมปัจจัยภายในนี้ ตอนนี้ปัจจัยภายนอกข้างร้าย ข้างอกุศลมันเยอะใช่ไหม อย่างไอ้พวกสื่อทั้งหลายน่ะ เทคโนโลยีที่ใช้ก็ใช้ในทางที่ไม่ดี กระตุ้นเร้าในทางที่เป็นการเสพบริโภค แล้วไอ้ฝ่ายดีเรากลับ (อาตมาได้ยินทางท่านผู้บริหารโรงเรียนบางแห่งมาบ่นบอกว่าพ่อแม่บอกว่าด้านการศึกษานี่จะปล่อยรอให้เด็กพร้อม) คำว่ารอให้เด็กพร้อมนี่มันหมายความว่าอย่างไร รอให้เด็ก

พร้อมเอง เอ๊! มันอย่างไร ได้ข้างนอกปัจจัยฝ่ายร้ายเขาไม่ได้รอให้เราพร้อมนะ เด็กสมัยนี้มีความพร้อมในทางอกุศลไวเกินปกติใช่ไหม เพราะปัจจัยมันมากระตุ้นเร้า ปัจจัยภายนอกต่างๆ นี่ สื่ออะไรเป็นต้น มากระตุ้นเร้าให้เด็กมีความพร้อมในทางตัณหานี่ไวจริงไหม ไวกว่าปกติมากมาย แล้วทำไมเราไม่มีปัจจัยภายนอกไปช่วยกระตุ้นเร้าเสริมปัจจัยภายในที่ฝ่ายดี ฝ่ายกุศลให้มันไวล่ะ แล้วปัจจัยฝ่ายกุศลเราก็ปล่อยไป รอเมื่อไหร่มันจะพร้อม ปล่อยให้ปัจจัยภายนอกฝ่ายอกุศลมาเร้า พระพุทธเจ้าดูคนว่าเขายังไม่พร้อม ก็มีกระบวนการทำให้พร้อม ท่านเรียกว่าบ่มอินทรีย์นะ อินทรีย์ยังอ่อนก็คือไม่พร้อมนั้นเอง อินทรีย์ยังไม่สุขงอม ท่านใช้คำว่าอินทรีย์ยังไม่สุกงอม เมื่ออินทรีย์ยังไม่สุกงอม คือไม่พร้อม พระพุทธเจ้าก็ยังไม่เทศน์เรื่องนี้ ไม่สอน อันนี้ก็ถูกในแง่หนึ่ง ก็คือว่าเขายังไม่พร้อมก็ยังให้เขาไม่ได้ ยังสอนเขาไม่ได้ แต่ว่าไม่ใช่ว่าปล่อยเรื่อยเปื่อยไป ปล่อยไปโดยที่เราไม่เอาเรื่องเอาราว เราก็มีความสามารถนี่นะ มนุษย์นี้เราจะอยู่เฉยอย่างไรเราก็ไปบ่มอินทรีย์ ท่านเรียกว่าอย่างนั้น ก็คือจัดสรรปัจจัยภายนอกที่จะมาเอื้อให้อินทรีย์ของเขาพัฒนาให้พร้อม อินทรีย์มันก็จะพร้อมไวขึ้น ที่นี่ตอนนี้มันต้องชิงไหวชิงพริบ หรือแข่งกันแล้ว ระหว่างปัจจัยภายนอกฝ่ายดีกับปัจจัยภายนอกฝ่ายร้าย หรือปัจจัยภายนอกฝ่ายกุศลกับปัจจัยภายนอกฝ่ายอกุศล เวลานี้ปัจจัยภายนอกฝ่ายอกุศลนี่ ต้องยอมรับว่าสังคมนี้เต็มไปหมดใช่ไหม อ้าวแล้วปัจจัยภายนอกฝ่ายกุศลเรากลับไม่ช่วย เอามาหนุน มาช่วยเด็ก ก็แย่สิ ก็คือตอนนี้เรามีภาระที่จะต้องเสริมปัจจัยภายนอกฝ่ายกุศลให้มาก มาบ่มอินทรีย์เด็ก แต่ความพร้อมเป็นของแน่ แต่ไม่ใช่เพียงรอเฉยๆ ต้องมีความสามารถที่จะจัดการทำให้พร้อมด้วยนะ

ถ้าอาจารย์ไม่มีอะไรถามก็จะต่อไปอีกนิดหนึ่ง เอาเป็นข้อคิดเป็นเรื่องๆ เพราะในนี้ที่ท่านอาจารย์ถามมามีเรื่องหนึ่ง หลายโรงเรียนจัดการฝึกสมาธิอะไรต่าง ๆ อันนี้เป็นข้อสังเกตที่ดีที่ควรจะคิดกันให้เหมาะด้วย คือบางทีมันก็สุดโต่งเหมือนกัน การฝึกสมาธิเป็นเรื่องที่ดีแน่นอน คำว่าสมาธิดี แต่การใช้สมาธิก็อาจจะผิดได้ การฝึกสมาธิก็ผิดได้ ไอ้ตัวสมาธิมันเป็นกุศล แต่ใช้ไม่เป็นมันก็เสีย อันนั้นก็เป็นเรื่องที่สำคัญ ความจริงพุทธประวัติก็เป็นบทเรียนบอกเราอยู่แล้ว พระพุทธเจ้าเองก็ทรงเผชิญมาและก็บอกไว้แล้ว เราก็ไม่ค่อยเอามาใช้ ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะมาบำเพ็ญเพียรเพื่อตรัสรู้ในแนวทางมัชฌิมาปฏิปทานั้น พระองค์ไปทดลองวิธีปฏิบัติของสำนักต่างๆ มา และสำนักที่ยอดเยี่ยมก็คือสำนักสมาธิ อาฬารดาบสกาลามโคตร อุทกดาบสรามบุตร ได้สมาธิถึงสมาบัติ ๘ อาฬารดาบสนั้นได้สมาบัติ ๗ ได้ถึงอากิญจัญญายตนสมาบัติ ส่วนอุทกดาบสรามบุตรนั้นได้ครบ ได้ถึงเนวสัญญานาสัญญายตนสมาบัติ ก็สุดยอดสมาธิแล้ว แล้วทำไมพระพุทธเจ้าบอกไม่ใช่ทาง

ที่แน่ๆ ต้องเอาบทเรียนตรงนี้ให้ดีนะ พระพุทธเจ้าไปบำเพ็ญสมาธิกับสำนักสุดยอดสมาธิมาเสร็จแล้วบอกไม่ใช่ทาง ฉะนั้นถ้าเราปฏิบัติไม่ดี ใช้ไม่ดี ดีไม่ดีไปเป็นแบบสมาธิแบบก่อนพุทธกาล หรือในยุคต้นพุทธกาลที่พระพุทธเจ้าได้ทรงละทิ้งสละมา สมาธิมันอยู่ในระบบบูรณาการของการพัฒนาชีวิตใช่ไหม มันต้องอยู่ในระบบศีล สมาธิ ปัญญา มันเป็นองค์ประกอบอันหนึ่ง และมันต้องเกื้อหนุนซึ่งกันและกันนะ แยกขาดไม่ได้ และก็ต้องเข้าใจว่าในระบบของมัน มันเกื้อหนุนกับปัญญาอย่างไร โดยเฉพาะกับปัญญา ถ้ามิเช่นนั้นแล้ว ก็จะใช้สมาธิผิด สมาธิก็อาจจะไปแยกส่วนไป เช่น แบบฝรั่งที่ยุคที่เกิดเป็นปัญหาทางจิตใจมาก พอเจอสมาธิก็เลยแฟชั่นสมาธิเกิด ก็ปฏิบัติสมาธิกันใหญ่ ก็เพื่อหาความสุขทางจิตใจเท่านั้นเอง ก็เพื่อพ้นไปจากปัญหาความวุ่นวาย

ความเครียดของเขา แต่มันไม่อยู่ในระบบการพัฒนาชีวิต ไม่อยู่ในระบบการพัฒนามนุษย์นะ จะต้องเอาสมาธินี้ให้เข้ามาอยู่ในระบบการพัฒนามนุษย์ หรือพัฒนาชีวิตให้ได้ คืออยู่ในระบบบูรณาการ ต้องเอาสมาธิบูรณาการเข้าไปในระบบนี้ อยากให้เป็นสมาธิโดยตัวของมันเอง หรือสมาธิเพื่อวัตถุประสงค์อะไรบางอย่าง และดีไม่ดีก็ไปติด ไปเพลิน ไปหลงสมาธิ แค่ติดสุขสมาธิท่านก็ถือว่าผิดพลาดแล้ว ประมาทแล้ว บางคนก็มีปัญหาชีวิตมาก ก็พอให้ได้สมาธิมาไปหลบปัญหานั่งสมาธิ มีความสุขก็ไม่ว่า แต่อย่าให้ติดเพลิน อย่านึกว่ามันแค่นี้ เดี๋ยวจะนึกว่าอ้อสมาธิเราได้ประโยชน์ได้เป็นสมาธิก็อยู่นี่ ไม่เข้าใจถึงประโยชน์ หรือความมุ่งหมายที่มันจะใช้ประโยชน์ต่อไป อันนี้เป็นเรื่องสำคัญเหมือนกัน

เพราะฉะนั้นการศึกษาในโรงเรียน ถ้าครูไม่เข้าใจเรื่องศีล สมาธิ ปัญญาเพียงพอ ก็อาจจะนำสมาธิไปใช้ผิดๆ ได้เหมือนกัน เพราะฉะนั้นก็เป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงเหมือนกันนะเรื่องนี้ ความเข้าใจเรื่องหลักการนี่ก็ต้องให้ชัดเจนในระดับหนึ่งเป็นอย่างน้อย อย่างน้อยเราน่าจะต้องมาพิจารณากันว่าควรจะเข้าใจอย่างน้อยแค่ไหนถึงจะไปดำเนินการการศึกษา จะเรียกว่าวิถีพุทธแนวพุทธอะไรก็แล้วแต่นี่ได้ ไม่อย่างนั้นอาจจะเกิดความผิดพลาดเสียหาย อาจารย์มีอะไรอยากให้ถามบ้าง เดี๋ยวอาตมาพูดเรื่อยเปื่อยไม่ตรงจุด

อาจารย์ถาม : เมื่อสักครู่ได้ฟังพระเดชพระคุณพูดถึงเรื่องการใช้ชีวิตที่กลมกลืนสอดคล้องกับธรรมชาติ ทีนี้อยากจะเรียนถามว่าในพุทธประวัติที่ชัดๆ มีกล่าวถึงตอนไหน อย่างไรบ้าง เป็นคำสอน เป็นจริยวัตรของพระพุทธองค์ จะได้นำไปกล่าวอ้างได้ถูกต้องขอรับ

ท่านเจ้าคุณ : ก็จะเป็นทำนองพุทธพจน์ที่ตรัสถึงสถานที่ต่างๆ ด้วยความชื่นชม ชื่นชมธรรมชาติ เป็นรมณีย์ ตรัสถึงที่นั่นเป็นรมณีย์ ที่นี่เป็นรมณีย์ คำว่ารมณีย์นี่แหละ เป็นที่น่ารื่นรมย์ ก็ป่านั้นป่านี้ สถานที่นั้นที่นี้ เป็นรมณีย์ พระพุทธเจ้าตรัสไว้เยอะ ในพุทธประวัติที่เป็นเรื่องเล่าอย่างที่ว่า เมื่อพระเจ้าสุทโธทนะจะอัญเชิญเสด็จพระพุทธเจ้าไปแคว้นศากยะ ส่งอำมาตย์มาหลายท่าน แล้วก็ไม่กลับไป ทีนี้ท่านกาฬุทายีนี่เป็นผู้บรรลุอรหัตตผลแล้ว ก็ยังไม่ลืมเรื่องนี้ ในที่สุดก็ได้อาราธนาพระพุทธเจ้าเสด็จไปกบิลพัสดุ์ และในการอาราธนาพระพุทธเจ้านั้น จะเป็นเรื่องเป็นวรรณคดีเลยว่า พระกาฬุทายีนี่ได้พรรณนาความงามของป่าบนเส้นทางเสด็จตลอด ตั้งแต่ที่นั่นไปถึงกบิลพัสดุ์สวยงามอย่างไร บรรยายเหลือเกิน และอีกอย่างคือ เถรคาถา เถรคาถาก็คือ คาถาของพระเถระที่ท่านได้บรรลุอรหัตตผลแล้ว กล่าวถึงการปฏิบัติของท่านในระหว่างที่จะก้าวไปสู่การบรรลุธรรม แล้วหลังจากบรรลุธรรมแล้วเกิดปีติ เกิดความอิ่มใจแล้ว ท่านก็กล่าวคำที่แสดงความปลาบปลื้ม ปีติเหล่านี้ขึ้นมา หลายท่านจะกล่าวถึงความงามของธรรมชาติ กล่าวถึงฝน ถึงเมฆ ถึงฟ้าร้อง ฟ้าผ่า ถึงป่า ถึงเขา อะไรต่างๆ เหล่านี้ในเถรคาถานี่เยอะ นี่ก็คือฉันทะนั่นเอง แสดงว่าท่านผู้ตรัสรู้แล้วหมดกิเลสนี่นะ ท่านมีความสุขกับธรรมชาติก็เป็นเรื่องฉันทะนี่ คนไม่รู้ก็นึก อ้าวทำไมพระยังไปชื่นชมติดใจอะไรกับเรื่องต้นไม้สวยๆ งามๆ มันคนละอย่างตัณหามันมีตัวตน แต่ฉันทะมันเป็นความชื่นชม ความดี ความงาม เป็นต้น ของสิ่งนั้น มันไม่มีตัวตนเกิดขึ้น ให้แยกให้ดีเราไปที่ไหน อาตมาเทียบบ่อยๆ เช่นอย่าง ไปเห็นกระรอก กระรอกมันก็เต้นไปเต้นมา มันก็ทำท่าโน้นท่านี้นะ ก็ดูสวยงามดี มีคนสองคนไปเห็นกระรอก คนหนึ่งว่าไอ้ตัวนี้ถ้าเราเอาไปลงหม้อแกงอร่อยดี นี่เรียกว่าจะหาความสุขจากการเสพ เรียกว่าตัณหา คือ มีตัวตนเกิดแล้ว จะเอาไปกิน แต่ทีนี้อีกท่านชื่นชมว่ากระรอกนี่งาม

อยู่ในป่าที่กลมกลืนกัน ขอให้เจ้ากระรอกนี้จงมีร่างกายที่แข็งแรง ปราดเปรียวอยู่สวยอย่างนี้เรื่อยไปเถิด อยู่ในธรรมชาติที่งดงามอย่างนี้ก็เป็นความรู้สึกชื่นชม ปรารถนาดีต่อสัตว์ หรือธรรมชาตินั้นตามสภาพของมันเอง ไม่ได้มีอะไรเกี่ยวกับตัวเองใช่ไหม ถ้าตัณหาจะมีตัวตนเกิดขึ้นมา แต่ถ้าเป็นเรื่องฉันทะจะเป็นความปรารถนาต่อสิ่งนั้นๆ ตามสภาวะของมัน เหมือนเราไปเห็นต้นไม้งาม เราก็ชื่นชมความงาม ความดีของมัน ก็จบใช่ไหม ก็มีความสุขต่อเราด้วย เราก็มีความสุขและก็มีความชื่นชมที่ว่า ถ้ามันยังไม่ดีเราก็อาจจะเกิดความปรารถนาจะทำให้มันดีอีก ก็คือย่างเดียว เพราะฉะนั้นฉันทะมันไม่เกี่ยวกับตัวตน ตัณหามันมีตัวตนขึ้นมาทันที

อาจารย์ : ถ้าผมจะสรุปว่าเรื่องของตัณหานั้นจะมีตัวเองเป็นศูนย์กลาง

ท่านเจ้าคุณ : เจริญพร

อาจารย์ : ส่วนฉันทะนั้นจะมีสังคมจะมีสภาพแวดล้อม

ท่านเจ้าคุณ : อ๋อ มันเป็นสภาวะของสิ่งนั้น มันเป็นความชื่นชมต่อความดี ความงาม ความสมบูรณ์ของสิ่งนั้นเอง เจริญพร แต่ท่านอาจารย์เห็นด้วยไหม สิ่งที่พูดวันนี้สำคัญ

อาจารย์ : เป็นสิ่งที่สำคัญมากๆ แต่มีอยู่นิดหนึ่งพระเดชพระคุณพูดถึงเรื่องสมาธิ

ท่านเจ้าคุณ : เรื่องอะไรนะ

อาจารย์ : เรื่องสมาธิ

ท่านเจ้าคุณ : อ๋อ เจริญพร

อาจารย์ : ปกติที่เราใช้ฝึกเด็ก เราใช้อานาปานสติ

ท่านเจ้าคุณ : เจริญพร

อาจารย์ : ที่นี้ถ้าจะมีการทำให้เกิดปัญญาขึ้นในสมาธิในขณะที่ฝึกสมาธิ

ท่านเจ้าคุณ : เจริญพร

อาจารย์ : จะมีทางเป็นไปได้ไหม

ท่านเจ้าคุณ : เจริญพร

ท่านเจ้าคุณ : อ้าวนี่แหละ เราต้องนึกไปถึงสมาธิของท่านอาฬารดาบสกาลามโคตร ก็ไปถึงสมาธิสูงสุดอย่างนั้น ทำไมไม่เกิดปัญญาล่ะ นี่ต้องถามแล้วใช่ไหม ก็หมายความว่า สมาธิไม่จำเป็นต้องให้เกิดปัญญา แต่มันสร้างความพร้อมที่จะให้เกิดปัญญา หรือเป็นสภาพเอื้อ คือให้จิตอยู่ในภาวะที่เอื้อต่อการ ทำงานของปัญญา หนึ่ง หรือ สอง ต่อการปรากฏขึ้นของปัญญา เช่นว่า ปัญญาความรู้ความเข้าใจนี่ มันพร้อมจะปรากฏอยู่แล้ว ยกตัวอย่างเช่นว่า ธรรมชาติแวดล้อมเรานี่ สิ่งทั้งหลายที่เรามองเห็นนี่ มันไม่ได้ปิดตัวมันเอง มันก็เป็นของมันตามสภาวะใช่ไหม แต่เรามีกิเลสใช่ไหม ปิดบังทำให้เรามองไม่เห็นความจริง พอสมาธิมาช่วยจิตให้กิเลสเหล่านั้นสงบ ความใสของจิตเกิดขึ้นก็เป็นภาวะเอื้อต่อการปรากฏของปัญญาเข้าใจไหม อันนี้อันที่หนึ่งนะ สองก็เอื้อต่อการทำงานของปัญญาก็คือว่า จิตของคนทั่วไปมันวุ่นวายพลุ่งพล่าน อารมณ์นู้นอารมณ์นี้ขึ้นมา หมายความว่าเรื่องนู้นมาที เรื่องนี้มาที เหมือนน้ำในแก้วนี่ที่มันไม่นิ่ง มันถูกกวนวุ่นอยู่ ไอ้เศษของที่มันลอยอยู่ในนั้น มันก็พล่านไป วุ่นไป ทีนี้มันมีของอย่างหนึ่งที่อยู่ในแก้วที่เราต้องการจะมอง อันเล็กๆ ทีนี้ไอ้เศษของชิ้น

อื่นมันไม่อยู่นิ่งนี่ อันนั้นก็มาที อันนี้ก็มาที เดี๋ยวอันนี้ผ่านไปแล้วไผล่นิดหนึ่ง อันนั้นบังอีกแล้ว มันก็บังของมัน ยิ่งมีกิเลสมาก มันก็ยิ่งบังมากใช่ไหม อารมณ์เยอะแยะ ไอ้นู้นไอ้นี่มาบังเห็นเดี๋ยวเดียวไม่ชัดสักทีนึง ทีนี้พอจิตสงบสมาธิเกิด ไอ้เจ้าอารมณ์ต่าง ๆ ที่มันมาวุ่นวายพลุ่งพล่านกันอยู่เนี่ย มันก็นอนก้นหมด ตกตะกอนหมด น้ำก็ใส ก็มองเห็นใช่ไหม ก็เอื้อต่อการทำงาน ต่อการที่จะมอง แต่ยิ่งกว่านั้นก็คือว่าไอ้สมาธิมันจัดให้องค์ธรรม คือคุณสมบัติอย่างอื่นในจิตใจของเรานี่อยู่ในภาวะที่พร้อมบริบูรณ์ เช่นว่า จิตที่มันไม่มีสมาธิ อาจจะเกิดความหดหู่ท้อแท้ หรืออย่างน้อยขุ่นมัว ไม่สบาย อะไรอย่างนี้ มันไม่พร้อมจะทำงาน คิดการอะไรก็ไม่ดี หรือไม่งั้นก็ถูกบิดเบือน เช่น มีโลภะ โทสะ มองอะไรต่ออะไร เข้าสิ่งนี้ก็มาระบายสี แต้มสีไปหมด ทีนี้พอสมาธิเกิดขึ้น ตอนนี้ไอ้ความท้อแท้ ความหดหู่ อะไรต่ออะไรมันหายไปหมด จิตมันคล่องแคล่ว ท่านเรียกว่า จิตเหมาะแก่งาน สมาธิก็ทำให้จิตเป็นภาวะอยู่ในภาวะที่เหมาะแก่งาน ท่านเรียกว่า เป็น**กมฺมนีย** พอจิตเหมาะแก่การใช้งาน คราวนี้ปัญญาก็เอาจิตนี่มาใช้ประโยชน์ จะคิด จะนึก จะพิจารณาอะไรได้เต็มที่ ได้ประโยชน์ เพราะฉะนั้นในการที่ท่านเจริญสมาธินี่ ท่านจึงเอามาเกื้อหนุนปัญญา โดย ๒ ประการ อย่างน้อย ๑ ก็คือ เอื้อต่อการปรากฏขึ้นของปัญญา ๒ ให้ปัญญาทำงานได้สะดวกได้ผลดีมีประสิทธิภาพสูงสุด ทีนี้จิตของเรามีความคล่องแคล่ว ลักษณะจิตที่มีสมาธิอย่างหนึ่ง คือความแคล่วคล่องนะ แล้วก็เรียกว่าเข้มแข็ง มั่นคง มั่นแน่ว มันก็ไปได้ดีสิใช่ไหม ปัญญาก็พิจารณาอะไรได้เต็มที่ ปัญญาก็ทำงานได้ผล ตกลงก็นี่แหละปัญญาก็ใช้ประโยชน์จากจิตที่เป็นสมาธิอีกทีหนึ่ง แต่ส่วนพวกสำนักสมาธิต่างๆ ที่ว่ามีมาก่อนพระพุทธเจ้าตรัสรู้นี่ เขานึกว่าสมาธิอย่างเดียวนี่ ด้วยการทำจิตให้มันนิ่ง ในที่สุดมันจะบรรลุจุดหมายเอง ก็เลยจบแค่นั้น เลยกลายเป็นจิตไปดูดดื่ม ไปกลมกลืนหายเข้าไปในอะไรต่ออะไร จะเห็นว่าลัทธิสมาธินี่ จุดหมายท้ายสุดมันจะมีว่า ดึง ดื่ม ดูดกลืนหายเข้าไปในอะไรสักอย่าง ในภาวะอะไรสักอย่างหนึ่ง จิตมันดูดกลืนเข้าไปเลย ก็จบกัน สมาธิก็จะไปจบที่นี่ ที่พระพุทธศาสนาบอกว่า มันต้องให้เกิดปัญญาที่รู้แจ้งความจริงของสภาวธรรมสิ่งทั้งหลาย ก็เลยต้องมาต่ออีก สมาธิก็เลยไม่พอ สำหรับเด็กทั่วไปก็คือว่า ทำอย่างไรจะให้สมาธิมันเป็นของที่อยู่ในชีวิตจริง ไม่ใช่ไปเป็นของที่เพียงไปนั่งอยู่เฉยๆ ไอ้นั่งเราต้องมองให้สัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตที่แท้จริง ก็คือมันเป็นการฝึกส่วนหนึ่ง

การฝึกส่วนหนึ่งที่ว่า ตามปกติเราไม่มีเวลาที่จะทำจิตให้สงบอย่างนี้ เราก็หาโอกาสไปทำจิตให้สงบนิ่ง เป็นวิธีฝึก แล้วก็ให้จิตที่มันฝึกได้ผลอย่างนั้นเข้ามาอยู่ในชีวิตที่แท้จริง ถ้านำมาใช้ในชีวิตที่แท้จริงไม่ได้ มันก็ยังไม่สำเร็จผลอะไร เหมือนกับคนที่ว่า ในแง่หนึ่งเปรียบเทียบเหมือนกับคนที่จะว่ายน้ำ ก็ไปว่ายน้ำอยู่แค่ในสระว่ายน้ำที่เขาจัดให้ ว่ายอยู่นั่นแหละไม่ไปไหนสักที ลงแม่น้ำก็ไม่ได้ ไปทะเลก็ไม่ได้ ก็หมายความว่า ว่ายในสระแล้วต้องไปในแม่น้ำ ไปในทะเลต่อไป คือให้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ สถานการณ์จริง เจริญพร

อาจารย์ : ก็สมควรแก่เวลา พอดีติดใจอยู่นิดหนึ่ง

ท่านเจ้าคุณ : เจริญพร

อาจารย์ : ขอเพิ่มเติมที่ว่า อีกคำหนึ่งที่ใช้กันอยู่บ่อย ๆ คือ สติ.

ท่านเจ้าคุณ : เจริญพร

อาจารย์ : สติมีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์เชื่อมโยงสมาธิอย่างไรบ้าง

ท่านเจ้าคุณ : เจริญพร คือตัวสำคัญเลย สติเรียกว่าตัวนำก็ได้ จะเห็นว่าการฝึกสมาธินั้น จะเริ่มด้วยสตินี่ทั้งนั้น สตินี่เป็นตัวจับ ตัวตึง ตัวตรึง ตัวกำกับ กำหนดไว้ ไอ้สิ่งนั้นกับจิตเราคือว่า จิตของเรากับสิ่งที่เราต้องการนี่นะ กับมันคอยจะพลัดกันเรื่อย ลอยหายไปจากกัน เราต้องการจะทำอะไรสักอย่างหนึ่งนี่นะ อ้าวแม้แต่คนอ่านหนังสือนี่บางทีใจต้องการอยู่กับหนังสือที่อ่าน เดี๋ยวไปแล้วไอ้หนังสือก็อยู่ของมัน ใจไปอีกทางใช่ไหม นี่คือ พลัดกันแล้ว ทีนี้ทำอย่างไรจะให้ใจของเรากับไอ้หนังสือมันอยู่ด้วยกัน ถ้ามันอยู่ด้วยกันจริงมันก็เป็นสมาธิ แต่ก่อนที่เป็นสมาธิมันอยู่ด้วยกัน ก็ต้องจับมันมาอยู่ด้วยกันก่อน ตอนแรกมันไม่อยู่ด้วยกันใช่ไหม หรือว่ามันจะหายไป มันจะลอย จะหลุดจากกัน จะพลัดกันไป นี่ก็ต้องดึงมันไว้ ไอ้การที่ดึงมันไว้ ตรึงมันไว้ กำกับมันไว้ อะไรเนี่ย เรียกว่าสติ เอาง่ายๆ ว่า ดึงก็แล้วกัน ใช้ภาษารูปธรรม ดึงมี ๒ อย่าง ดึงไว้กับดึงมา ดึงไว้ หมายความว่า ไอ้สิ่งนั้นมันผ่านไปแล้ว เช่น ไปอยู่ในความทรงจำ เรื่องนี้เราเคยพบ เคยเห็น เคยรู้ แล้วตอนนี้มันไปอยู่ในความจำแล้ว เราจะใช้ประโยชน์มัน เช่น จะพิจารณาด้วยปัญญา เราก็ระลึกขึ้นมา นึกขึ้นมา คือ ดึงมันขึ้นมา ดึงมาอย่างนี้เรียกว่า ดึงมา ดึงจากความจำมาให้ปรากฏต่อหน้าที่จะทำงาน นี่เรียกว่าดึงมา ทีนี้ดึงไว้ สิ่งนั้นมันเข้ามาอยู่ต่อหน้าเราแล้ว เช่น อ่านหนังสืออยู่นี่ แต่มันจะหลุดไปเรื่อย เราก็ดึงไว้ ดึงไว้ ดึงไว้ ไม่ให้มันหลุดไป นี่เรียกว่า สติดึงไว้ สติเป็น ๒ อย่างนี่ ดึงไว้กับดึงมานี่แหละ ถ้าไอ้ดึงไว้กับดึงมาไม่ทำหน้าที่ สมาธิมันก็มาไม่ได้ พอดึงไว้ และดึงมาสำเร็จแล้ว ทีนี้ถ้าอยู่ก็เป็นสมาธิ ถ้าไม่อยู่ ไอ้เจ้าดึงนี่ก็ต้องดึงอยู่นั่นแหละ เพราะฉะนั้นสติมันจะทำหน้าที่ของมันอยู่เรื่อย ในเมื่อสมาธิยังไม่แข็ง พอสมาธิมันแข็งอยู่ตัวแล้ว ไอ้สตินอนแล้ว สติอยู่แฝงตัวอยู่ไม่เป็นเจ้าการแล้ว สมาธิจะเป็นตัวใหญ่ก็คือ เมื่อมันอยู่แล้ว พอมันอยู่ปั๊บก็เป็นสมาธิแต่ถ้าสมาธิมันไม่อยู่ สติก็ต้องทำงานเรื่อย ดึงไว้ ดึงมา ดึงไว้ ดึงมาอยู่เนี่ย เนี่ยสติก็อย่างนี้ เพราะฉะนั้น สติจะเป็นตัวนำให้สมาธิได้เกิดขึ้น แล้วก็เป็นตัวนำที่จะให้ปัญญาทำงานแล้ว เพราะฉะนั้นสติจึงมีบทบาทสำคัญทั้งด้าน ๒ อย่าง ด้านฝึกสมาธิ ทั้งด้านฝึกวิปัสสนา คือปัญญาว่า เพราะว่าปัญญาจะพิจารณาอะไร จะมองเห็นอะไรได้ สิ่งนั้นต้องอยู่ต่อหน้า อ้าวแล้วมันไม่อยู่ต่อหน้าทำไง ก็เอาสติดึงมาหรือ อ้าวจะพิจารณาสิ่งนั้นมันก็ลอยไปเสียแล้ว สติก็ดึงไว้ สติดึง ตรึง จับ จับกำหนดไว้ให้มันอยู่หน้า ปัญญากับลูกกะตาก็มองได้ ถ้าหากสิ่งนั้นมันลอยหายไป ไม่อยู่ต่อหน้าปัญญาก็ทำงานไม่ได้ เพราะฉะนั้นปัญญาก็ต้องทำงานอาศัยสติ เราจึงพูดคู่กันว่า สติปัญญา และในการฝึกสมาธิ วิธีฝึกสมาธิจะเริ่มด้วยคำว่า สติ อานาปานสติ อันนี้เป็นวิธีฝึกสมาธิก็คือ มันเอาสตินั่นเองมาเป็นตัวนำในการฝึกให้เกิดสมาธิเท่านี้ เจริญพร

นายกลาย กระจายวงศ์ : ครับผม ขอบคุณครับ สำหรับวันนี้ก็ทางคณะก็รบกวนท่านเจ้าคุณมาถือว่านานนะครับ ๒ ชั่วโมงกว่า

ท่านเจ้าคุณ : อ้อ ๒ ชั่วโมงแล้วเหรอ แต่ไม่ทราบว่าในคำถามที่ท่านอาจารย์ส่งมาจะว่าอย่างไร

นายกลาย กระจายวงศ์ : กระผมลองฟังดูโดยตลอดแต่ต้นจนจบ คือ คำถามจะถามเป็นข้อย่อยๆ แต่ว่าที่ท่านเจ้าคุณได้กรุณาให้ข้อชี้แนะ ชี้นำ ให้ข้อสังเกตในประเด็นต่าง ๆ นั้น กระผมคิดและเข้าใจแทนคนอื่นด้วยว่า ครอบคลุมคำถาม แม้จะดูเป็นหลายข้อ แต่ว่าท่านเจ้าคุณก็กรุณาให้ข้ออรรถาธิบายครอบคลุมไปหมดแล้ว และในบางประเด็นที่ได้ฟังแล้วยังสงสัย ข้องใจ คณะที่มา ก็ได้ถามอะไรที่สอดคล้องกับที่ทางคณะวิจัยได้ทำอยู่

ด้วย กระผม ก็ขอรับรองว่า ครบถ้วนแล้วครับ

ท่านเจ้าคุณ : ก็ขอโมทนา ถ้ามีอะไรขาดตกบกพร่องไปก็ขออภัยด้วย

นายกลาย กระจายวงศ์ : ไม่มีปัญหาครับ ก็คิดว่าที่ท่านพระครูปลัดฯ ได้บันทึกเทปเอาไว้ก็คงจะถอดเทปฟัง เพื่อจะเสริมความเข้าใจอีกครั้งหนึ่ง

ท่านเจ้าคุณ : เจริญพร

นายกลาย กระจายวงศ์ : ทางคณะก็ขอกราบขอบพระคุณท่านเจ้าคุณ

ท่านเจ้าคุณ : ก็ขออนุโมทนาทุกท่าน เจริญพร นี่เข้าไปสี่โมงเกือบครึ่งแล้ว ไม่ได้ดูนาฬิกาเวลาพูด ๒ ชั่วโมงกว่า

บางส่วนจาก

คำปราศรัยของพระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต)

ในวันรับรางวัลการศึกษาเพื่อสันติภาพ

ประจำปี ๒๕๓๗ ของยูเนสโก

ณ กรุงปารีส วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๓๗

สันติภาพเกิดจากอิสรภาพและความสุข

สี่สิบเก้าปีล่วงมาแล้วใน พ.ศ. ๒๔๘๘ สงครามโลกครั้งที่สองได้สิ้นสุดลงเป็นการปิดฉากภัยพิบัติครั้งยิ่งใหญ่ที่สุดที่มนุษยชาติได้เคยประสบ ทันทีที่สงครามยุติก็ได้มีการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้น อันเป็นความพยายามที่จะป้องกันมิให้ภัยพินาศที่ยิ่งใหญ่เช่นนั้นเกิดซ้ำขึ้นอีก ดังที่ได้มีวัตถุประสงค์ข้อสำคัญคือการธำรงรักษาสันติภาพและความมั่นคงระหว่างชาติ แต่แทบจะทันทีทันใดที่ไดมีการจัดตั้งองค์กรสหประชาชาตินั้นขึ้นมา สงครามเย็นก็ได้ก่อตัวขึ้น ถึงแม้ว่าบัดนี้สงครามเย็นจะสิ้นสุดลงแล้ว แต่ความขัดแย้งเชื้อชาติและศาสนาก็ได้ปะทุขึ้น ณ ดินแดนต่างๆ มากมายหลายแห่งในโลก หนำซ้ำยังเกิดปัญหาเรื่องความเสื่อมโทรมของธรรมชาติแวดล้อมที่กลายเป็นภัยคุกคามอย่างร้ายแรงต่อความอยู่รอดของมนุษย์ด้วย ถึงแม้ว่าความขัดแย้งต่างๆ ในโลกจะได้รับการแก้ไขเสร็จสิ้นไปได้บ้าง แต่สันติภาพและความมั่นคงปลอดภัยที่แท้จริงของโลกก็ยังห่างไกลจากความเป็นจริง

ดูเหมือนว่ามนุษย์จะมีความฝักใฝ่โน้มเอียงไปในทางที่จะก่อความขัดแย้งและความรุนแรงมากกว่าจะสร้างสรรค์สันติภาพ เห็นได้ชัดว่า การทำลายสันติภาพง่ายกว่าการรักษาสันติภาพ ดังปรากฏว่าการขัดแย้งและสงครามกลายเป็นปกติวิสัย ส่วนสันติภาพเป็นเพียงภาวะแทรกคั่นชั่วคราว อย่างไรก็ดี สภาพเช่นนี้มิใช่สิ่งที่หลีกเลี่ยงมิได้ ความขัดแย้งเกิดขึ้นที่ใจ และที่ใจนั้นแหละเราจะแก้ไขความขัดแย้งได้

โดยที่แท้แล้ว ตัวเราก็คือใจของเรานั้นเอง เมื่อเราปล่อยให้ความอยากได้ผลประโยชน์ในทางวัตถุขยายตัวเพิ่มขึ้นมาโดยไม่ได้ควบคุม เราจะมองเห็นเพื่อนมนุษย์เป็นปฏิปักษ์และมองเห็นธรรมชาติเป็นวัตถุที่จะเอามาใช้หาประโยชน์ ยิ่งเมื่อมีความเชื่อว่า ความสุขที่แท้จะลุถึงได้ด้วยการบำรุงบำเรอความสุขทางเนื้อหนัง เราก็ได้พัฒนาวิถีชีวิตแบบวัตถุนิยมสุดโต่งขึ้นมา ทำให้การแข่งขันและการบริโภคกลายเป็นแบบแผนของการใช้ชีวิตและเป็นที่ทุ่มเทพลังงานของสังคมมนุษย์ได้กลายเป็น "นักบริโภค" ผู้อุทิศตัวให้แก่วิถีชีวิตแห่งการแข่งขันเพื่อบริโภคแต่การแข่งขันนั้นได้ทำให้เราตกอยู่ในสภาวะของการมี "สงครามเย็น" อย่างถาวรกับเพื่อนบ้านของเรา และวิถีชีวิตแบบนักบริโภคก็ทำให้เราเกิดปัญหากับสภาพแวดล้อม เมื่อไม่มีความสุขอยู่ข้างในเราก็พยายามแสวงหาความสุขจากข้างนอกโดยการเสพสิ่งบำรุงบำเรอความสุขทางเนื้อหนัง เมื่อไม่มีสันติภาพและความมั่นคงภายในจิตใจ เราก็พยายามที่จะสร้างมันขึ้นมาด้วยการไปบังคับควบคุมและข่มขี่ครอบงำผู้อื่นนอกจากนั้นการแบ่งแยกเชื้อชาติผิวพวกเผ่าพันธุ์ก็ยิ่งทำให้ความขัดแย้งนั้นทวีความรุนแรงมากขึ้น

แต่มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้ และจำเป็นจะต้องได้รับการฝึกฝนพัฒนาด้วยการศึกษา ศักยภาพในการเป็นสัตว์ที่ฝึกได้และสามารถกระทำการที่สร้างสรรค์นี่แหละ ที่เป็นพรพิเศษของความเป็นมนุษย์ อย่างไรก็ตาม เมื่อการศึกษาขาดคุณภาพ การศึกษานั้นก็ได้แต่ส่งเสริมความสามารถของมนุษย์ ในการที่จะแสวงหาวัตถุสิ่งเสพมาบำรุงบำเรอ อินทรีสัมผัส การศึกษานั้นละเลยศักยภาพที่แท้จริงของเรา ทำให้เรามิได้พัฒนาความสามารถที่จะมีความสุข แม้ว่าวัตถุสิ่งเสพต่าง ๆ จะมีจำนวนเพิ่มพูนล้นเหลือมากขึ้นแต่ความสุขกลับลดน้อยลง

การหาความสุขภายนอกอย่างนั้นประกอบด้วยการแก่งแย่งช่วงชิง ซึ่งไม่เพียงแต่จะทำให้เราเกิดความขัดแย้งกับเพื่อนมนุษย์เท่านั้น แต่ความเพียรพยายามของเราในการหาความสุขแบบนั้น ยังก่อให้เกิดความเสื่อมสลายแก่สภาพแวดล้อมอีกด้วยและคุณภาพชีวิตโดยรวมของเราก็ได้เริ่มถูกบ่อนทำลายลงไปยิ่งกว่านั้น เนื่องจากความสุขแบบนี้ต้องขึ้นต่อการเสพวัตถุเพียงอย่างเดียวจึงทำให้เราต้องฝากความสุขไว้กับวัตถุบำรุงบำเรอภายนอกมากยิ่งขึ้น แล้วก็ทำให้เราสูญเสียอิสรภาพ

ในทางตรงข้าม การศึกษาที่เป็นกุศลและมีคุณภาพ จะฝึกฝนมนุษย์ให้พัฒนาความสามารถมิใช่เพียงในการที่จะแสวงหาวัตถุมาเสพเท่านั้น แต่ให้เขาพัฒนาความสามารถที่จะมีความสุขด้วย เมื่อเราเป็นคนที่มีความสุขง่ายขึ้น ความต้องการวัตถุมาเสพก็ลดน้อยลงไป ทำให้ทัศนคติในการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวพลอยลดน้อยลงไป ทำให้ทัศนคติในการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวพลอยลดน้อยลงไปตาม คนที่มีความสุขอยู่ข้างในแล้วก็มีจิตใจโน้มน้อมไปในทางที่จะช่วยให้คนอื่นมีความสุข ในเมื่อวัตถุบำเรอบำรุงต่างๆ มิใช่เป็นช่องทางเดียวที่จะทำให้เขามีความสุข เขาก็สามารถแบ่งปันวัตถุเหล่านั้นให้ผู้อื่นได้ ความสุขที่แต่ก่อนนี้เป็นแบบแก่งแย่งช่วงชิงก็เปลี่ยนเป็นความสุขแบบเผื่อแผ่และประสานกลมกลืน

ในด้านจริยธรรม จริยศึกษาของเราในปัจจุบันได้เห็นตระหนักว่าปัญหาและความขัดแย้งต่างๆ เกิดจากการแข่งขันทะยานหาความสุขกันอย่างไม่มีขอบเขต จึงสอนให้คนรู้จักควบคุมตนเองโดยที่ไม่ล่วงละเมิด “สิทธิมนุษยชน” ของคนอื่น เพราะฉะนั้น เขาจึงมีชีวิตอยู่ในสังคมที่รักษาความสงบไว้ได้ด้วยการวางกฎเกณฑ์ข้อบังคับ แต่จริยธรรมใดก็ตามที่ต้องใช้ความกลัวและความจำใจจำยอมเป็นพื้นฐาน ย่อมเป็นจริยธรรมที่ไม่อาจวางใจได้ จริยธรรมที่แท้จริงต้องมีพื้นฐานมาจากความประสานกลมกลืนและความสุข ชนเหล่าใดมีสันติภายในจิตใจและมีความสุขที่เป็นอิสระ ชนเหล่านั้นย่อมไม่ลุ่มหลงเอาทรัพย์และอำนาจเป็นเครื่องบำรุงบำเรอเสริมความยิ่งใหญ่ของตน แต่ทรัพย์และอำนาจนั้นจะกลายเป็นเครื่องมือสำหรับใช้สร้างสรรค์ประโยชน์สุขแก่เพื่อนมนุษย์ จริยธรรมในทางสร้างเสริมเช่นนี้แหละคือสิ่งที่ต้องการในยุคสมัยปัจจุบันของพวกเรา

การให้การศึกษาของเราส่วนใหญ่มักเป็นไปในทางที่จะสนับสนุนให้เกิดความรู้สึกอยากได้อยากเอา เด็กๆ ร่ำเรียนกันไปในแนวทางที่จะมองหาวัตถุบำรุงบำเรอเป็นจุดหมาย เราจะต้องปรับให้เกิดความสมดุลในเรื่องนี้ โดนการศึกษาทั้งที่บ้าน และที่โรงเรียน ควรจะต้องปลูกฝังจิตสำนึกในการให้ การฝึกให้รู้จักให้ จะสอนเด็กให้เกิดมีความสุขจากการให้และก่อให้เกิดเมตตาธรรม เมตตาหรือความรักนี้หมายถึงความปรารถนาที่จะให้คนอื่นมีความสุขด้วยการศึกษาอย่างนี้ เราจะรู้จักมองคนอื่นเป็นเพื่อมนุษย์ที่ร่วมสุข

ร่วมทุกข์ตกอยู่ภายใต้กฎธรรมชาติเช่นเดียวกับเรา เนื่องจากการให้เป็นการสนองความต้องการของเราที่อยากเห็นคนอื่นมีความสุขทั้งสองฝ่าย คือทั้งเราและเขา หรือทั้งผู้ให้และผู้รับจึงต่างก็เป็น "ผู้ได้" และมีความสุขด้วยกัน โดยนัยนี้การให้ซึ่งตามธรรมดาถือกันว่าเป็น "การเสีย" ก็กลับกลายเป็น "การได้" ซึ่งทำให้เกิดความสุข ด้วยความสุขแบบประสานเช่นนี้ความต้องการหาความสุขแบบเห็นแก่ตัวต่างๆ ก็จะลดน้อยลง ทำให้ความตึงเครียดในสังคมลดน้อยลงไปด้วย

จริยธรรมแบบพอใจ กับจริยธรรมแบบจำใจ มีความแตกต่างกันมาก เมื่อเข้ามาในจริยธรรมแห่งความเอื้อประสานและความสุข วิธีคิดของเราจะเปลี่ยนไปเมื่อตั้งจิตคิดจะเอา เราจะมองคนอื่นเป็นคู่แข่งหรือเป็นเหยื่อ แต่เมื่อคิดจะให้เราจะมองเขาด้วยความเข้าใจ และเกิดความเมตตากรุณา ความเข้าใจความหมายของถ้อยคำต่างๆ ที่สำคัญต่อชีวิตของคน เช่นคำว่า ความเสมอภาคและความสุข เป็นต้น ก็เปลี่ยนไป เมื่ออยู่ในระบบแข่งขัน คนจะมองความหมายของความเสมอภาคในแง่ของการปกป้องตัวเองและเรียกร้องสิทธิและโอกาสที่เท่าเทียมกันในการแสวงหาผลประโยชน์แก่ตน แต่ในระบบประชาธิปไตยที่ถูกต้องตามธรรม ความเสมอภาคกลายเป็นภาวะที่ช่วยให้เราเกิดมีโอกาสมากที่สุดที่จะร่วมมือสร้างสรรค์เอกภาพและประโยชน์สุขให้แก่สังคม ความสุขแบบแก่งแย่งแบ่งแยกกลายมาเป็นความสุขแบบประสานกลมกลืนกันได้ฉันใด ความเสมอภาคแบบแก่งแย่งแข่งขันก็เปลี่ยนมาเป็นความเสมอภาคแบบประสานกลมกลืนซึ่งกันและกันได้ฉันนั้น

ในระดับที่สูงขึ้นไปกว่านั้นมนุษย์สามารถฝึกฝนพัฒนาคนให้รู้จักสร้างความสุขภายในขึ้นได้โดยไม่ต้องพึ่งพาวัตถุบำรุงบำเรอความสุขจากภายนอก การศึกษาที่ไม่ถูกต้อง ทำให้คนเกิดความหลงผิดคิดไปว่า เขาจะมีความสุขได้ก็ต่อเมื่อมีวัตถุเสพ จึงทำให้เขานำเอาเรี่ยวแรงความเพียรพยายามออกไปใช้ข้างนอก การพยายามหาความสุขจากภายนอกแบบนี้ ย่อมต้องมีความเครียด และความทุกข์แฝงมาด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ถ้าเรานำเอาความเพียรพยายามนั้นเข้ามาใช้ข้างในให้มากขึ้นบ้าง โดยบำเพ็ญข้อปฏิบัติต่างๆ เช่นการรู้จักมนสิการและการทำจิตภาวนา เราก็อาจจะได้พบกับความสุขแบบที่ประณีตและเป็นอิสระมากกว่า ซึ่งเป็นความสุขที่เกิดจากจิตอันนิ่งสงบและปัญญาที่รู้ความเป็นจริงแล้ว ความสุขแบบนี้ก็จะช่วยให้เราหลุดพ้นไปจากการกระทำทั้งหลายที่เป็นการเบียดเบียนและเห็นแก่ตัว

ในขั้นสูงสุด การพัฒนาคนจะนำไปสู่การรู้แจ้งสัจธรรม และความเข้าใจทั่วตลอดถึงความสัมพันธ์อิงอาศัยกันและกันของสิ่งทั้งหลายทั้งปวง ทั้งชีวิตของเราทั้งสังคม และสิ่งแวดล้อมรอบตัว เมื่อปัญญารู้แจ้งสอดคล้องกับสัจธรรมแล้ว ก็จะเกิดความหลุดพ้นเป็นอิสระ และเมื่อนั้นสภาวะแห่งความไม่เที่ยง เป็นทุกข์และเป็นไปตามเหตุปัจจัยของสิ่งทั้งหลาย อันเป็นสามัญลักษณะของสังขารทั้งปวงในโลกนี้ ก็ไม่สามารถก่อให้เกิดความเครียด ความกดดันวุ่นวายใจ และความทุกข์แก่เราได้อีกต่อไป นี้ก็คือการรู้แจ้งถึงสภาวะที่เป็นจริงของสิ่งทั้งหลายทั้งปวง และด้วยการตระหนักรู้ถึงความสัมพันธ์เนื่องอาศัยกันของสิ่งทั้งหลายทั้งปวง เราก็จะประสานประโยชน์ของทุกฝ่าย คือทั้งบุคคล สังคมและระบบนิเวศให้กลมกลืนและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

เมื่อเรามัวแต่วุ่นวายหาความสุข เราก็ไม่มีเวลาให้แก่ผู้อื่น พร้อมกันนั้นความสุขก็กลายเป็นสิ่งที่เราขาดแคลนอยู่ตลอดเวลา ไม่มีในปัจจุบัน แต่รออยู่ข้างหน้า ต้องคอยตามหาด้วยความหวังว่า จะได้ในอนาคต ดังปรากฏว่าอาการหิวกระหายความสุขนี้แพร่ระบาดไปทั่วไม่ว่าจะในครอบครัวก็ตาม ในโรงเรียนก็ตาม ที่ทำงานก็ตาม ทั่วทั้งสังคมไปหมด สภาพจิตใจที่ขาดแคลนความสุขอย่างนี้ เป็นกันอยู่ดาษดื่นปรากฏให้เห็นไปทั่วในสังคมของเราทุกวันนี้

ความสงบเริ่มที่บ้าน เราจะต้องนำความรักและความสุขคืนมาให้แก่ครอบครัว นำความเอื้ออาทรและความสุขที่แบ่งปันได้คืนมาให้แก่โรงเรียน โดยสอนให้คนรู้จักความสุขแบบประสานที่ทุกคนมีส่วนร่วม คนมีความสุขก็แผ่ขยายระบายความสุขของตนออกไปแก่คนรอบข้าง ช่วยบรรเทาความขัดแย้งแก่งแย่งชิงดีกัน จงถามตนเองให้น้อยลงว่า ฉันจะได้อะไร และถามตนเองให้มากขึ้นว่าฉันจะทำอะไรเพื่อผู้อื่นได้บ้าง ในทำนองเดียวกัน พึงมองเห็นคุณประโยชน์ที่ธรรมชาติได้ให้แก่เรา แทนที่จะเรียกร้องเอาจากมันมากยิ่งขึ้นไปอย่างไม่รู้จักผู้คนที่อยู่รอบข้างเราได้ช่วยเหลือเกื้อกูลให้เรามีชีวิตเป็นอยู่ด้วยดีในบัดนี้ ด้วยการฝึกฝนพัฒนาวิธีคิดแบบกตัญญูรู้สำนึกคุณอย่างนี้ ความเอื้ออาทรและความสุขแบบประสานก็จะก่อให้เกิดสันติสุขขึ้น ทั้งที่ใจและในสังคม ความเอื้ออาทร และความสุขเช่นนั้นจะประสานสอดคล้องกับความรู้ความเข้าใจที่หยั่งซึ้งลงไปถึงความเป็นเพื่อนร่วมสุขร่วมทุกข์กันของสรรพสัตว์ต่อหน้ากฎธรรมชาติ ในขั้นสุดท้ายเราจะบรรลุสันติภาพก็ด้วยปัญญาที่ประกอบด้วยกรุณาดังกล่าวมานี้

ในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ เราสามารถประนีประนอมกันได้ แม้แต่จะก้าวพ้นการประนีประนอมไปสู่ความประสานกลมกลืนกันด้วยอาศัยความรักและไมตรีก็ได้ แต่เราไม่สามารถประนีประนอมกับสัจธรรมหรือความจริงได้ เราจะสัมพันธ์กับความจริงหรือสัจธรรมนั้นได้ก็ด้วยความและปัญญาเท่านั้น เพราะฉะนั้นในการเกี่ยวข้องกับความจริงจึงควรจะต้องส่งเสริมการสากัจฉาและเสรีภาพในทางความคิด เราควรพัฒนาให้มีวัฒนธรรมที่ความรักใคร่ไมตรีและการร่วมมือกันเป็นมาตรฐานแห่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ แต่พร้อมนั้นก็ให้เสรีภาพและการแสวงหาความรู้อย่างไม่ต้องประนีประนอมกัน เป็นมาตรฐานสำหรับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัจธรรม

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในยุคสมัยที่ผ่านมานี้ โดยส่วนใหญ่ได้ถูกกำหนดโดยวิทยาศาสตร์ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากศาสนาและปรัชญาของตะวันตก ซึ่งทำให้มองมนุษย์แยกต่างหากจากธรรมชาติ วัตถุประสงค์ของวิทยาศาสตร์ก็คือการที่จะพิชิตและครอบครองธรรมชาติ แล้วนำเอาธรรมชาติมาจัดสรรสนองความต้องการในการหาผลประโยชน์ของมนุษย์ ทัศนคติแบบเป็นปฏิปักษ์ต่อธรรมชาติเช่นนี้ซึ่งได้ปรับแปรออกเป็นปฏิบัติการในเชิงหาผลประโยชน์แบบเห็นแก่ตัวโดยอาศัยเทคโนโลยี ได้ก่อให้เกิดผลร้ายแก่สภาพแวดล้อมอย่างร้ายแรงดังที่เราประสบอยู่ทุกวันนี้ ถึงเวลาแล้วที่วิทยาศาสตร์จะต้องกลับตัวเปลี่ยนท่าที และนำอารยธรรมให้ก้าวหน้าไปในทิศทางใหม่ มนุษย์จะต้องแสวงกาความรู้ มิใช่เพื่อมุ่งแต่จะหาผลประโยชน์อย่างเห็นแก่ตัว แต่จะต้องแสวงหาความรู้เพื่อเอามาเป็นประทีปส่องช่วยชี้ช่องทางให้เรามองเห็นวิธีที่จะได้ประโยชน์จากธรรมชาติโดยไม่ต้องทำร้ายมัน เทคโนโลยีจะต้องได้รับการกำหนดบทบาท

ให้ชัดเจนมากขึ้น โดยมุ่งที่จะเป็นเครื่องช่วยให้มนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อม ดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างยั่งยืน ประสานกลมกลืน

ความเปลี่ยนแปลงทั้งหมดนี้ต้องเริ่มที่ใจ ใจที่จะทำการเปลี่ยนแปลงนี้ได้สำเร็จก็คือจิตใจที่เข้าถึงความสงบ อิสรภาพและความสุขภายใน หากเราหวังจะสถาปนาสันติภาพในโลกนี้ให้สำเร็จ เราจะต้องฝึกฝนพัฒนาตนเองให้สามารถประสบสันติสุขภายในและความสุขที่เป็นอิสระ ด้วยความหลุดพ้นจากความใฝ่ทะยานหาสิ่งเสพบำเรอสุข ความใฝ่แสวงหาอำนาจ และบรรดาทิฐิที่ก่อให้เกิดความแก่งแย่งและบางแยกทั้งหลาย ภาวะนี้จะสำเร็จได้ก็ต้องมีการฝึกฝนพัฒนาบุคคล ซึ่งก็คือภารกิจของการศึกษา

****



มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)

"The Foundation of Peace Education: Venerable Prayudh Payutto"

ความเป็นมามูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) เจ้าอาวาสวัดญาณเวศกวัน ต.บางกระทึก อ.สามพราน จ.นครปฐม ปัจจุบันได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็น พระพรหมคุณาภรณ์ เป็นคนไทยคนแรก และพระภิกษุรูปแรกของโลก ที่ได้รับรางวัลการศึกษาเพื่อสันติภาพ จากองค์การยูเนสโก (UNESCO "Prize for Peace Education") เมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๗ นับเป็นเกียรติประวัติแก่ประเทศไทย และแก่กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นผู้เสนอเป็นอย่างยิ่ง

ผู้ที่ได้รับรางวัลนี้ต้องเป็นผู้มีผลงานเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ ในการโน้มน้าวมโนธรรมของคนเข้าสู่สันติภาพ ดำเนินกิจกรรมที่จะส่งเสริมการศึกษาเพื่อสันติภาพในภูมิภาคหรือระหว่างประเทศ

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) มีผลงานจำนวนมากที่เน้นวิธีทางการศึกษาทุกรูปแบบ ทั้งการสอน การบรรยาย การปาฐกถา การอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแสดงพระธรรมเทศนา การเป็นที่ปรึกษากรรมการหน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะงานนิพนธ์ ซึ่งเผยแพร่ไปอย่างกว้างขวางและได้รับความเชื่อถืออย่างยิ่งตลอดมา ด้วยแนวทางการสอนและปฏิบัติที่ใฝ่สันติและคิดวิเคราะห์ด้วยปัญญาอย่างมีเหตุผล

ท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎกได้มอบรางวัล และเงินที่ได้รับเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปรับรางวัลมูลค่า ๒๕,๐๐๐ เหรียญสหรัฐ คิดเป็นเงินไทยประมาณ ๖๒๕,๐๐๐ บาท ให้แก่กระทรวงศึกษาธิการเพื่อใช้เป็นทุนประเดิม ในการส่งเสริมการศึกษา และประยุกต์ใช้พุทธธรรมในการแสวงสันติสุข กระทรวงศึกษาธิการได้ตั้งกองทุนการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ขึ้น เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๘ และต่อมาได้ดำเนินการขอจดทะเบียนเป็น มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) สำเร็จเรียบร้อยบริบูรณ์ เมื่อวันที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๓ โดยมีเงินทุนแรกเริ่ม จำนวน ๕,๕๐๐,๐๐๐ บาท (ห้าล้านห้าแสนบาทถ้วน) ตลอดระยะเวลา ๑๐ ปีที่ผ่านมา กองทุนและมูลนิธิฯ ได้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์หลัก คือ "ส่งเสริมสนับสนุนเพื่อสืบสานแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม เพื่อการพัฒนาการศึกษา เศรษฐกิจ และสังคม อันจะนำไปสู่สันติสุขและสันติภาพอันยั่งยืนสืบไป"

วัตถุประสงค์มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)

๑. ส่งเสริมสนับสนุน เพื่อสืบสานแนวคิดของ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ในการประยุกต์ใช้พุทธธรรมเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา อันจะนำไปสู่สันติภาพและสันติสุข

๒. ส่งเสริมสนับสนุน ศึกษา วิจัย และรวบรวมประวัติ และผลงานของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) และเผยแพร่ขยายผลให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง

๓. ดำเนินการจัดกิจกรรมศึกษาพระพุทธศาสนาในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาที่ถูกต้องแก่ผู้สนใจโดยทั่วไป

๔. ยกย่องเชิดชูเกียรติบุคคล คณะบุคคล และองค์การที่มีผลงานดีเด่น เป็นที่ยอมรับในด้านการประยุกต์ใช้พุทธธรรม เพื่อก่อให้เกิดสันติภาพ และสันติสุขขึ้นในสังคม

๕. ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งสถาบัน พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ขึ้น เพื่อจะได้เป็นกำลังสนับสนุนการดำเนินงานของมูลนิธิให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๖. ดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์หรือร่วมมือกับองค์การการกุศลอื่นๆ เพื่อสาธารณประโยชน์ ที่เป็นไปเพื่อการส่งเสริมสันติภาพ

๗. ไม่ดำเนินการเกี่ยวข้องกับการเมืองแต่ประการใด

การดำเนินงานของมูลนิธิฯ ในระยะ ๑๐ ปีที่ผ่านมา อยู่ภายใต้กรอบกิจกรรมหลักที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา มีดังนี้คือ

๑. กิจกรรมประชุมสัมมนาและประชุมปฏิบัติการทางวิชาการพระพุทธศาสนาในเรื่องต่างๆ ได้จัดมาแล้ว จำนวน ๖ ครั้ง ได้พยายามจัดให้สอดรับกับสภาพปัญหาในแต่ละปี อาทิเช่น เรื่อง "การปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. ๒๕๔๔)" เรื่อง "การเสริมความรู้พระพุทธศาสนาขั้นพื้นฐานสำหรับพ่อ แม่ ผู้ปกครอง (พ.ศ. ๒๕๔๖)" เป็นต้น

๒. กิจกรรมปาฐกถาชุด การศึกษาเพื่อสันติภาพฯ ได้จัดมาแล้ว ๔ ครั้ง ในชื่อเรื่องต่างๆ อาทิเช่น เรื่อง "พระพุทธศาสนากับการปฏิรูปการศึกษาไทย (พ.ศ. ๒๕๔๔)" เรื่อง "พระพุทธศาสนากับการพัฒนาชนบท (พ.ศ. ๒๕๔๔)" เป็นต้น โดยพยายามจัดให้ผู้ได้รับรางวัลการศึกษาเพื่อสันติภาพ ในแต่ละปี ได้มีโอกาสในการร่วมนำเสนอแนวคิด

๓. กิจกรรมคัดเลือกบุคคลที่มีผลงานดีเด่นในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม เพื่อพัฒนาการศึกษา เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อรับรางวัลการศึกษาเพื่อสันติภาพ จำนวน ๔ ท่าน คือ ท่านอุบาสิกาคุณรัญจวน อินทรกำแหง (พ.ศ. ๒๕๔๒) พระครูพิพิธประชานาถ (หลวงพ่อนาน) (พ.ศ. ๒๕๔๓) พระครูสีลวัฒนาภิรม (สง่า สุภโร) (พ.ศ. ๒๕๔๖) และพระราชธรรมนิเทศ (พยอม กัลยาโณ) (๒๕๔๗) และในปี ๒๕๔๘นี้ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกเพื่อรับรางวัล คือ พระครูสถิตวิหารธรรม (สอน จิตวิโร) เจ้าอาวาสวัดมะนาวหวาน กิ่งอำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

๔. กิจกรรมพิมพ์หนังสือธรรมะทางพระพุทธศาสนา โดยได้ร่วมกับกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ คัดเลือกหนังสือที่เป็นผลงานของพระธรรมปิฎก (ปัจจุบัน ได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นชั้นรองสมเด็จ คือ พระพรหมคุณาภรณ์) และได้จัดพิมพ์เผยแพร่และแจกจ่ายให้กับนักเรียนระดับ

ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา สำหรับเป็นหนังสืออ่านประกอบ จำนวนหลายสิบชื่อเรื่อง เป็นจำนวนหนังสือมากกว่าสามแสนเล่ม

๕. กิจกรรมการศึกษาวิจัย จำนวน ๓ เรื่อง อาทิเช่น เรื่อง "การศึกษาความพร้อมและความสามารถในการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๔" เป็นต้น (ปัจจุบันกำลังอยู่ในระหว่างการทำวิจัยเรื่อง "การเสริมสร้างคุณลักษณะเด็กไทยด้วยนวัตกรรมแนวพุทธ")

๖. มูลนิธิฯ ร่วมกับอุบาสก อุบาสิกา ของวัดญาณเวศกวัน และประชาชนผู้ศรัทธาทั่วไป ดำเนินการในโครงการจัดตั้งหอสมุดญาณปยุตตธรรมนิจัย ณ วัดญาณเวศกวัน ในวงเงินประมาณ ๒๐ ล้านบาท ขณะนี้อาคารก่อสร้างเสร็จไปแล้วประมาณ ๘๐ % เมื่อหอสมุดสร้างเสร็จแล้วก็จะเป็นที่รวบรวมผลงานของพระพรหมคุณาภรณ์ (พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตฺโต) ทั้งหมดประกอบด้วย ๓ ส่วนคือ ส่วนห้องสมุด ส่วนนิทรรศการถาวร และส่วนนิทรรศการหมุนเวียน

ความเป็นมาของรางวัลการการส่งเสริมศึกษาเพื่อสันติภาพ โดยยึดหลักพุทธธรรม

มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้มอบรางวัลการศึกษาเพื่อสันติภาพ แก่ผู้มีผลงานดีเด่นด้านการส่งเสริมการศึกษาเพื่อสันติภาพ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๒ จนถึงปัจจุบัน รวม ๕ ท่าน คือ

พ.ศ. ๒๕๔๒ อุบาสิกา คุณรัญจวน อินทรกำแหง
พ.ศ. ๒๕๔๓ พระครูพิพิธประชานาถ (หลวงพ่อนาน)
พ.ศ. ๒๕๔๖ พระครูสีลวัฒนาภิรม (สง่า สุภโร)
พ.ศ. ๒๕๔๗ พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ)
พ.ศ. ๒๕๔๘ พระครูสถิตวิหารธรรม (สอน จิตวิโร)

ที่ตั้งสำนักงานมูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)

<u>สำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่</u>

ตั้งอยู่ที่ สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
เลขที่ ๓๑๕ ถนนราชดำเนินนอก แขวงดุสิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๐๐

<u>สำนักงานสาขาตั้งอยู่ที่</u>

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
เลขที่ ๑ ถนนอู่ทองนอก แขวงดุสิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๐๐
หมายเลขโทรศัพท์ ๐-๒๒๔๓-๒๒๔๐ ต่อ ๒๕๓ หมายเลขโทรสาร ๐-๒๒๔๓-๒๒๔๘



คณะกรรมการมูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)

****

๑. ดร.นิโชต	คูณทรัพทักษ์	– ประธานกรรมการ
		– อดีตเลขาธิการสำนักงานเลขาธิการสภาปัญญาชาติ
		– อดีตอุปนิสัมมาชิก
๒. นายกฤษฎา	กระจ่างวงศ์	– รองประธานกรรมการ
		– อดีตรองเลขาธิการสำนักงานเลขาธิการสภาปัญญาชาติ
๓. พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)		– กรรมการ
		– อธิการบดี
		มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔. พระราชปัญญาเมธี (สมชัย กุสลจิตฺโต)		– กรรมการ
		– รองอธิการบดีฝ่ายกิจการต่างประเทศ
		มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕. พระครูปลัดสุวัฒนพรหมคุณ (อินศรี อินฺทาปญฺโญ)		– กรรมการ
		– ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดญาณเวศวัน
๖. ดร.ถนอม	อินทรกำเนิด	– กรรมการ
		– ที่ปรึกษาสำนักบริหารวิทยาลัยชุมชน
		– อดีตเลขาธิการสำนักงานเลขาธิการสภาปัญญาชาติ
๗. รศ.ดร.ทวีรัตน์	ธนาคม	– กรรมการ
		– ข้าราชการบำนาญ
		ตำแหน่งรองศาสตราจารย์ ระดับ ๙
		สาขาคหกรรมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์
		มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
๘. ผศ.ดร.ไกรสินทร์	รัชตะยาฟันธ์	– กรรมการ
		– อดีตรองเลขาธิการสำนักงานเลขาธิการสภาปัญญาชาติ

๙. ผศ.ดร.ประเสริฐ	ศิริยานุกูล	- กรรมการ - อดีตหัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์และผู้เชี่ยวชาญด้านแผนงานทางการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ
๑๐. รศ.ดร.ดิลก	บุญเรืองรอด	- กรรมการ - อดีตรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
๑๑. ผศ.สุทธิณีย์	เถาทับทุม	- กรรมการ - อดีตรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
๑๒. ผศ.ไสว	เรืองวิเศษ	- กรรมการ - อดีตคณาจารย์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
๑๓. ผศ.สุนีย์	ศรีณรงค์	- กรรมการ - อดีตรองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
๑๔. นางอัจฉรา	ดวันฉาย	- กรรมการ - อดีตผู้อำนวยการสำนักงานคลังและพัสดุ สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ
๑๕. นางบุบผา	คณิตกุล	- กรรมการ - อุบาสิกา วัดญาณเวศกวัน
๑๖. นางรัตนา	ถัดทะพงษ์	- กรรมการ - อดีตคณาจารย์คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
๑๗. ผศ.ดร.ช่วงโชติ	พันธุเวช	- กรรมการ - อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
๑๘. ผศ.ดร.ปรางศรี	พณิชยกุล	- กรรมการและเหรัญญิก - อดีตรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
๑๙. นางศรีวิภาร์	เมฆธวัชชัยกุล	- กรรมการและเลขานุการ - รองเลขาธิการ สำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา
๒๐. นายวิสิทธิ์	โรจนโพจนรัตน์	- กรรมการอุปถัมภ์

****

ประวัติ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) นามเดิม ประยุทธ์ นามสกุล อารยางกูร เกิดเมื่อวันที่ ๑๒ มกราคม ๒๔๘๑ ที่ อำเภอศรีพระจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

บรรพชาเมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๔๙๔ ที่วัดบ้านกร่าง อำเภอศรีพระจันต์ และเริ่มศึกษาพระปริยัติธรรมที่วัดแห่งนี้

ต่อมา พ.ศ. ๒๔๙๕ ไปอยู่ที่วัดปราสาททอง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ศึกษาปริยัติธรรมต่อและได้เข้าฝึกวิปัสสนา เมื่อจบการฝึกที่จัดขึ้นแล้ว พระอาจารย์ผู้นำปฏิบัติได้ชวนไปอยู่ประจำในสำนักวิปัสสนา แต่โยมมารดาไม่ยินยอม

จากนั้น พ.ศ. ๒๔๙๖ มาอยู่ที่วัดพระพิเรนทร์ กรุงเทพมหานคร เรียนปริยัติธรรมจนสอบเปรียญธรรม ๙ ประโยคได้ขณะยังเป็นสามเณร จึงได้รับการอุปสมบทในพระบรมราชานุเคราะห์ เป็นนาคหลวง ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๐๔ แล้วสอบได้ปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ ๑) จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อพ.ศ. ๒๕๐๕ และสอบได้วิชาชุดครู พ.ม. เมื่อพ.ศ. ๒๕๐๖

ได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากสถาบันการศึกษา ๑๕ สถาบัน ดังนี้

๑. พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์
จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๕

๒. ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาปรัชญา)
จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๒๙

๓. ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาหลักสูตรและการสอน)
จากมหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. ๒๕๒๙

๔. ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (ศึกษาศาสตร์ – การสอน)
จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๓๐

๕. อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์
จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๑

๖. ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาภาษาศาสตร์)
จากมหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. ๒๕๓๑

๗. การศึกษาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาปรัชญาการศึกษา)
จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ. ๒๕๓๓

๘. ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาศึกษาศาสตร์)
จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. ๒๕๓๖

๙. ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์
จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พ.ศ. ๒๕๓๗

๑๐. ตรีปิฎกาจารย์กิตติมศักดิ์
จากนวนาลันทามหาวิหาร รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย พ.ศ. ๒๕๓๘

๑๑. อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาจริยศาสตร์ศึกษา)
จากมหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. ๒๕๓๘

๑๒. วิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์
จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. ๒๕๔๑

๑๓. ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาพุทธศาสตร์)
จากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๔

๑๔. ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาพระพุทธศาสนา)
จากมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา พ.ศ. ๒๕๔๔

๑๕. ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาวิชาการบริหารองค์การ)
จากมหาวิทยาลัยศรีปทุม พ.ศ.๒๕๔๕

ศาสนกิจ

พ.ศ. ๒๕๐๕ – ๒๕๐๗	สอนในแผนกบาลี เตรียมอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พ.ศ. ๒๕๐๗ – ๒๕๑๗	สอนในชั้นปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ระหว่างนั้นบางปี บรรยายที่คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร และในโครงการศาสนาเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยมหิดล
พ.ศ. ๒๕๐๗ – ๒๕๑๗	ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยเลขาธิการ และต่อมาเป็นรองเลขาธิการมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พ.ศ. ๒๕๑๕ – ๒๕๑๘	เป็นเจ้าอาวาสวัดพระพิเรนทร์
พ.ศ. ๒๕๑๕	บรรยายวิชาพุทธศาสนากับวัฒนธรรมไทยที่ University Museum , University of Pennsylvania
พ.ศ. ๒๕๑๘	บรรยายวิชาการทางพระพุทธศาสนาที่ Swartmore College , Pennsylvania
พ.ศ. ๒๕๒๔	ได้รับอาราธนาเป็น Visiting Scholar ที่ Center for the Study of World Religions และบรรยายพิเศษวิชาการทางพระพุทธศาสนา สำหรับ Divinity Faculty และ Arts Faculty ,Harvard University

พ.ศ. ๒๕๓๙	เป็นเจ้าอาวาสวัดญาณเวศกวัน ตำบลบางกระทึก อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จนถึงปัจจุบัน

ประกาศเกียรติคุณและรางวัล

พ.ศ. ๒๕๒๕	ได้รับการประกาศเกียรติคุณ ในฐานะผู้ทำคุณประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา ในการฉลอง ๒๐๐ ปี กรุงรัตนโกสินทร์
พ.ศ. ๒๕๒๕	ได้รับรางวัลวรรณกรรมชั้นที่ ๑ ประเภทร้อยแก้ว สำหรับงานนิพนธ์พุทธธรรม จากมูลนิธิธนาคารกรุงเทพฯ
พ.ศ. ๒๕๓๒	ได้รับพระราชทานโล่รางวัล "มหิดลวรานุสรณ์"
พ.ศ. ๒๕๓๒	ได้รับโล่ผู้ทำคุณประโยชน์ต่อการศึกษา ในวาระครบรอบ ๒๐ ปี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ. ๒๕๓๓	ได้รับรางวัลกิตติคุณสัมพันธ์ "สังข์เงิน" สาขาเผยแพร่พระพุทธศาสนา
พ.ศ. ๒๕๓๗	ได้รับรางวัลการศึกษาเพื่อสันติภาพ (UNESCO Prize for Peace Education) จากองค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) หรือ ยูเนสโก (UNESCO)
พ.ศ. ๒๕๓๘	คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ประกาศเชิดชูเกียรติเป็น "ผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรม"
พ.ศ. ๒๕๔๑	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมูลนิธิโตโยต้า ประเทศไทย ถวายรางวัล TTF Award สาขาสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยา สำหรับผลงานทางวิชาการดีเด่น หนังสือ การพัฒนาที่ยั่งยืน
พ.ศ. ๒๕๔๔	รางวัล "สาโรช บัวศรี ปราชญ์ผู้ทรงศีล" จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ. ๒๕๔๔	มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) เป็นศาสตราจารย์พิเศษ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พ.ศ. ๒๕๔๗	มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งโลก ถวายตำแหน่ง เมธาจารย์ (Most Eminent Scholar) แด่พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ในฐานะนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาสายเถรวาท

สมณศักดิ์

พ.ศ. ๒๕๑๒	ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ที่พระศรีวิสุทธิโมลี
พ.ศ. ๒๕๑๖	ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นราช ที่พระราชวรมุนี
พ.ศ. ๒๕๓๐	ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นเทพ ที่พระเทพเวที
พ.ศ. ๒๕๓๖	ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นธรรม

ที่พระธรรมปิฎก อดุลญาณนายก ปาพจนดิลกนิวิฐ ตรีปิฎกบัณฑิต
มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี

พ.ศ. ๒๕๔๓ ได้รับพระราชทานสถาปนาสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะ เจ้าคณะรอง
ชั้นหิรัญบัฏ ที่พระพรหมคุณาภรณ์ สุนทรธรรมสาธก ตรีปิฎกปริยัติโกศล
วิมลศีลาจาร ศาสนภารธุราทร มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี

งานหลักของพระพรหมคุณาภรณ์ด้านหนึ่ง ปรากฏออกมาในการบรรยายปาฐกถา ธรรมกถา และธรรมเทศนา ทั้งภายในประเทศ และในที่ประชุมนานาชาติ ซึ่งเป็นการเผยแพร่พระพุทธศาสนา พร้อมไปด้วยกันกับการขยายพรหมแดนแห่งวิชาการ โดยมีผู้ขอนำไปพิมพ์เป็นหนังสือแจกจ่ายให้กว้างขวางออกไป

งานนิพนธ์ของพระพรหมคุณาภรณ์ ในลักษณะตำรา เอกสารทางวิชาการ และหนังสืออธิบายธรรมทั่วๆ ไป มีจำนวนมากกว่า ๓๑๗ เรื่อง อาทิเช่น พุทธธรรม ,พจนานุกรมพุทธศาสตร์ : ฉบับประมวลธรรม , พจนานุกรมพุทธศาสตร์ : ฉบับประมวลศัพท์ ,ธรรมนูญชีวิต ,การศึกษาของคณะสงฆ์ : ปัญหาที่รอทางออก , การศึกษาที่สากลบนฐานแห่งภูมิปัญญาไทย ,Thai Buddhism in the Buddhist World ,ทางสายอิสรภาพของการศึกษาไทย , Buddhist Economics ,พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์ ,นิติศาสตร์แนวพุทธ , A Buddhist Solution for Twenty – first Century ,สิทธิมนุษยชน : สร้างสันติสุขหรือสลายสังคม ,ภรณี ธรรมกาย : บทเรียนเพื่อศึกษาพระพุทธศาสนา ,สร้างสรรค์สังคมไทย ,ธรรมะกับธุรกิจ และรัฐศาสตร์เพื่อชาติ VS รัฐศาสตร์เพื่อโลก เป็นต้น

นอกจากนั้น พระพรหมคุณาภรณ์ได้รับนิมนต์เป็นที่ปรึกษาของมหาวิทยาลัยมหิดล ในการสร้างพระไตรปิฎก ฉบับคอมพิวเตอร์สำเร็จสมบูรณ์เป็นฉบับแรกของโลก ทำให้การค้นคว้าหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาไปได้อย่างสะดวกรวดเร็ว และถูกต้องแม่นยำ

ที่มา : กองบรรณาธิการ.ราชภัฏกรุงเก่า.ปีที่ ๑๒.๒๕๔๘ : ๘๒ - ๘๔

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วัน/เดือน/ปีเกิด วันที่ ๑๗ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๘

สถานที่เกิด จังหวัดสุพรรณบุรี

การศึกษา
- เปรียญธรรม ๕ ประโยค
- พธ.บ. (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง) สาขาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- M.A. สาขาปรัชญา จาก มหาวิทยาลัยเดลี (University of Delhi)
- M.Phil. สาขาปรัชญา จากมหาวิทยาลัยเดลี
- ประกาศนียบัตรภาษาฝรั่งเศส (Diploma in French) จาก มหาวิทยาลัยเดลี
- Ph.D. สาขาปรัชญา จาก มหาวิทยาลัยเดลี

ประวัติการทำงาน
- พ.ศ. ๒๕๒๘ เป็นอาจารย์ประจำคณะพุทธศาสตร์
- พ.ศ. ๒๕๒๙ - พ.ศ. ๒๕๓๒ เป็นผู้อำนวยการกองวิชาการ
- พ.ศ. ๒๕๓๑ - พ.ศ. ๒๕๓๖ เป็นคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๓๓ - พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นรองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา
- พ.ศ. ๒๕๓๕ - พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นรองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

สมณศักดิ์
- พ.ศ. ๒๕๓๒ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ที่ พระเมธีธรรมาภรณ์
- พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นราช ที่ พระราชวรมุนี ตรีปิฎกบัณฑิต มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี
- พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นเทพ ที่ พระเทพโสภณ วิมลปริยัติกิจ ตรีปิฎกบัณฑิต มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี
- พ.ศ. ๒๕๔๘ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นธรรม ที่ พระธรรมโกศาจารย์

ตำแหน่งทางคณะสงฆ์
- เจ้าคณะภาค ๒ รับผิดชอบเขตปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดอ่างทอง และจังหวัดสระบุรี
- เจ้าอาวาสพระอารามหลวง วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

สถานที่ทำงาน สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุ ท่าพระจันทร์ เขตพระนคร กรุงเทพ

ที่อยู่ปัจจุบัน วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร แขวงกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพฯ ๑๐๖๐๐

****

รายชื่อผู้ร่วมเสวนา

เรื่อง "การพัฒนาเยาวชนตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ"

- พระเทพวิสุทธิกวี (เกษม สณฺญโต)
- นายแพทย์ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์
- ดร.บรรเจอดพร สู่แสนสุข
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์พัชริน ดำรงกิตติกุล
- ผู้แทนจากโรงเรียนรุ่งอรุณ
- ผู้แทนจากโรงเรียนทอสี
- ผู้แทนจากโรงเรียนอนุบาลหนูน้อย
- ผู้แทนจากโรงเรียนมีนประสาท
- ผู้แทนจากโรงเรียนวรรณสว่างจิต
- ผู้แทนจากโรงเรียนพญาไท
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ จริยานุกูล (ผู้ดำเนินการเสวนา)
